

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS * JANUÁR * STYCZEŃ 1997 * Č. 1 (364) * CENA 1 ZŁ

Záber z výročnej porady dopisovateľov i spolupracovníkov Života a aktív SSP
Podrobnejšie o porade pišeme na str. 16-17. Foto. J. Pivočík

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU

ÚSTREDNÝ VÝBOR

31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 34-11-27, 32-66-04
fax: 33-09-41

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespół:

Peter Kollárik, Jozef Pivočík

Spoleczne kolegium doradze:

Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lýdia Mšalová,
Anton Pivočík

Skład:
Redakcja Život

Lamanie i druk:
Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:

do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego - lub bezpośrednio
wpłatą na konto: BDK w Lublinie
II/O Kraków 333401-2017-132

Prenumeratę czasopisma można zacząć
w każdej chwil

Cena prenumeraty i la kól i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1 zł
półrocze - 6 zł
rocznie - 12 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadesłanych tekstów.

Vela zdravia a úspechov čitateľom Života
v novom roku 1997
želá
redakcia
a ÚV SSP

V ČÍSLE:

Spomienky na vojnu	3
V náručí Magury	4-5
Nový odpust na Spiši	6
V povodí Krúteného potoka	7
Z histórie našich obcí - Podsrnie	8
Ondrejko na Slovensku	9
Naši v Ursuse	10
Festival menšíň v Legnicki	11
Medved' - kráľ hôr	12
I. slavistická konferencia	13
Spomienka na Jána Vojčíka	14
Zdzisław Niedziela (1931-1996)	14
Most medzi kultúrami	15
Porada Života '96	16-17
Povedky na voľnú chvíľu	18-19
Čitatelia - redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa	32

AKO SME ZAČÍNALI...

EUGEN RAPÁČ
z Harkabuza

K aktívnym organizátorom krajanského hnutia a k prvým zakladateľom Spolku u nás patrili Vendelin Kapušák, Jozef Šmiech, Andrej a Fr. Harkabuzovci, Jozef Bielak, Andrej a Ján Žondlakovci, môj strýko Florián Rapáč a ďalší. Prvé myšlienky o založení krajanskej organizácie sa zrodili hned po skončení II. svetovej vojny, keď sme sa dostali späť k Poľsku, čo bolo pre krajanov nepriatelné. Začali sa preto prvý tajné stretnutia. Viem, že krajania často chodili do Kapušákov i k Františkovi Rapáčovi. Môj otec, Ján Rapáč, bol vtedy mlynárom, v mlyne sme aj bývali, a niekoľkokrát sa krajania stretli aj tam. Môžem povedať, že v tom čase, t.j. v rokoch 1945 až 1947, teda kým vznikol Spolok, bola celá dedina za to, aby sme sa vrátili späť ku Sovensku. Ved' potom, ako nás zabrali, nemali mnohí chlapia ani na tabak...

V obci vznikla pred koncom vojny naša milícia, ktorú viedol Eugen Šmiech. Vytvorila sa z nevyhnutnej potreby chrániť občanov pred rôznymi bandami, ktoré často ohrozenovali nielen náš majetok, ale aj naše životy. Situácia na Orave sa však zostríla najmä potom, ako došlo v Podvuku k zrážke s poľskou milíciovou. V obave pred perzekúciami sa mnohí rozhodli odísť na Slovensko. Boli medzi nimi o.i. Jozef Valach s rodinou, Ján Šmiech, Vendelin Biľák a ďalší. Celý svoj majetok mali často iba v jednom batohu. Stačili si zobrať len toľko,

koľko sami uniesli. Odchádzali často pod rúškom noci, aby o tom nikto nevedel. Ved' razie bezpečnosti boli na dennom poriadku. Mnohí krajania však nerezignovali ani potom. Povzbudzovali sa a dodávali nádej tým, ktorí ju už pomaly začali strácať. Stretnutia a prípravy teda pokračovali nadálej. Krajania sa radili aj v Jablonke a schádzali sa so zástupcami ďalších oravských obcí, o. i. s Jánom Kovalíkom z Dolnej Zubrice, neskôrším podpredsedom OV na Orave, Albínom Chovancom a Jozefom Bonkom z Podsrnia a mnohými ďalšími. Obrátili sa aj na vtedajší čes. konzulát v Katoviciach a úradu v Novom Targu. To, o čo sa snažili, v čo dôfali, sa stalo napokon skutočnosťou v roku 1947, kedy vznikol náš krajanský Spolok. Boli položené základy pre rozvoj slovenského školstva, zakladali sa súbory, krajané klubovne a podobne. Keď nás napokon úrady zaregistrovali, mohli sme už bez obáv rozvíjať naše zvyky i kultúru. Ani sa nechce veriť, že od tých čias už uplynulo dlhých päťdesiat rokov. Krajania však vydržali, a pracujú v krajanskej činnosti do teraz. Máme aj svoj časopis Život. K tomu, aby sme si to všetko udržali aj dnes, a ešte viac rozvíjali, by však bola potrebná oveľa väčšia aktivita. Myslím si, že práve v roku 1997, na 50. výročie vzniku naše krajankej organizácie, dáme na Orave a Spiši o sebe vedieť ešte viacej. Príklady z minulosti na to sú, len ich treba lepšie využívať. Bol by to dobrý krok k ďalšiemu rozvoju našej práce.

FRANTIŠEK
KURNÁT
z Novej Belej

na to zabudnem. Bol som vtedy ešte mladý. Na jeseň 1945 príslušníci bezpečnostného úradu (UB) obklúčili faru, kde sídlil náš kňaz František Móš. Správa o tom sa rozniesla po obci ako blesk. Onedlho sa pred farou zhromaždila takmer celá dedina. Ľudia nechceli dovoliť, aby nášho kňaza zobrať. Boli medzi nimi aj J. Šurek, J. Chalupka, D. Kalata, F. Brodovský, J. Krak, J. Lapšanský. Kňaza však neubránili. Neviem, ako sa vlastne stalo, že práve spomínaní krajania sa dostali na čiernu listinu Ogňa. Na jar 1946 jeho banda prišla do Novej Belej a štyroch krajanov z tejto listiny odvliekla a umučila. Našli sme ich až o pol roka... Podľa mňa práve toto obdobie môžeme označiť za národnostnú vojnu na Spiši. Napriek tomu sa krajania nedali zastrašiť a začali sa organizovať. Už v roku 1947 vznikla u nás miestna skupina. Vtedajším riaditeľom bol kraján A. Benarčík, ktorý dal po obci vybubnovať, že máme možnosť založiť MS a treba zvoliť predsedu a výbor MS. Prvým predsedom sa stal Alojz Kalata, ktorému však zdravie neveľmi slúžilo, a tak onedlho zo svojej funkcie odstúpil. Krajania preto za nového predsedu zvolili Jozefa Majerčáka. V roku 1948 bola u nás obnovená slovenská škola, na ktorú prišli učiť učitelia Sobkovci zo Slovenska. Riaditeľkou slovenskej školy sa stala Lidia Kusperová, neskôršie Papiežová, ktorá bola absolventkou slovenského kurzu v Zakopanom. Samozrejme popri slovenskej škole bola aj škola poľská. Ak sa dobre pamätám, riaditeľkou tejto školy bola istá Labudzianka. So slovenským školstvom ožila aj kultúrna činnosť. Učitelia rozvíjali ochotnícke divadlo, záujmové krúžky a organizovali folklórne vystúpenia.

Na základe Dodatkového protokolu k poľsko-česko-slovenskej zmluve, krajania zo Spiša a Oravy mali mať prvenstvo pri náboru do práce vo vtedajšej Česko-slovenskej republike. Keď som sa o tom dozvedel, v lete 1949 som sa prihlásil a išiel som pracovať do Svitu, kde som bol do roku 1954. Keď som sa vrátil, opäťovne som sa zapojil do ochotníckeho divadla. Tak prišiel rok 1957, kedy sme mali prvý zlúčovací zjazd. Onedlho vznikol aj krajanský časopis Život, čím naša organizácia ešte zosilnila.

V roku 1973 som bol na obvodnej schôdzi v Kacvíne zvolený za predsedu OV. Vo svojej funkcií som zotrval takmer 14 rokov. Pracovalo sa mi s krajanmi veľmi dobre. Podľa mňa hlavný nátlak treba dnes klásiť na výchovu mládeže v škole, ale najmä v rodine. Práve tam vzniká sebauvedomovacia národnosť, ktorú treba umne spriadať. Keď pozorujem súčasné diane v Spolku Slovákov, mám dojem, že organizačná činnosť trocha ochabla. Preto by bolo dobre, keby pri našom skromnom jubileu krajania zaktivizovali svoju činnosť a prispeli tým k jeho oslavám.

DAR SRDCA

Naša akcia DAR SRDCA neprejde súčasťou. Tentoraz prispel do nej dlhorocný čitateľ Života, kraján Jozef GRAPA zo Sosnowca, ktorý na potreby Spolku Slovákov v Poľsku venoval 2.000.000 starých zlottedých. Ďakujeme.

Ktokolvek by chcel podporiť náš Spolok, môže prispievať na adresu: Zarząd Główny TSP, ul. św. Filipa 7/4, 31-150 Kraków. Konto: BDK w Lublinie, II/O w Krakowie, nr. 333401-2017-132.

Ako sa rodil Spolok Slovákov a Čechov? Veru ľažko, hoci krajania po vojne verili, že sa predsa len vrátime k vtedajšiemu Česko-Slovensku. Ani po odchode slovenských úradníkov, učiteľov a kňazov zo Spiša sa však naše spojenie so Slovenskom celkom neprerušilo. V Spišskej Staréj Vsi vznikol Výbor pre oslobodenie Spiša a Oravy, ktorého predsedom bol učiteľ Ján Baďurík. Výbor pomohol mnohým krajanom, najmä tým, ktorí odišli na Slovensko a tam si našli svoj nový domov... Práve v tomto období opustilo Spiš veľa krajanov. Tí, čo zostali, museli ešte veľa prejsť. Viačier z nich boli pre svoju národnosť zavraždení, vtom štýria z Novej Belej. Pamäťam sa na tie časy aj dnes, a asi ľažko

MÁRIA
CHOVANECOVÁ
z Podsrnia

Prípravy na vytvorenie našej krajančkej organizácie v obci sa začali v roku 1946, a už o rok neskôr získala pevný organizačný charakter. K zakladateľom Spolku u nás patrili Albín Chovanec, neskorší prvý predsedu MS v Podsrni, Jozef Bonk, Eugen Rapáč, Jozef Jurčák a ďalší. Oni veľkou mierou prispeli aj k vzniku slovenskej školy. Mali sme aj ochotnícky divadelný krúžok, založený v roku 1946 učiteľom Emílom Pronim, ktorý neskôr viedla Emília Kovalčíková a od roku 1950 Jozef Bonk. Zo začiatku sa divadelníci stretávali v škole a od roku 1950 v klubovni, ktorá práve vtedy vznikla. V 70. rokoch bola klubovňa u nás, potom asi rok u Eugena Škičáka a v súčasnosti sa nachádza u dcéry Jozefa Bonka Augustíny Laciakovej.

Roky pred vznikom Spolku boli charakterizované obrovskou krajančkou aktivitou, zameranou hlavne na prípravy jeho vzniku. Krajania Jozef Bonk, Albín Chovanec z Podsrni, Jozef Kadlubek z Podvlnky a mnohí ďalší, sa stretávali často aj u nás, aby sa radili čo a ako robiť v tomto, pre nás tak ľahkom období, t.j. po znovupripojení časti Oravy a Spiša k Poľsku. Pamäťom sa aj na to, keď u nás 13 krajanov po zrážke v Podvlnke jednu noc prenocovalo. Mnohí z nich boli potom nútenej ujsť na Slovensko, aby sa vyhli prenasledovaniu. Vznik Spolku sa však neskôr stal neodvrátilnosťou skutočnosťou, čím sa konečne naše túžby splnili. Krajania v Podsrni na prvej riadnej schôdzke zvolili za pred-

sedu MS Albína Chovanca. Potom, v roku 1973 som sa predsedníčkou našej miestnej skupiny stala ja. V tejto funkcií som pôsobila do roku 1987. V klubovni bolo vtedy u nás stále živo. Stretávalo sa tam mnoho školskej mládeže. Spievali sa slovenské a oravské pesničky, a tancovalo sa za sprievodu harmoniky Jozefa Kadlubka, dnešného podpredsedu MS v obci. Mládež účinkovala aj v súbore piesni a tančov, ktorý existoval pri vtedajšom Obvodnom výbore KSČS na Ora-

ve. Aj v súčasnosti je potrebné, aby sme do našej krajančkej činnosti, a to nielen v Podsrni, ale aj v iných obciach Oravy a Spiša, pritiahlí najmä mladých ľudí. V nich je ďalšia budúcnosť krajančkého Spolku. Najmä oni by mali ďalej rozvíjať dlhorčné tradície svojich rodičov a starých rodičov. Veď na mená Albína Chovanca, Jozefa Bonka a mnohých iných, ktorí pred polstoročím stáli pri vzniku našho Spolku by sa zabudnúť nemalo. Práve naopak. Z ich práce v prospech rozvoja krajančkého hnutia by sme mali čerpať inšpiráciu pre svoju prácu aj dnes. Veľmi by som si to priala. Teraz majú mnohí krajania na akés „zobudenie sa“ ešte väčšiu príležitosť. V tomto roku si predsa pripomieneme 50. výročie vzniku našej organizácie, a to by malo znamenať zvýšenú aktivitu najmä v kultúrnej činnosti.

ALOJZ GALUŠ
z Krempách

Až sa nechce veriť, že od tých čias uplynulo už pol storočia! Mnohí zakladatelia

nášho Spolku už nežijú, ale s uznaním a vdŕkou si ich spomíname. Ja sám sa už na niektoré udalosti presne nepamätam. Viem, že kdesi začiatkom roka 1947 sme do Krempách a Novej Belej dostali správu z Okresného úradu v Novom Targu, že sa so Slovákmami na Spiši chce stretnúť - po prvýkrát v dejinách nášho krajančkého hnutia - starosta Okresného úradu J. Krupa, aby sa priamo na mieste presvedčil o ich situácii. Stretnutie sa malo konať v Nižných Lapšoch. Vtedy sme sa ja a Jozef Brija z Novej Belej snažili o tom informovať ďalších krajanov zo Spiša. Niektorí sa aj trochu báli. Časy boli neisté, neustávali prenasledovania krajanov. Ved' len pred niekol'kymi mesiacmi vyhnali od nás nášho farára F. Móša a priamo zo poľa zobraťa vtedajšia milícia Annu a Jozefa Jurkovských. Zavreli ich na niekoľko dní v Novom Targu a podrobili ľažkému výsluchu. Okrem toho sa naši krajania museli skrývať pred bandou Ogňa, ale aj pre ukrajinskými „partizantmi“, pôsobiacimi v štruktúrach UPA. Preto nedôvera a obavy boli opodstatnené.

Vráťme sa však do Nižných Lapš. Stretnutie, ktoré sa konalo v tamomžom Ľudovom dome, nás predsa len postupne posmeli, že sa situácia ukludňuje a môžeme naozaj pristúpiť k organizovaniu nášho Spolku Slovákov. Postupne začali vznikať prvé miestne skupiny. Prvým neoficiálnym predsedom - koordinátorom bol Michal Galiniak, po ňom Michal Móš. Až riadna krajančká schôdza za predsedu zvolila Valenta Krištofku, podpredsedom sa stal Ján Kovalčík, tajomníkom Jakub Kačmarčík a za pokladníka bol zvolený Valent Surma. Zo začiatku, ktorý sme nemali zaregistrované stanovy a spolková činnosť nebola povolená, sa krajania schádzali po súkromných domoch, až neskôr v Urbárskom dome, ktorý sa nachádza pri dnešnom obchodnom stredisku.

Samozrejme členom našej MS som bol od samého začiatku, no do jej výboru som sa dostal až za predsedovanie V. Krištofskej ml., kedy som bol zvolený za pokladníka MS. V 70. rokoch po smrti predsedu Jána Magera, som sa na dva roky stal obvodným predsedom Spolku a neskôr obvodným kultúrnym inštruktorom. Veľmi milo si na toto obdobie spomínam. Ľudia boli akýsi ochotnejší a aktívnejší. Chceli veľa urobiť. V mnohom sa nám aj darilo. Mali sme výborný divadelný krúžok a neskôr aj folklórny súbor. Bola to vizitka našej krajančkej činnosti. Dnes sa veľa zmenilo, nastali nové ekonomicko-spoločenské pomery, a ľudia sú akoby viac uzavretí v sebe, boria sa s vlastnými problémami.

Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK
JOZEF PIVOVARČÍK

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje mladého, ale už známeho poľského divadelného a filmového herca, ktorého stretávame aj v televíznych seriáloch. Iste ľahko uhádnete o koho ide, keď pripomenejme, že hral v takých filmoch: Dekalog, Biely (z cyklu Tri farby rež. K. Zanussiho), Útek z kina Sloboda, Umenie milovania a pod. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 11/96 sme uverejnili fotografiu Tellyho Savalasa. Knihy vyžrebovali: Cecilia Mlynarčíková z Čiernej Hory, Margita Dluhá z Novej Belej a Kristína Waniczeková z Durstína.

SPOMIENKY NA VOJNU

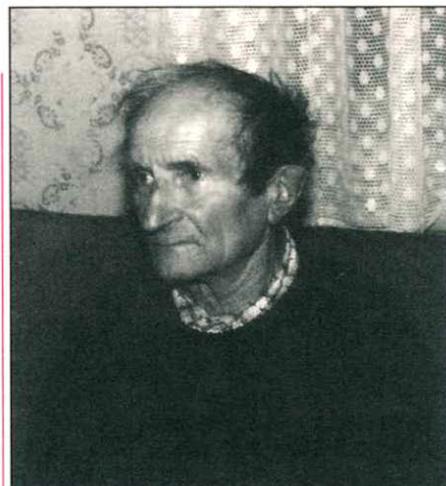
Od ukončenia 2. svetovej vojny uplynulo už pol storočia. Mladá generácia už túto najhroznejšiu vojnu v dejinách ľudstva nepozná. Zbrane však neutíchajú ani dnes, na čo máme hodne príkladov hoci aj z Čečenska, bývalej Juhoslávie, predtým z Iraku, Kuvajtu a iných oblastí sveta. Znamená to, že boh vojny Mars je medzi nami nadľaď prítomný. Aj Život príopomína udalosti spred pol storočia spomienkami ľudí, ktorí zažili túto strašnú dobu a nezriedka pozreli smrť do očí. Dnes prinášame spomienky odbojára a účastníka SNP Františka MAGERU z Kacvína. Nech slúžia ako memento.

František Magera sa narodil roku 1922 v slovenskej rodine Martina a Márie Magerovcov. Od detstva spolu s bratom Jánom pracoval na rodičovskom gazdovstve. Po vypuknutí 2. svetovej vojny mladý František musel narukovať a bol začlenený do 5. pešieho pluku v Levoči. Veľmi dobre spomína na veliteľa roty Petra Kalinu, ktorý ho zaúčal do vojenského života. V Levoči, kde absolvoval povinný vojenský výcvik, bol do mája 1943. Odtiaľ sa dostal do obce Lešť pri Zvolene, kde boli sústredené všetky okolité jednotky. Práve tam stretol viacerých krajanov o.i. Jána Mačičáka z Jurgova, Ondreja Madeju z Nedece a Šebastiána Mlynarčíka z Čiernej Hory. Zo Zvolena boli slovenskí vojáci posielaní na sovietsko-nemecký front na východe. Nevyhol sa tomu ani František Magera. Bolo to v júli 1943 a lúčil sa s nimi sám generál F. Čatloš a A. Malár. Cesta im trvala takmer týždeň, kým došli na miesto určenia pri ukrajinskej osade Džankoj. Zmena klímy, nevhodné stravovanie, ale aj únavná cesta spôsobili, že viacerí vojaci ochoreli na infekčnú žltáčku. Medzi nimi bol aj František. Liečenie trvalo veľmi dlho a bolo spojené s viacnásobným putovaním z nemoc-

nice do nemocnice. Najprv ho previezli do lazaretu v Simferopolí. Odtiaľ do Odesy, potom - na Vianoce 1943 - do riadnej nemocnice vo Lvove, aby sa nakoniec ocitol až v poľskej Poznani. Z Poznane sa prostredníctvom slovenského konzulátu vo Viedni dostal do Bratislavu a odtiaľ na rehabilitáciu do Žiliny. Keď sa zotavil, prišiel na niekoľkodňovú dovolenkú do rodného Kacvína. Musel sa však vrátiť k svojmu pôvodnému pluku do Levoče.

Po porážke Nemcov pri vtedajšom Stalingrade a neskôr pri Kursku začali Nemci ustupovať pred Červenou armádou. Opäť sa začalo vojnové putovanie Františka Mageru. Front ho zastihol pri Sanoku. Odtiaľ ho, ako člena pohraničnej stráže zaradili do služby pri Medzilaborciach, ale už v júni 1944 sa ocitol pri Kalinove. O niekoľko týždňov jeho jednotku naráchlo premiestnili až do Banskej Bystrice a nasadili proti partizánom. Zámer nevyšiel a onedlho sa vedenie jeho pluku dostalo pri Brezne do zajatia. František a ďalší vojaci z pluku sa pridali k účastníkom Slovenského národného povstania, ktoré meďzitým vypuklo. Ako vieme, povstalcov sa spočiatku darilo. Vojak F. Magera sa zúčastnil viacerých bojov, napríklad pri Žabokrekoch, Vrútkoch, pod Strečnom, v Lúbochňanskej doline a pod. Avšak pri Ružomberku Nemci proti nim nasadili ľahké zbrane a zatlačili ich do hôr. Povstanie upadlo, aj keď boje ešte sem-tam pokračovali. Postupne však boli povstalecké jednotky rozpustené.

Osud chcel, že pri zostupovaní z hôr, sa skupina partizánov, medzi ktorími bol aj F. Magera, streľa na Čertovici so silnou nemecou vojenskou hliadkou a po krátkom, ale tvrdom boji sa dostala do zajatia. Väzňov najprv previezli do Liptovského Hrádku a

uväzniili v tamojšom hrade. Neskôr ich nakrátko zavreli v Ružomberku a odtiaľ vlastkom dopravili do koncentračného tábora - Falingbostel v západnom Nemecku. Pre Františka nastali veru ľahké časy. Ako väzeň č. 186663 musel ľahko pracovať pri ľažbe rašelinu. Z 200 zajatcov tábora prežilo len 82 osôb. Spolu s ním boli v tábore aj krajania J. Bachleda z Jurgova a V. Chudáček z Čiernej Hory. Všetci traja, aj keď krajne vyčerpaní, sa šťastne dočkali oslobodenia. Domov sa vrátili až po skončení vojny. František prišiel do svojej rodnej obce 15. júna 1945. Musel sa sice ešte dostaviť k svojmu bývalému pluku v Levoči, ale už po dvoch mesiacoch bol z vojenčiny uvoľnený. V roku 1947 sa oženil s Helenou Maršalkovou. V tomto roku uplyva rovných päťdesiat rokov ich spoločného života. Srdečne blahoželáme. Vychovali 8 detí, ktoré dnes už vedú samostatný život, život v mieri, ktorý je nám všetkým tak potrebný. Vedľa každá vojna prináša veľké utrpenie. Dodnes na Spiši a Orave žijú očití svedkovia tejto hroznej kapitoly z minulosti tak ľahko skúšanej Európy.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KRÁTKO Z ORAVY

V základnej škole č. 2 vo Veľkej Lipnici prebieha 3-ročný kurz, v ktorom sa 18 dievčat a 18 chlapcov snaží získať kvalifikáciu kuchárky alebo murára. Praktické vyučovanie sa koná štyrikrát v týždni, a jeden deň je venovaný teoretickej výučbe.

Zimné prázdniny pre žiakov nowo-šačského vojvodstva budú v tomto roku trvať od 27. januára do 8. februára. Pri tejto príležitosti im želáme veľa dobrej zábavy na snehu.

4 tisíc zlôtých a stavebný materiál, poskytnutý Gminným úradom v Jablonke, je pripravených na začatie výstavby zmenej strešnej konštrukcie na ZŠ v Oravke.

Škola takto dostane namiesto doterajšej rovnej strechy šikmú, čo sa zdá byť výhodnejšie aj z hľadiska horských podmienok Oravy, o.i. lepšieho stekania vody počas dažďov. Rodičia žiakov poskytujú na výstavbu drevo.

Tragická havária sa stala 16. novembra 1996 v Czarnom Dunajci. V blízkosti starej železničnej stanice automobil zrazil 27-ročného muža, ktorý zomrel na následky zranení a nezodpovedný vodič z miesta nehody ušiel.

Vlani v Malej Lipnici prebiehali obecné práce na viacerých miestach, medzi iným na ukončení parkoviska pri kostole sv. Štefana, na stavbe mosta do Antoľov a na výstavbe základnej školy č. 1.

Najr.t.r. sa začne s výstavbou telocvične pri ZŠ č. 1 v Jablonke. Po ukončení diela budú mať žiaci dobré podmienky na vyučovanie telesnej výchovy, čo je zvlášt' dôležité najmä v zime, a škola získa vhodné priestory aj na usporadúvanie rôznych slávností.

Ako sme sa dozvedeli, od 1. februára t.r. má dôjsť v Jablonke k zlúčeniu gminného kultúrneho strediska a verejnej knižnice. Takéto rozhodnutie zapadlo na zasadanie gminnej rady 28. októbra min. roka. Nové stredisko by sa malo voľať Oravské stredisko kultúry a športu. Kto ho bude viesť zatiaľ nevedno.

PETER KOLLÁRIK

V NÁRUČÍ MAGURY

1

Na severnej strane západnej časti hľavého hrebeňa Spišskej Magury vyviera mnoho prameňov. Rodia sa z nich stružky, riavy, riečky. Z pomerne širokej plochy ich zbiera od západu na východ smerujúci Osturniansky potok; nižšie pribierá z pravej strany Frankovský potok, stojí sa na sever a prekračuje slovensko-poľskú štátну hranicu; pokračuje ako Kacvínsky potok, z ľavej strany pribierá Lapšanku, aby pod menom Nedecánka vyústil do Dunajca.

Viaceré tieto potoky sú zhodné s menami dedín, ktoré sa nachádzajú v ich dolinách. V jednom zo západných chrbtov masívov Magury vyviera potok Lapšanka.

Domy rovnomennej dediny sa v úzukej doline tlačia k potoku, no zopár z nich sa vypína aj na spomenutom horskom chrbte. Odtiaľ sú Tatry za slnečna naozaj ako na dlaní, vidno tiež kúsok Osturňu. Lenže keď je tu víchor alebo fujavica, človek poznáva silu nespútaných prírodných živlov.

Lapšanka bola založená na kopačiarskom práve ako súčasť nedeckého panstva a na regulárnu osadu sa vyvinula na prelome 17. a 18. storočia.

Súčasný stav prekvapuje tým, že tradičná gorská architektúra aj v Lapšanke do značnej miery ustúpila a v tunajších ľažkých podhorských podmienkach rastie moderná výstavba, vyznávajúca najmä zakopanský štýl.

Pri potoku Lapšanka stáčajúcim sa od severu na východ, sa rozprestierajú Vyšné Lapše a Nižné Lapše.

Pravdaže, najskôr boli (Nižné) Lapše; niektorí poľskí etymológovia tento názov spájajú s rumunským slovom *lapus* - lopúch. Začiatkom 14. storočia Berzeviciovcovia založili osadu „Laps“; pramenné materiály ju spomínajú v rokoch 1340 i 1347. Neskôr prešla do majetku lendackých krížovníkov, ktorí mali nad lapšanským kostolom patronát.

Už v prvej polovici 15. storočia existujú Vyšné Lapše (doložené v rokoch 1463 i 1469) a Nižné Lapše, ktoré od roku 1593 boli súčasťou nedeckého panstva.

Relikty poddanstva v oboch dedinách pretrvali až do roku 1931. V súčasnosti Nižné Lapše ako jediná spišská dedina sú administratívnym sídlom gminy (na úrovni okrsku).

Nižnolapšanský kostol pochádza zo 14. storočia, čo dokazujú zachované včasnotogotické prvky, ale vnútorné zariadenie je barokové.

Vo Vyšných Lapsoch najprv stál pravdepodobne drevený kostolík, na jeho mieste postavili v 18. storočí murovaný kostol, vnútorné zariadenie je rokokové.

Z výskumu historika B. Varsíka hodno pripomienút, že medzi bakalármi filozofie na Trnavskej univerzite sa spomína roku 1667

Imrich Lapšanský (Lapsanski), zeman z Nižných Lápš, ktorého neskôr vymenovali za ostrihomského kanonika, bol literárne činný a mecenom umenia.

Obyvateľstvo oboch uvedených obcí sa v súčasnosti zaobrába poľnohospodárstvom a udržiava folklórne tradície.

2

V hornom povodí Osturnianskeho potoka sa pod tónistou stranou Magury rozprestierajú od východu na západ tri dediny: Malá Franková, Veľká Franková a Osturňa. O ich osídlení a vývine hovoríme na inom mieste. Už len pripomienem, že (Veľkú) Frankovú založili na nemeckom dedinskem práve, príčom mala po tridsať usadlosť na oboch stranach potoka, ale po doosídlení obyvateľia prešli na valašské právo; Malá Franková a Osturňa vznikali približne v rovnakom čase ako kopaničiarske osady.

Obyvatelia Malej Frankovej žili na roztrúsených folvarkoch, čo výstižne dokladá dodnes zachované gorské nárečové pomenovanie *Frankófski*. So zámerom uplatniť nový hospodársky vzťah a vytvoriť osadu Juraj Horvát roku 1611 dal Lukášovi Malczovi na Malej Frankovej novú škulteciu podľa presne stanovených podmienok, ktoré uvádzam podľa Beňka.

Na sv. Martina šoltýs má zaplatiť päťdesiat päť florénov, prinášať na hrad Nedeca dary a podobne ako iní šoltýsi konáť so zbraňou služby, čo platí aj pre jeho dedičov.

Dá vyklčovať les Franková a usadi tam popri existujúcich dvadsať kolonistoch ďalších devätnásť kopaničiarov, ktorým udeli dvadsať slobodných rokov na postavenie domov a vyrobenie rolí. Každý osadník dostane jedno jutro poľnosti (zárubok) a môže slobodne pásť dobytok v panských lesoch.

Jednotliví osadníci sú za to povinní štyrikrát do roka zaplatiť cenzus po jednom floréne, jedenkrát do roka kosiť panské lúky a jeden deň ich čistiť, príležitostne zbierať

žalude a odovzdávať dvadsaťatok z valašského dobytka a kôz. Okrem toho majú odovzdať po jednom ulovenom kamzíkovi a po dve jarabice. Osadníci mali spoločne odovzdať zemepánovi jedného vykŕmeného brava a dve kozy, ako aj farárovi jedno jahňa alebo vykŕmeného brava, navyše každý osadník jedného zajaca. Zakazovalo sa ponechať si ulovenú zver alebo ju predávať, no ak ju doňiesli na hrad, platili im takto: za diviaka, kožu z medveda a vlka po jednom floréne, za daniela pätnásť a za jarabici tri denáre.

Z výskumov profesora Michala Lacku, SJ, ktorý preštudoval archívy v kalmadulskej pustovni Frascati pri Rime, podciarkujem, že z teritória medzi Spišskou Magurou a Dunajcom jediným kalmadulským frátom v Červenom Kláštore a Nitre bol Theobaldus Tsarnogursky (1724-1757), ktorý sa narodil v Malej Frankovej.

Akiste pochádzal zo starej malofrankovskej rodiny Čarnogurských, ktorej známym príslušníkom v našom storočí bol Pavol Čarnogurský (1908-1992), učiteľ, politik a autor dvoch historických kníh. Jeho deti Ivan Čarnogurský, Ol'ga Slivková, Marina Čarnogurská-Ferancová a Ján Čarnogurský sú na Slovensku význačnými osobnosťami, pôsobia v oblasti politiky, hospodárstva a vedeckého života.

3

Kacvín (Katzwinkel) a Nedeca (Nisitz) v súčasnosti patria k najväčším spišským dedinám; posledne spomenutý napríklad v 16. storočí považovali za mestečko. Obidve založili Berzeviciovcovia na nemeckom dedinskem práve začiatkom 14. storočia; doložené sú už v roku 1320, keď magister Kakaš ich predal svojim príbuzným, a z listiny sa môžeme dozviedieť, že Kacvín mal pôvodne po štyridsať dvoch usadlosťí na jednom i druhom brehu potoka (teda spolu osemdesaťštyri) a Nedeca po tridsať usadlosťí na jednom i druhom brehu potoka (teda spolu šesťdesať).

Dodnes väčšina obyvateľstva oboch dedín sa živí poľnohospodárstvom a udržiava

Nedecký zámok. Neuškodia mu vody priehrady?

folklorne tradicie (kacvinsky kroj tvorí samostatnú odnož goralsko-spišského kroja). Ponuka pracovných príležitostí sa zlepšila v súvislosti s výstavbou vodnej priehrady na Dunajci, ba aj v budúcnosti bude závisieť od jej prevádzky (administratívne budovy a technické zariadenia sú umiestnené pod Nedecou), ako aj zväčšenie rekreačných možností a s tým súvisiacej zamestnanosti pri prie hrade.

K Nedeci administratívne patril aj rovnomený hrad a príahlá osada-podhradie, no nedávno sa osamostatnili.

V posledných desaťročiach sa tvár uvedených dedín značne zmenila. Takmer celkom vymizla tradičná gorská architektúra, ktorá uprednostňovala tesárské zrubové konštrukcie, a nahradila ju moderná zástavba.

Poľský etnograf Tadeusz M. Trajdos na konci sedemdesiatych rokov urobil inventarizáciu drevencových stavieb, ktoré mali charakter pamiatky ľudovej kultúry. Do uvedenej kategórie v Kacvíne roku 1978 zaradil dvadsať päť gázdovských usadlostí (vtom 11 domov pochádzalo z 19. storočia) a trinásť takzvaných sypancov. Zasa v Nedeci bolo desať takýchto gázdovských usadlostí (z toho osem domov z 19. storočia). Potom sa začalo s ich systematickou likvidáciou, ktorú v rozhodujúcej miere nevyvolala nevhodnosť bývania v nich, lež módna na modernosť, aspoň v takom zmysle sa vyjadril spomenutý etnograf. Podľa jeho odhadu pri takomto trenede o desať rokov na severozápadnom Spiši nezostane ani jedna pamiatka ľudovej architektúry. Pričom aj v priemyselných štátach západnej Európy sa dbá na záchranu starej architektúry (vrátane drevnej).

Cennými pamiatkami v oboch dedinách sú kostoly, ich pôvod siaha do 14. storočia. Lenže kacvinsky kostol viackrát vyhorel, a tak dnešnú podobu mu vytvorila prestavba z roku 1767. Zachoval si však niektoré gotické prvky, strecha je tradične šindľová a vežičky majú kopuly. Podľa indícii dá sa odôvodniť predpokladat', že časť zariadenia kacvinského kostola priviezli z Červeného kláštora, keď prestal byť obývaný.

Nedecká farnosť existovala už v roku 1326, pretože tedy magister Kakaš, iniciátor a fundátor výstavby tamojšieho kostola sv. Bartolomeja, odovzdáva patronát nad ňou kartuзиánom od Dunajca, ktorí ju spravovali až do roku 1563. Kostol vybudovali z lámaného kameňa, vysokú umeleckú úroveň dosahuje vnútorná rokoková výzdoba. V roku 1992 tu pri oprave kostola prekvapujúco objavili gotické a renesančné nástenné maľby, ktoré sú v súčasnosti už zakonzervované. Podľa reštaurátora A. Guzika objavený triptych Legenda sv. Bartolomeja pochádza z roku 1430 (zachovala sa z neho ľavá časť a fragment strednej časti); ďalej objavili nápis v nemčine na južnej strane presbytéria a fresky spodobujúce Ukrižovanie a Trón milosrdenstva. Reštaurátori chýbajúce časti na

nástenných maľbách nedoplňovali, len ich zakonzervovali v stave, v akom ich našli (aj tak žiaria sýtymi farbami). Pravda, terajšie zariadenie kostola je z 18. storočia, a tak nekorešponduje s freskami, hlavný oltár ich do značnej miery zacláňa, takže ľavú stranu by mal mať posuvnú. Momentálne sa pre nedostatok peňazí v d'ľších úpravách nepokračuje. Podstatnú časť potrebných finančných prostriedkov vyzbierali sami Nedecania, no prispeli aj krajania zo zámoria.

V Kacvíne i Nedeci sa v nedeľu celebrujú sväte omše aj po slovensky; v prvej obci ju dôstojne odbavuje miestny farár - pôvodom Poliak; v druhej obci ako jedinej na celom severozápadnom Spiši ju s plnou vážnosťou slúžieva dôstojný pán Jozef Malec, pôvodom Slovák z Repíšk, čo sa na kvalite slovenčiny, pochopiteľne, dostatočne odráža.

Tým som naznačil, že v oboch obciach aktívne pôsobia miestne skupiny Spolku Slovákov v Poľsku. Niektori sú zároveň členmi Matice slovenskej a Spolku sv. Vojtecha. V Kacvíne práve stavajú viacúčelovú budovu, ktorá má byť strediskom činnosti slovenskej menšiny.

Ak by som mal posudzovať perspektívnu existenciu Slovákov v Poľsku podľa stavu národného povedomia a konkrétnej činnosti v Kacvíne či Nedeci, ale aj v Novej Belej či Krempachoch, môj odhad by bol trochu optimistiekejší, než aký je podľa stavu na spominané ukazovatele napríklad vo Fridmane a Nižných Lapšoch, kde asimilácia už značne pokročila. No napriek tomu tamojší Slováci na otázku, či sa ako menšina na severozápadnom Spiši zachovajú, mi odpovedali kladne.

Ešte spomeniem významné osobnosti. Medzi bakalármi filozofie na Trnavskej univerzite bol v roku 1662 Ján Kromkovay, rodom z Nedeca. Z Kacvína pochádzal a v Bratislave pôsobil hudobný pedagóg a zbormajster Ján Strelec (1893-1975).

4

Osobitnú pozornosť si zaslúži výstavba priehrady na Dunajci, ktorej hlavná hrádza sa rozpína tesne pod nedeckým hradom od brehu k brehu a vzdúva základnú vodnú nádrž; pod ňou nižšie je malá vyrovňávacia nádrž, a kvôli nej si Slovensko s Poľskom vymenilo niekoľko hektárov pôdy.

Myšlienka vybudovať hydroelektrárň na uvedenom mieste vznikla ešte medzi dvoma svetovými vojnami. Hlasy za jej vybudovanie zosilnili po katastrofálnej povodni v roku 1934. Protí boli však ochrancovia a milovníci prírody, ktorí namietali, že by šlo o podstatný zásah do jednej z najkrajších prírodných scenérii v Poľsku. Napokon na jej výstavbu sa vtedy nešlo dosť finančných prostriedkov.

Po druhej svetovej vojne myšlienka postaviť priehradu opäť ožila. O prvom dôvode, že zabezpečí ochranu proti povodniám, sa nikdy nepochybovalo. Druhý dôvod, že bude

slúžiť ako vodný rezervoár pre Krakov a Sliezsko, sa medzičasom stal neaktuálnym. Tretí dôvod, že umožní lacnú výrobu elektrickej energie, nie je vlastne relevantný, pretože pri svojej predpokladanej kapacite (90 MW) vyrábi sotva jednu tisícinu denne vyrábanej elektrickej energie v Poľsku.

Oobjavili sa aj ďalšie silné argumenty proti stavbe priehrady. Spomenutá oblasť seismický nie je celkom bezpečná. Vápencová skala, o ktorú sa opiera pod hradom Nedeca priehradný mûr doplnený utlačenou zeminou, nie je dostatočne pevná, i keď dostala betónové injekcie (Pri týchto zabezpečovacích prácach objavili kostru mamuta, ktorá putovala do archeologickej múzea vo Varšave). Priehrafa sa nachádza medzi Tatranským národným parkom a Pieninským národným parkom, na ktorý môže pôsobiť veľmi negatívne. Vodná nádrž zaiste zmení mikroklimu, no zmenia sa aj prietoky Dunajca, a tak nie je vylúčené, že dojde k značným pohybom vo flóre a faune, ba aj k vyhynutiu určitých druhov.

Stav vodnej nádrže bude kolísat', hrozí aj značné zabahňovanie. Dlhodobé pôsobenie priehrady (ráta sa, že bude stáť sto až tristo rokov) môže mať destruktívne účinky na drevencové kostolík v Děbene, na celú obec Fridman (má pozoruhodné architektonicko-umelecké pamiatky), pretože je v depresii a chráni ju ochranná hrádza, na hrady Czorsztyn a Nedeca, ktoré môžu celkom zaniknúť.

To sú v prognózach argumenty za a proti priehrade.

Doteraz chybou je aj to, že sa buduje už od roku 1971 a nedodržalo sa niekoľko termínov, v ktorých mala byť dokončená. Tým sa výstavba predražuje, pripravené zariadenia starnú, bezprostredne okolie staveiska je očividne zdevastované.

Ale iba budúcnosť ukáže, či mali pravdu ekológovia, alebo zástancovia hospodárskej explootácie.

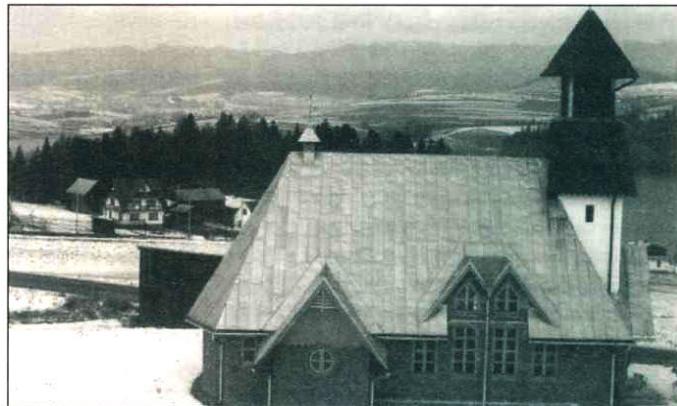
Pri výstavbe priehrady museli prestavať niekoľko dedín. Obyvateľstvo však veľmi neprotestovalo, lebo investor relatívne slušne platil, za čo sa dalo postaviť domy vyššieho standardu, než aký mali staré, pričom celé sídlisko bolo moderne vybavené. Napríklad tak vznikli nové Maniowy. Obdivovatelia starej gorskéj architektúry však tvrdia, že v tomto prostredí pôsobia rušivo.

Priehrafa mala napokon zabezpečiť výstavbu viacerých čistiarní vôd (zatiaľ sa to nesplnilo), program obhospodarovania a ochrany celého povodia Dunajca. Zaujíma to aj slovenskú stranu, pretože na určitem spoľahlivom úseku je Dunajec hraničnou riekom. No nielen odborníci, ale aj široká verejnosť v oboch krajinách s veľkým napäťím očakáva, ako celkove dopadne Pieninský národný park, ktorý má nenahraditeľné prírodné hodnoty a krásu.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE
VLASTIMIL KOVALČÍK

Sv. omša počas posviacky

Nový kostolík v plnej kráse

NOVÝ ODPUST NA SPIŠI

V budúcom roku sa v kalendári Života isto objaví pod dátumom 30. november nový odpust v Nedeci-Zámku. Totiž obyvatelia tejto dediny si po viacročnom úsilií vybudovali nevelký kostolík, ktorého patrónom je sv. Andrej.

Posviacka

30. novembra 1996, práve na deň sv. Andreja, sa v Nedeci-Zámku konala posviacka nového kostolíka. Neobyvyklá slávnosť, ako aj prvý andrejský odpust prilákali nad budúcu vodnú nádrž na Dunajci množstvo veriacich, ale aj hostí zo susedných dedín. Nový kostolík takmer praskal vo škvóch. Ti, ktorí sa dnu nevmetili, si sv. omšu museli vystať vonku, v studenom novembrovom vetri. Slávnostnú sv. omšu odslúžil spolu s okolitými knazmi dekan nedeckého dekanátu, sídliaci v Dębne F. Janczy.

Pripomeňme, že Zámočania celé de-sa-ročia, ba možno aj stáročia chodili na bohoslužby do kostola sv. Bartolomeja v sesterskej Nedeci. Až raz, ktosi po bohoslužbách náhodou vyhlásil. - Prečo by sme nemohli mať vlastnú kaplnku, alebo kostolík, ale musíme chodiť niekoľko kilometrov. Slová padli na úrodnú pôdu. Najprv si Zámočania vymohli, že budú na bohoslužby chodiť do kaplnky sv. Michala, ktorá sa nachádza na polceste medzi obidvoma obcami. Nebolo to tiež veľmi po-hodlné. Preto sa veriaci obrátili na bývalého riaditeľa Nedeckého zámku, aby im dočasne sprístupnil jednu z miestností niekdajšej ba-

rónskej hájovne. Riaditeľ žiadosti Zámočanov vyhovel, a tak na jeseň 1994 začali objekt adaptovať na kaplnku. Na jar roku 1995 vznikol však výbor pre výstavbu novej kaplnky, ktorý sa energicky pustil do práce. Výstavba po-kračovala podľa toho, kol'ko mali peňazí v pokladni. Dohodli sa, že každé dva mesiace budú v obci robiť zbierku - po 20 zlotých od rodiny. Veru nebolo im ľahko, ved' obec nie je veľká. Obýva ju len 250 obyvateľov. Našli sa však aj niekoľkí sponzori, ktorí venovali na výstavbu božieho domu aj väčšie sumy. Okrem toho sami obyvatelia odpracovali pri výstavbe svätostánku množstvo brigádnických hodín. A tak, po dvojročnom úsilií, bola sta-vba šťastne zavŕšená. Túžba Zámočanov sa splnila, aj keď sväte omše im bude nad'alej odbavovať dochádzajúci knaz z Nedece.

Neúplné vybavenie

Mal som možnosť ešte pred posviackou pozrieť si nový kostolík. Je v ňom veľmi milo a útulne. Opatre vystupujem na chór, kde je umiestnený nevelký elektronický organ. Dole na oboch bielych stenách kostolíka visia obrazy predstavujúce výjavy z Kristovej muky, opatrené poľskými nápismi. Ako sa dozvedám, obrazy tie mali byť umiestnené v nedeckom kostole, avšak konzervátor s tým nesúhlasil. V hlavnej časti kaplnky sa nachádza moderný obraz sv. Andreja, ktorý venovala Zámočanom výtvárníčka H. Źygulska z Krakova. Po dôkladnej-

prehliadke mal'by môžeme zistíť, že sv. Andrej je situovaný - dalo by sa povedať - „v domácom prostredí“ - nad umelým nedeckým jazerom. Po ľavej strane svätca vidíme Nedecký zámok, zase z pravej strany vyčnieva Czorsztynský hrad. Pod obrazom chýba jeho najhlavnejšia časť - pamiatkový oltár, ktorý by sa mal objaviť najneskôr do polovice budúceho mesiaca. Nad jeho rekonštrukciou pracuje známy varšavský reštaurátor Artur Baranowski. Hlavným problémom pre Zámočanov boli zvony, ktoré boli kedysi umiestnené v zámockej kaplnke sv. Andreja. Ako vieme, koncom druhej svetovej vojny boli priestory Nedeckého zámku spustošené najprv nemeckými a potom aj sovietskymi vojakmi. Práve vtedy duchaprotomní Zámočania zacho-ránili dva nevelké zvony. Na jednom z nich je dodnes čitateľný, slovenský nápis. Po takmer 50-ročnej prestávke sa pod Bielou skalou opäťovne ozval ich clivý hlahol.

Zámočania sú so svojím malým kostolíkom, alebo skôr kaplnkou, celkom spo-kojní. Pre nich vraj vystačí, aj keď niektorí tvrdia, že mal byť trocha priestrannejší, už aj vzhľadom na otvorenie nedeckej hydroelektrárne. Ved' pribudne viac turistov a iných návštěvníkov obce, a teda aj kaplnky.

Ako som sa dozvedel, Zámočania by chceli počas nadchádzajúcej slávnosti birmo-vania aj kaplnku konsekrovať, teda aby bola slávnostne pomazaná biskupom. Kedy sa to stane, ešte nevedno. Zatiaľ sa hovorí o máji. O dátume budeme čitateľov informovať.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Počas výstavby

Na prvom odpuste si každý chcel niečo kúpiť

Krempašania vo svojej klubovni

Výstavba školy rýchlo napreduje

V POVODÍ KRÚTENÉHO POTOKA

Tohoročná zima prišla do Krempáčov trocha neskôr ako inokedy, aj keď mnohí predpokladali po dňaživom a chladnom lete jej skôr príchod. Predpovede sa však naťastie nesplnili a Krempašania stihli zozbierať celú úrodu, aj keď so zemiakmi boli isté ťažkosti.

Ticho a pokojne

V porovnaní s letom, kedy je v obci veľmi rušno, v zimnom období vládne pokoj. Domáci sedia v teplých a vyhriatých domoch a len sem-tam ulicou prejde auto, traktor, buď tradične - kôň so saňami. Nad Krúteným potokom, ktorý tečie stredom obce, gágajú stáda husí. Máčajú svoje zobáky v čírej vode. Nedajbože, aby ste ich vyrúšili. Veľký gunár s červeným zobákom je veľmi smelý, a hned ho zbadáte pri nohe. Neviete si rady a husi ho hlasným gagotomešte viac posmeľujú.

Krempachy sú pomerne veľkou spiškou obcou spiškou obcou. Podľa richtára a zároveň poslance miestnej samosprávy Jana Kalatu, v roku 1995 bývalo v obci 1204 obyvateľov, kym v minulom roku zaznamenali neveľký nárast - teraz tu žije 1214 obyvateľov. Krempašský richtár J. Kalata, ktorý

richtárí prvé volebné obdobie, končí na budúci rok. Čo by chcel ešte urobiť pre obec?

Školu a kanalizáciu

- dozvedám sa od richtára. O výstavbe školy v obci sme v Živote už písali. Pripomeňme, že sa o ňu Krempašania usilovali oddávna, vedľej plán predložili úradom už vari pred desiatimi rokmi. Dobre sa však stalo, že aspoň vykúpili stavebný pozemok (2,02 ha). Výbor pre výstavbu vznikol v roku 1995, a už na jeseň začali prvé výkopy. Na jar minulého roka, a presnejšie 26. mája 1996 sa v Krempachoch konala obecná slávnosť posvätenia a vymurovania základného kameňa školy, ktoréj sa zúčastnili viaceré osobnosti novotarskej gminy a novosáčskeho vojvodstva. Škola bude vari najväčšou investíciou na území spomínamej gminy. Podľa odhadov vojta Jana Smarducha, krempašský kolos bude stáť samosprávu okolo 70 mil. zlých. Je to skutočne veľa. Kedy bude odovzdaná do prevádzky, asi málokto vie. Optimisti hovoria, že o dva roky. Pesimisti, že aspoň o desať. Kedy sa to stane, sami sa presvedčíme. Tak či onak výstavba pokračovala do neskornej jesene a stavbári - firma B. Piotrkowského z Nového Targu, stihla pred príchodom zimy

budovu zastrešíť. Na výstavbe sa samozrejme vo veľkom podieľajú sami Krempašania. Podľa pracovného klúča všetci pomáhajú na stavbe svojpomocne. Dosiaľ odpracovali 170 dní. Vedia, že čokoľvek v svojej obci poriadne postavia, ostane pre ďalšie generácie. Ďalšou podstatnou vecou, ktorú budú musieť ešte Krempašania urobiť, je kanalizácia obce. V príprave je jej projekt. Richtár J. Kalata zatiaľ nič konkrétnie nevie a tajomne sa usmieva. Závažným problémom bude získanie finančných prostriedkov pre jej uskutočnenie. Nuž ale ako sa vratí, všetko má svoj čas. Veľkým úspechom Krempašanov je tiež telefonizácia obce. V súčasnosti má doma telefón 20 abonentov. O túto vynikajúcu civilizačnú výmoženosť sa zatiaľ prihlásilo ďalších 112 záujemcov.

Trocha družstevne

V Krempachoch pôsobí Gminné družstvo (GS). Družtevníctvo na spiškom vidieku malo samozrejme inú podobu, ako kedysi na Slovensku. Nikto neboli nútene, aby sa stal jeho akcionárom. GS mal veľkú suverenitu v podnikaní a samozrejme jeho účastinárom prinášalo zisky. Mnohí roľníci, teda aj v Krempachoch, túto formu družstevníctva scháľovali. - Až vládna ústava z 20. januára

DOKONČENIE NA STR.15

Nový úhľadný obchod...

... a schátrale výkupné stredisko dobytká

PODSRNIE

V dnešnom čísle prinášame ďalší príspevok pripravený na základe práce A. Kavuliaka - Historický miestopis Oravy. Tentoraz sa týka Podsrnia, jeho vzniku, hospodárskych i sociálnych pomerov v minulých storočiach.

Vznik obce

Táto nevelká obec leží akoby na kraji Oravy a spolu s Harkabuzom i Bukovinou patrí v súčasnosti k neoravskej gmine Raba Wyżna. Kedysi nazývali dedinu aj Sarna či Srnie a viacerí starší Oravci ju tak volajú i dnes. Názov vznikol podľa rodinného mena jej prvého šoltýsa. Obec a vlastne osada vznikla na valaskom práve kdesi na začiatku šesťdesiatych rokov 16. storočia. Vieme o tom zo záznamu z roku 1567, v ktorom obyvatelia osady Pod Zrny pod prísahou vyznali, že zemepánovi Oravského hradu neplatili nijaké dávky, ani mu nerobovali, pretože im ešte nevypršali slobody, dane zemepánom pri založení osady. V zázname sa tiež spomína, že domy si budujú na opustených miestach a v hustých lesoch a v poľnohospodárskej práci používajú namiesto pluhu motyku.

V roku 1585 prefekt Oravského zámku Ján Abaffy potvrdil Jurajovi Wilgovi, richtárovi novej osady zvanej Oravka, udelenie osadníckych práv za viaceré ťažké práce, ktoré richtár spolu so sedliakmi vykonali v prospech zámku najmä pri klčovaní lesov a vyrábaní poli i lúk v zalesnených a drsných horských polohách. Zároveň ustálil osade urbárske povinnosti a dávky. O päť rokov neskôr tento dokument prepísal a úradne potvrdil nový majiteľ Oravského zámku Juraj Thurzo a dal ho richtárovi a sedliakom osady, zaznamenanej v tejto písomnosti ako Orauka.

Oravka, Srnie... Podsrnie

Tu musíme vysvetliť, že v tom čase všetky osady založené v pramenej oblasti

riecky Čierna Orava nosili pôvodne názov Oravka. Preto kedysi existovala napr. Oravka pod Vlkom, či Vilk, Vilček - dnešný Podvlk, Oravka pod Sarnou, Sarna, Srnie - dnešné Podsrnie, Oravka pod Harkabuz alebo Horná Oravka - dnešný Harkabuz a pod.

V daňových zoznamoch z roku 1598 sa stretávame s ďalším názvom osady - Keözepseö Orawka (Srnie). Je v nich zaraďaná medzi valaské osady budované v lesoch, ale ešte nie dostavané, a preto ani nie zdanené. V osade bolo vtedy 17 sedliackych domov, ale už o šest rokov neskôr - nevedno prečo - len desať, navyše biednych. Existenciu Podsrnia potvrzuje tiež ďalší záznam z roku 1607, v ktorom sa hovorí, že vtedy čimhovskí páni Platthyovci predložili protest proti tomu, že Thurzovci na území ich majetku Čimhovej založili dedinu Keözepseö Oravka. Vtedy sa tiež spomína, že osada pre prílišnú biedu má na zdanie len tri domy.

Ako sme už spomínali, v rôznych rokoch a rôznych písomnostiach nachádzame Podsrnie pod rôznymi menami. Tak napr. v roku 1609 sa s osadou stretávame pod menom Oravka pod Zernom. Zase počas kanonickej vizitácie Eliáša Lányho v roku 1611 je uvedená ako Srna, čiže nevelká osada patriaca k fare v Jablonke. Keď v roku 1613 Juraj Thurzo upravoval poplatky a dávky valaských obcí tohto kraja, bola medzi nimi i osada uvedená tentoraz ako Pod Szarnu a na inom mieste ako Oravka sub Szarna s niekol'kimi valaskými usadlosťami. V ďalšom teste spomínaných Platthyovcov z roku 1614 vystupuje osada pod ďalším, trochu pozmeneným názvom Keze-pseö Orawky. Napokon v popise hraníc Bukoviny z roku 1619 sa spomína „chotar Sar-nov“, kým v inom zázname z toho istého roku sa hovorí, že šoltýs Melchior v Orawke pod Szrnu má 1 poddaného sedliaka a 6 želialov a okrem toho spravuje 8 valachov.

Rozvoj obce

Viacerých čitateľov budú iste zaujímať rodinné mená prvých osadníkov. Zre-

konštruované podľa súvetských názvov rali sú to: Komraz, Jeleň, Wirba, Zuzel', Brdák a Master. Ako sme už spomínali, v rozvoji obce zaznamenávame od začiatku viaceré výkyvy. Tak bolo aj v 17. storočí. V záznamoch z rokov 1624-26 sa spomína, že v celom chotári osady, v ktorej žilo 14 rodín, čiže asi 70 osôb, je osevné plochy na 146 lukien zrna a lúk na 25 vozov sena. Šoltýs Melicher má v ráji „ničomný mlyn na malej vode“ Podľa daňového súpisu z roku 1647 mala osada okrem šoltýstva celkovo 6 rali.

Až sa nechce veriť, ako sa osada rýchlo rozvíjala. Za necelých 40 rokov sa počet jej obyvateľov zvýšil skoro päťnásobne. Totiž v zázname z roku 1659 sa stretávame s údajmi, z ktorých vyplýva, že vtedy už žilo v osade, zapísanej tentoraz ako Oravicza sub Sarna, 361 obyvateľov, v tom 359 katolíkov a 2 evanjelici. Pre zaujímavosť uvedieme, že v dokladoch z roku 1674 je uvedený ešte iný názov osady, keď sa spomína šoltýs bývajúci v obci „Szarna de Orawka Minore.“

Úpadok

V poslednom dvadsaťročí 17. stor. nastali pre Podsrnie, podobne ako pre iné oravské obce, zlé časy. Totiž habsburský útlak a najmä protireformácia vyvolali odboj Tókölyho a Rákociho, ktorých vojská došli až na Oravu a viac obcí spustošili. Smrteľný úder Orave zasadilo vtrhnutie jedného oddielu (litovského) vojsk poľského kráľa Jána Sobieskeho v roku 1683, ktorý osadu Sarnu najviac spustošil. Keď k tomu dodáme neúmerné ťarchy kvartírovania vojsk a navyše prehnané dane - to všetko priviedlo osadu do takej biedy, že sa obyvatelia podobali skôr žobrákom. Celé ich imanie nestačilo na každodennú výživu. Akoby aj nie, keď všetky tie kúsky polí, ktoré teraz obrábali, nedávali dokopy ani štvrtinu usadlostí na odanenie. Počas spomínaných udalostí osada veľmi spustla, časť osadníkov zahynula, časť ušla a tí, čo zostali, doslova živorili.

Kým sa osada ako-tak pozviechala, mu-selo uplynúť viac rokov. Ako uvádzá A. Kavuliak, na prelome storočia mala obsadené 2 rale s osevnou plochou na 28 prešporských meric zrna a lúkami na 5 vozov sena. Roku 1715 bolo však už obývaných 5,5 rali s osevnou plochou na 666 korcov zrna. Stúpal aj počet obyvateľstva; v uvedenom roku bolo už obývaných 30 gazdovstiev, čiže môžeme usudzovať, že v osade žilo okolo 150 osôb. Ako uplynali roky, obec sa vzrámala. Ako sa spomína v záznamoch z polovice 18. storočia, obyvatelstvo sa popri roľníctve a dobytkárstve zaoberala aj obchodovaním ľanovými výrobkami. Ľan buďto pestovali doma, alebo ho kupovali v Poľsku. Vyrábali z neho plátno buď nite na predaj. Zrno mleli na mieste, keďže v osade boli vtedy dva mlyny o jednom kameni.

O rozvoji obce svedčí neustály rast jej obyvateľstva. Tak napr., v roku 1778 žilo tu

Ideme na pašu... (1981). Foto: J.Š.

ONDREJKO NA SLOVENSKU

Medzi najaktívnejšie súbory krajanskej záujmovovo-umeleckej činnosti na Orave patrí nesporne amatérské divadlo Ondrejko z Podvľka, ktoré sa za obdobie svojho dlhočinného účinkovania predstavilo nielen na Orave či Spiši, ale často hostuje so svojím repertoárom aj na Slovensku. Jeho členovia sa vo voľnom čase (a toho majú obvykle viac než len od jesene do jari) schádzajú na skúškach v dome manželov Prilinských v Podvľku. Tu, v skromných podmienkach pripravujú a nacvičujú na novú sezónu stále inú, zaujímavú divadelnú hru, s ktorou sa potom vyberajú za svojím obecenstvom. Vďaka dobrým kontaktom predsedu OV na Orave Roberta Kulaviaka na Slovensku, a v spolupráci SSP s odbôčkou Matice slovenskej v Michalovciach, sa s novou hrou Jána Kedro - Kuchárky z Ovseného, mohli v dňoch 23. až 25. novembra minulého roka predstaviť tentokrát na východnom Slovensku.

Ideme za divákmi...

V sobotu 23. novembra divadelníci spolu s vedúcim zájazdu R. Kulaviakom naložili do pristaveného autobusu nevyhnutné rekvizity a vyrazili smerom ku hranici, ktorú prekročili v Lysej nad Dunajcom. Naťastie tentokrát nemali problémy s vysvetlovaním, čo a kde vezú, že napríklad kulisy slúžia k ich vystúpeniu, a nie sú na pašovanie, hoci sa po niekoľkých nemilých skúsenostach z minulosti toho tak trochu obávali. Všetko išlo hladko. Cesta ubiehala tiež v príjemnej atmosfére.

Po príchode do Michaloviec, ubytovaní a dohodnutí organizačných záležitostí s predsedom Matice slovenskej J. Eštakom, sa odobrali na prvé vystúpenie do Petroviev nad Laborcom. Tu ich privítal starosta obce Gustáv Pčolinský a predseda MO MS Július Petřzel. Predstavenie sa konalo v preplnenej sále zasadačky obecného úradu, kde ochotníci z Podvľka predviedli zhro-

už 370 osôb na 9 raliach, kym o 50 rokov neskôr 628 osôb, ktoré obývali 112 domov. Správa dediny do zavedenia tereziánskeho urbára bola zverená dedičným richtárom s takými menami ako Sarna, Wilga, Szarnai a pod. Potom správu prevzali volení richtári.

Dedina ostala v poddanskom pomere oproti panstvu Oravského zámku do vynesenia zákona o zrušení poddanstva v roku 1848. Potom sa pomer medzi hradným panstvom a starou sadlíckou upravil dohodou z 23.VII.1864. Rozloha sariánskeho chotára, vymeraná krátko po zrušení poddanstva, dosahovala 1528,604 katastrálnych jútar.

Sprac. J.Š.

Vedúca divadelného krúžku G. Prilinská

maždeným svoje divadelné umenie. Musíme povedať, že ich výkon sa všetkým divákom mimoriadne páčil, čo prejavili dlhotrvajúcim potleskom. Po predstavení sa konala priateľská beseda, na ktorej sa o.i. hovorilo o otázkach d'aljzej spolupráce.

Ďalšie vystúpenie sa konalo v nedeľu, 24. novembra v Strede na Bodrogom, vzdialenej od Michaloviec 80 km. Aj tu ich srdce uvítal starosta obce a predseda MO MS p. Korytár, podpredseda MO MS Ing. Peter Horváth a predsedníčka Regionálneho kultúrneho strediska v Trebišove p. Tkáčová. Ešte pred vystúpením nadviazali členovia súboru pracovné kontakty s vedúcim divadelného súboru v Trebišove, stredoškolským profesorom p. Galganom, čo by malo vyústiť do neformálnych výmenných stretnutí divadelníkov oboch súborov už v blízkej budúcnosti. Divadelné výkony potom zaujali prítomné obecenstvo, ktoré Onrejčanov z Podvľka neraz odmenovalo potleskom. Páčili sa najmä E. Prilinský v úlohe Tomáša Gul'ôčku, a ako obvykle sa veľmi dobre svojej úlohy obecného zriadenca zhostil V. Pieronek. Výborne však zahráli aj ďalší. Vtom H. Fiedorová i G. Prilinská, ktorá je súčasne aj režisérkou, B. Torbová, J. Rusnák, H. Fiedorová i E. Gondeková. Spomeňme aj nového člena súboru Jána Fiedora, ktorý sa sice ešte na javisku neobjavuje, ale zbiera cenné skúsenosti. Verme, že v blízkej budúcnosti sa stane právoplatným členom tohto divadelného súboru. Druhé vystúpenie sa teda skončilo úspešne.

Podvľčania sa na ďalšiu cestu za slovenskými divákmi vydali do 95 km vzdialého Strázskeho. Toto 5-tisícové mestečko, ležiace na brehoch Laborca v okrese Michalovce, je o.i. sídlom známeho chemického kombinátu Chemko. Tu ich už netrpezlivo očakával primátor mesta Jozef Lipovský, predsedníčka MO MS Marta Karkošiaková, riaditeľ MsKS Juraj Andrejko a celý kolektív

miestneho divadelného krúžku. Na vystúpenie našich sa tešilo množstvo divákov, ktorí zasadli v sále miestneho kultúrneho domu. Podobne, ako na predstaveniach v Petroviciach, či v Strede nad Bodrogom, aj tu dali členovia divadelného súboru Ondrejko zo seba všetko. Nečudo, že ich hra a výkony divákov zaujali a potešili.

Skončil sa maratón troch vystúpení, na ktorých Podvľčania dokázali, že aj v amatérskych podmienkach je možné dobre sa pripraviť, a potom predviesť vďačným divákom výsledky svojej práce. Je obdivuhodné, že si nájdu na to čas, nehľadiac na únavu. Chcú, aby krajanské divadielko na Orave existovalo aj nadálej, a šírilo dobré meno aj na Slovensku. Oni sami sa tak trochu cítia byť akýmisi vyslancami, či lepšie zástupcami slovenskej národnostnej menšiny z Poľska všade tam, kde zavítajú. Je dobre, že aj takto sa rozširujú naše kontakty za získavanie nových priateľov.

Z rúk J. Eštaka potom Podvľčania obdržali symbolické perníkové srdce, akýsi symbol - ako povedal organizátor tohto vydareného zájazdu - ďalšieho priateľstva a spolupráce. - *Nech nás aj toto srdce ešte viac spája* - dodal. Od primátora mesta Strázskeho J. Lipovského dostali divadelníci z Podvľka niekoľko farebných publikácií o meste i pekný obraz. Tieto pamiatky teraz krásia klubovňu MS v obci. Počas rozlúčky nechýbali prísľuby na ďalšie stretnutia. Členovia divadelného súboru zo Strázskeho sa zaviazali, že onedlho zase oni prídu na návštěvu medzi Slovákov do Poľska. Veríme, že svoj sľub splnia a našim krajanom zase oni predvedú niečo zo svojho umenia. Srdčná vďaka patrí odboru Matice slovenskej z Michaloviec za jeho ochotu, iniciatívu a starostlivosť o našich ochotníkov, a už sa tešíme na ďalšie kultúrne akcie.

PETER KOLLÁRIK

Nedecká miešaná kapela

Veselica v obradnom svadobnom tanci

NAŠI V URSE

Pred niekoľkými rokmi dostala pani Grażyna Zaczek, vedúca kultúrneho strediska Ursus v Ursuse pri Varšave, krásny nápad - uskutočniť stretnutie zástupcov národnostných menšíň, žijúcich v Poľsku. Ako sa o tom každoročne môžeme presvedčiť, nezostalo len pri nápade, ale táto naoko nenápadná pani, ako správna žena činu, dokázala svoju myšlienku aj úspešne zrealizovať. Akcia, pod príhodným názvom Spoločenstvo v kultúre, prebiehajúca každý november v Ursuse pri Varšave, je vlastne širokou prehliadkou kultúry národnostných menšíň, ktorých žije v Poľsku neúrekom.

Hlavnou myšlienkom týchto stretnutí je sprostredkovať poľskému národu kultúru ľudí, ktorí súce v Poľsku žijú, ale ich korene siahajú do susedných a nezriedka i vzdialenejších štátov. Nezávisle na tom, ako sa do Poľska dostali, sú so svojou pôvodnou otčinou istým spôsobom spätí. Prejavuje sa to v ich myslení, jazyku, zvykoch, piesňach, tancoch... ved' čo môže lepšie vyjadriť naše myšenie a naše city ako umenie. Mnohí z

nich si udržiavajú svoje tradície v pôvodnej forme a mnohí im dodávajú nové, moderné hodnoty. Nerobia to však len pre seba. Práve vďaka prezentácii v Ursuse, môžu Poliaci lepšie spoznať a pochopiť rôznorodosť svojej krajiny. Pochopiť, že ľudia majú právo sa odlišovať a že aj oni sami môžu menšinám pomáhať udržiavať ich kultúru, lebo tá nie je proti Poľsku, ale za jeho obohatenie. Tu sa rodí a upevňuje sympatia, priateľstvo a porozumenie.

Posledná prehliadka Spoločenstvo v kultúre '96 bola už piatym ročníkom tejto výnimočnej akcie. Konala sa v dňoch 14.-16. novembra v kultúrnom stredisku Ursus, v kultúrnom dome Rakowiec, v Staromestskom dome kultúry a v Centre kníhy a tlače slovanských národov.

Prvý koncert nazvaný „Deti deťom - tvoja pesnička mojomu pesničkou“ sa uskutočnil 14. novembra popoludní v kultúrnom dome Rakowiec a predstavili sa na ňom dva súbory (detsky a mládežnícky) nemeckej menšiny z Trzebiatowa a Jemielnice. V ten istý deň

večer sa v Arsuse konal otvárací koncert, na ktorom boli prítomní i zástupcovia vlády, Ministerstva kultúry a umenia a ďalší hostia. Bohatý program večera otvoril ženský zbor nemeckej menšiny zo Štetína, ktorý zaspieval rad nemeckých ľudových a náboženských piesní. Veľmi pôsobivé bolo vystúpenie hudobnej skupiny Kroke, ktorej repertoár vychádzal z tradičných židovských melódii a balkánskej ľudovej hudby. Trojica mladých mužov dokázala na husliach, base a akordeóne vylúdiť skutočne neopakovateľnú hudbu, pri ktorej behali zimomriavky po chrbe. Program koncertu významne spestril tanečnospevácky súbor Dumka a detsky súbor Dumočka, ktoré zhromaždeným predviedli cyklus melodických ukrajinských piesní a pekných tancov, plných energie a dynamiky. Na záver sa predstavila rómska skupina Romani rad z Krakova - Novej Huty, ktorá predviedla program „Cigánska noc“, obsahujúci rad sentimentálnych piesní a ohňívych tancov.

Na druhý deň sa taktiež konali dva koncerty - v Rakowci a Arsuse. Na tom druhom, v Arsuse, bol prítomný aj námestník ministra kultúry a umenia Michał Jagiełło. Ako prvý sa v tento večer predstavil ľudový súbor Cegielki z Lewkowa Starého, spievajúci biełoruské ľudové piesne. Po nich konečne vyšli na scénu naši, Slováci. Našu menšinu tentoraz reprezentoval folklórny súbor Veselica z Nedece pod vedením Žofie Bogačíkovej. Súbor pôsobí už vyše štvrt' storočia a snaží sa udržiavať slovenské kultúrne tradície na Spiši. Pre svoj repertoár často využíva dávne zvyky a običaje, staré ľudové obrady a pod. Do Ursusa prišla Veselica s programom „Spišská svadba“, ukazujúcim rôzne zvyky a obrady počas sobáša a svadobnej hostiny v Nedeci. Možno bez nadsádzky povedať, že v tento večer boli jednoducho najlepší. Nechýbala im istota, ani iskra v tanci a speve a ich spišská svadba, ktorú tak presvedčivo predviedli, bola spravodlivo ocenená bûlivým potleskom divákov. Po vystúpení prevzali, tak ako ostatní účastníci podujatia,

Spieva bieloruský zbor Cegielki

FESTIVAL MENŠÍN V LEGNICI

Pred piatimi mesiacmi (31. august - 2. september 1996) bola Legnica mestom, ktoré si iste všimli všetci zainteresovaní problematikou národnostných a etnických menšín. Toto mesto, ležiace na západ od Vratislaví, bolo akoby predurčené na to, aby sa práve v ňom zorganizoval prvý medzinárodný festival národnostných a etnických menšín - Európa bez hraníc. Mesto je totiž multinacionálne, v Legnici okrem Poliakov bývajú Ukrajinci, Rusíni, Židia a Nemci. Sponzormi festivalu boli viaceré orgány a inštitúcie: Ministerstvo kultúry a umenia, Ministerstvo národného vzdelávania, Nadácia Štefana Bátorym, samosprávny sejmik legnického vojvodstva, ako aj Spoločnosť r.o. Dejon a Dąbrowski a závod Expena.

Medzinárodný charakter festivalu, čo podčiarkol aj jeho oficiálny názov, dokazovala účasť folklórnych súborov, ktoré prezentovali kultúru menšíň zo Španielska, Talianska, Nemecka, Juhoslávie, Maďarska, Ruska, Litovska, Česka, Ukrajiny a Francúzska. Žiaľ, nedošiel ukrajinský súbor Karpatyan z východného Slovenska. Predstavili sa taktiež súbory národnostných a etnických menšíň z Poľska: Litovci, Bielorusi, Rusíni, Rómovia, Kašubi, ruskí staroverci a Nemci (súbor Birken z Mysłowic). Na druhej strane kultúrny život Poliakov v zahraničí priblížili folklórne skupiny z Česka a Litovska. Veľká škoda, že chýbali naše slo-

Prof. J. Čongva s red. A. Kalletovou (v strede)

venské súbory z Poľska. Súbory vystupovali nielen na galakoncerte v Legnici, ale aj v kultúrnych strediskách okolitých miest, napr. v Złotoryji (Baskovia a Židia z Ukrajiny), alebo na stredných školách v okolí Legnice.

Súčasťou festivalu bolo niekoľko pridružených akcií: populárno-vedecká konferencia o menšinovej problematike v Poľsku, večer poézie básníkov - príslušníkov menšíň žijúcich v Poľsku a výstava grafik Piotra Piluka pod názvom Aszkenaz III, venovaná história Židov.

Počas konferencie (31.8.96) odznelo 13 referátov, ktoré predniesli predstavitelia menšinových spolkov: Ukrajinci, Rusíni, Litovci, Bielorusi, Nemci, Karaimovia, Slováci, Židia, Tatári, Rómovia, Arménci a Gréci. O problémoch Slovákov v Poľsku hovoril prof. Jozef Čongva. Konferencia, ktorú viedol prof. Krystyn Matwijowski z Vratislavskej univerzity, jasne poukázala na to, že viaceré problémy sú pre všetky menšiny totožné. Bolo by teda žiaduce lepšie sa spoznať a spoločne pracovať na ich riešení. Materiály z konferencie majú organizátori vydať tlačou.

Už sám názov konferencie Neznámi susedia dosvedčuje, že národnostné a etnické

menšiny v Poľsku nepodnikajú zatiaľ žiadne spoločné akcie. Žijú izolované, a preto ani nie div, že sa dobre nepoznajú.

Filmový záznam z festivalu a konferencie zvečnila vratislavská televízia v programe U seba, ktorý pripravila red. Alena Kalletová. Záujemci si ho mohli pozrieť 10. októbra 1996 o 15.05 hod. v I. programe TVP

Počas pobytu v Legnici prof. J. Čongva navštívil Mestské múzeum, kde mu tamaja vedecká pracovníčka obohatila vedomosti o Rytierskej škole v Legnici, ktorú absolvoval o.i. knieža Christian Kraft Hohenlohe de Öhringen. Žiaľ, zatiaľ sa nepodarilo zistíť, kedy majiteľ javorinského panstva študoval na tejto škole. Múzeum totiž nemá napr. inmatriculačné zoznamy a súpisy študentov či absolventov školy.

Festival a konferencia boli celkovo veľmi vydareným podujatím. Preto tiež organizátori, ale aj predstavitelia Ministerstva kultúry a umenia vyjadrili názor, že by sa táto kultúrna akcia mala v Legnici konať pravidelne - každoročne, alebo každý druhý rok.

Text a foto: JURAJ ZAMAGURSKÝ

Židovský súbor zo Lvova na Hlavnom námestí v Legnici

ADRIANA WEIDLICHOVÁ

MEDVEĎ - KRÁĽ HÔR

Možno niekto z vás už mal možnosť, napríklad pri zbieraní malín, hríbov či brusníc zazrieť medvedieku, ako dôstojne kráča za svojimi mladými, či samotárskeho medveďa, ktorý kolísavým, zdalo by sa ľarbavým krokom mieri kdesi do húštyny. Medveda však väčšina z nás videla len v cirkuse alebo v ZOO, či počula o ňom z rozprávania poľovníkov alebo bačov, pasúcich svoje ovečky niekde vysoko v horách. Predstavme si tohto kráľa hôr trošku bližšie. Vyrušme ho na chvíľu z jeho zimného spánku, na ktorý sa uložil už na jeseň.

Medved' hnedý (*Ursus arctos*) patrí do čeľade medvedovitých (*Ursidae*). V celoeurópskom meradle je zaradený medzi ohrozené živočíšne druhy. Pôvodne žil v celej Európe, ale do 19. storočia ho vo väčšine krajín západnej a strednej Európy takmer vyhubili. Na území Slovenska, kde mu takisto hrozilo vyhubenie, je chránený od roku 1932. Aj preto sa jeho celkový stav badateľne zvýšil. V súčasnosti ho nájdeme najmä na severnom a strednom Slovensku, a v Poľsku sa s ním možno stretnúť vo vysokých partiach Tatier, či v beskydských lesoch, kde žije okolo 50 kusov.

Medved' hnedý je najväčšia európska šelma. Tento divožijúci cicavec dosahuje úctyhodné rozmyry (dĺžka tela 1,90 až 2,10 m; výška 1,25 až 1,35 m; zadné chodidlo je dlhé 16 až 30 cm a stopa samca býva široká od 8 do 18 cm). Na svojich labách, ktoré dokážu jediným úderom zabít hoci barana, má päť prstov s nápadne veľkými, tmavými pazúrmi. Krátky chvost je takmer skrytý v dlhej srsti. Má zavalité telo so štíhlejšou prednou časťou.

Medved' je všežravec, prevažne vegetarián. Mäsitá zložka sa v jeho potrave odhaduje zhruba na 40%. Najradšej sa živí žaludami či bukvicami, plodmi a zelenými časťami rastlín, popadanými jabĺčkami, ba nepohrdne ani medom z včelieho plástu

divých včiel. Často vyhrabáva zo zeme aj bezstavovce, prípadne sa zmocňuje drobných cicavcov. Vo voľnej prírode sa dožíva 30-35 rokov a v zajatí, čo je iste zaujímavé, až 50 rokov. K jeho pribuzným patrí všeobecne známy medved' biely, tzv. ľadový; grizly - žijúci prevažne v severnej Amerike, známy možno z diel Karla Maya, i milé medvedíky koala, žijúce v Austrálii, či medvedíky panda.

Väčšiu časť svojho života, mimo obdobia párenia (t.j. od apríla do júla), trávi medved' hnedy samotársky. V januári alebo vo februári, teda v čase zimného spánku, privádza medvedica na svet 2-3 nedokonale vyvinuté, bezbranné, len 20-25 cm dlhé a asi pol kilové mláďatá. Tieto sú po narodení slepé a telo majú pokryté kratučkou a jemnou bledou srsťou. Ušné otvory sa im otvárajú asi po dvoch týždňoch, a oči po štyroch týždňoch od narodenia. Vývoj medved'at sa končí po roku života. Medvedica ich nadája asi do šiestich mesiacov, ale i potom ich vodi až tri roky. Je to veľmi starostlivá a múdra matka, ktorá si na mláďatá dáva veľký pozor. Pri hroziacom nebezpečenstve ich včas odvedie do bezpečia a na nepriateľa často aj prudko zaútočí.

Svoj brloh máva medved' v odlahlých a ťažko prístupných horských roklinách, pod skalnými prevismi, v jaskynkách alebo pod koreňmi väčších vývratov. Charakteristicky je pre neho zimný spánok, t.j. akási strnlosť, počas ktorej sa mu spomaľujú procesy v organizme. Oveľa pomalšie mu vtedy bije srdce, poklesne teplota tela, a život sa udržuje len zo zásob dostatočného množstva tuku, ktorý sa utvoril koncom jesene. Pred zimným spánkom medvede s oblubou požierajú rôzne, najmä horkasté bylinky, ktorými si dôkladne prečistia trávacie orgány. Spánok je pomerne čujný, a stáva sa, že medved' ho na niekoľko dní preruší, aby v ňom potom zase pokračoval.

Tu bude asi dobrý brložtek...

Medved'ku, daj labku...

Pokiaľ ide o vzťah medveďa k človeku, za normálnych okolností sa mu zdá leka vyhne. Aj keď má pomerne slabý zrak, veľmi dobre reaguje na ľudský pach a hlas, ktoré nemá rád. Ak sa s ním stretne na väčšiu vzdialenosť než 20 metrov, pravidelne sa zvrne, odskočí a odbehne. Nebezpečný býva len pri stretnutí na menšiu vzdialenosť, najmä ak sa postaví na zadné nohy - to je signál, že sa chystá zaútočiť. Všeobecne môžeme povedať, že zásadne ako prvý na človeka neútočí. Nebezpečné býva najmä stretnutie s vodiacou medvedicou, ak usúdi, že sa jej mláďa ocitlo nebezpečenstve, alebo ranený medved', či medved' vyrušený pri svojej koristi. Vtedy na svoju domnelého nepriateľa zaútočí takmer pravidelne prudko a nezvyčajne rýchlo (a nám sa zdá byť ľarbavý) utekajúceho prenasleduje. Pri stretnutí s ním teda treba, aj keď to určite nie je jednoduché, zachovať pokoj a klud.

Spravidla prehnane však bývajú rôzne správy o napadnutí človeka medved'om, či o tzv. nebezpečnosti medved'ov. Podľa štatistik z rokov 1930-78 bolo totiž napríklad na Slovensku naznamenaných iba 6 prípadov útoku na človeka, pri ktorých došlo k zraneniu. Zdá sa teda, že sú pravdivejšie tie jeho vlastnosti, ako dobrákosť, či ľarbavosť. Napriek všetkému ho, najmä v minulosti, pokladali za nebezpečného škodcu domáceho dobytka, včelstiev, poľovej zveri a poľnohospodarských kultúr, najmä ovsa. Práve preto ho ešte koncom minulého storočia tak nemilosrdne kántrili.

Príhody s medved'om

Hoci medved' spraví škody aj v súčasnosti, napríklad roztrhá ovce, pováľa úle (ved' med je pre neho pochúťka), takéto prípady sú skôr ojedinelé. Zrejme aj preto ho rolníci na Orave a Spiši, či bačovia, ktorým maco občas už nejaké škody napáchal, nemajú veľmi radi. Je treba si však uvedomiť, že takto koná len z nedostatku prirodzenej potravy. Vtedy sa zvykne, najmä v noci, prikradnúť ku košiaru, a dokáže mocným úderom svojej laby skoliť ovcu či barana.

- Pred štyrmi rokmi - hovorí Anna Fullová z Chyžného - medvedica navštívila košiar s ovcami na Krupovej a Pásmovej pod Babou Horou (za Hornou Zubricou - Studenou Dierou - pozn. P.K.). Potrhala asi 10 oviec zo stočlenného stáda, ktoré pásla moja matka. - Na jar minulého roka - pokračuje - zase u nás v Chyžnom, pri mlyne, medved' pováľal niekoľko včelich úľov Jánovi Sobáčkovi.

Zrejme to boli medvede, ktoré sa sem dostali na svojich potulkách až zo slovenskej strany Tatier. Medvede totiž oblubujú dlhé „prechádzky.“ Sezónne sa môžu potulovať do vzdialenosť 30 i viac kilometrov od svojho brlohu. Značkujú si tiež svoj revír. Robia to strhávaním kôry stromov, otieraním sa o kme-

ne, na ktorých zanechávajú celé chumáče srti, či zahryznutím do kôry stromu.

Na Spiši videli medveďa naposledy, ako sme sa dozvedeli, v polovičke októbra minulého roka. Hovoril o tom bača Marcin Pawlica, ktorý pásol svoje stádo na poľane nad obcou Vyšné Lapše.

Cez deň môžeme uvidieť medveďa vo voľnej prírode len veľmi ojedinele. Pohybujete sa totiž najradšej k večeru, za tmy, alebo zavčas rána pred svitaním. K ľudským osadám, k salašom, včelínom, do ovsa či ovocného sadu, si teda trúfa príšť najmä v noci.

Podľa Aloja Czaju, pracovníka Gminného úradu v Jablonke a člena poľovníckeho spolku Jana Sabały v Zakopanom, chytili pred 3-4 rokmi medvedicu (ktorú nazvali Magda), aj s dvomi mláďatami. Bolo to v revíre, siahajúcim od Chyžného cez Gubałówku, až po Zakopané. Ako nám povedal, zvieratá boli potom prepravené do ZOO vo Wroclavi. Kto vie, či sú tam až dodnes...

Medvedia tematika

Pre svoju mohutnosť a silu bol medved' hnedý obdivovaný už od nepamäti.

Stretávame sa s ním v ľudovej slovesnosti, najmä v rozprávkach (napr. Medved' a líška), a jeho meno je zastúpené i v názvosloví, pri pomenovaní obcí. Na Slovensku máme Med'ov i Medvecké, Medovarce, Medved'ov i Medvedzie. Dostal sa tiež do heraldiky, teda do rodinných či mestských erbov. Pred Vianocami gazzdinky vypekajú aj tzv. medvedie labky. S medved'om sa stretáme aj v písničkách, napr. Medved'ku, daj labku a pod. Maliarka Mária Medvecká (nar. 11. 10. 1914 v Medved'om, dnes časť Tvrdošína, okres Dolný Kubín) čerpala svoje námety k mnohým obrazom aj z Oravy.

Hoci sa mnohí z nás s medved'om vo voľnej prírode ešte nestretli, a asi už ani ne-stretnú, radi ho a najmä naše deti, obdivuje-me v ZOO alebo v cirkuse. Toto dobrácke zvieratá boli potom predvádzané. Staré mamy nám možno rozprávali o cvičených medved'och, s ktorými kedysi v minulosti chodili po dedinách cigáni, a milý maco chtiac-nechtiac tancoval za zvukov bubienka s hrkálkami.

Majmá teda v úcte toto statné a dobrácke zvieratá, ktoré je oprávnene kráľom hôr a

lesných zákuťí. Je dobre, že človek jeho ochrane venuje najmä v posledných rokoch zvýšenú pozornosť. Medved' predsa patrí ku koloritu hôr už odpradávna. Je časťou prírody, a spolu s vlkom, rysom, liškou i ďalšími zvieratami je neodmyslitelnou súčasťou jej fauny. A keď sa niekedy predsa len stane, že nás maco neodolá, a navštíví košiar s ovečkami, či si príde do ovocného sadu pochutnať na sladkom mede alebo popadaných jabĺčkach, nehnevajme sa za to na neho. Za škody, ktoré takto napácha, by občania mali dostať od štátu peňažnú náhradu.

Nerušme už teda ďalej kráľa hôr z jeho zimného spánku. Poprajme mu radšej, aby si na jar, po prebudení, našiel dostatok potravy v prírode a nemusel zavítať k ľudským obydliam. Veď najlepšie sa predsa cíti ďaleko od ľudí, v tmavých a hlbokých lesoch, húštinách a roklinách mohutných Tatier, Beskýd, či niekde pod Babou Horou.

PETER KOLLÁRIK

I. SLAVISTICKÁ KONFERENCIA

V dňoch 14. - 15. novembra 1996 sa konala vo Varšave I. slavistická konferencia. Hlavným usporiadateľom bol Slovenský inštitút vo Varšave a Inštitút slovanskej filológie Varšavskej univerzity.

Je takmer samozrejmost'ou, že „zjazd“ slovakistov zo všetkých kútov Poľska, kde sa na univerzitách učí slovenčina, sa konal pod patronátom veľvyslanca SR v Poľskej republike Mariána Servátku. Pán veľvyslanec pôsobil dlhé roky na Jagelovskej univerzite v Krakove a na Sliezskej univerzite v Katowiciach ako lektor slovenského jazyka, takže problémy vyučovania jazyka a literatúry na vysokých školách, ako aj problémy ich vedeckého bádania, mu nie sú neznáme.

Konferenciu otvorili, okrem milých slob. dr. M. Servátku, úvodné vystúpenia prof. dr. hab. Janusza Siatkowského, riaditeľa Inštitútu slovanskej filológie vo Varšave, prof. dr. hab. Zdzisława Niedziela, vedúceho katedry slovenčiny IDF JU v Krakove (ktorý po príhode z konferencie náhle zomrel), dr. Lucyny Spyry z ISF Sliezskej univerzity v Sosnowci, dr. Eleny Králikovej z univerzity v Lodži (kde sa začal lektorát slovenského jazyka v tomto školskom roku), dr. hab. Boženy Rejakovej z univerzity v Lubline (kde sice slovenčina nie je, ale je o ňu záujem) a Mgr. Júliusa Molnára, riaditeľa Ústavu jazykovej a odbornej prípravy UK v Bratislavе.

Medzi host'ami zo Slovenska nechýbal významný slavista prof. Šimon Ondruš z UK

v Bratislave, ktorý vo svojom referáte predstavil súčasný stav slovenskej jazykovedy, jej prioritné výskumné úlohy a jej doterajšie výsledky zhrnuté v monografiách, zborníkoch, slovníkoch, či gramatikách. Z tých posledných si pozornosť zasluhuje najmä 1. zv. *Nárečového slovníka*, 4 zväzky *Historického slovníka* a veľký *Synonymický slovník*. Samozrejme nechýbali ani spomienky pána profesora na významných poľských a slovenských slavistov, medzi ktorých patrili napr. T. Lehr-Splawiński, E. Pauliny, J. Stanišlav a iní.

Profesor Ján Sabol z Univerzity P.J. Šafárika v Prešove sa vo svojom referáte zameral na zvukovú stavbu slovenčiny, na jej metodologické otázky. Oblasti jazykovedy sa týkali asi dve tretiny príspevkov a odzneli témy - ako stále zaujímať slovensko-poľskú interferenciu, ktorú predniesla docentka Marta Pančíková, *frázemy v jazyku politickej propagandy* - dr. B. Rejaková, ale aj tajuplná *ekológia lingvistiky*, ktorou sa zaobránila predstaviteľka najmladšej generácie slovákov v Sosnowci Danuta Kudelska.

K zaujímavým príspevkom patril aj referát dr. Maryly Papierzovej, ktorá sa zaobránila teóriou prekladu a praktickými „úskaliami“ prekladateľa. Je to téma čoraz živšia, pretože do radov slovakistov v Poľsku vstupuje ročne možno aj tridsať absolventov a mnohí z nich sa v budúcnosti budú zaobrábiť prekladom.

Druhý rokovací deň patril lektorm slovenského jazyka. Témy príspevkov sa týkali najmä metodiky vyučovania slovenčiny, ako cudzieho jazyka, učebných osnov v jednotlivých Inštitútoch, potreby vyučovania reálnej Slovenska, zaradovania slovenskej literatúry do lektorských cvičení a mnohých iných problémov, s ktorými sa vyučujúci denne stretnávajú.

Host'ami konferencie bol aj spisovateľ Anton Baláž, polonista a prekladateľ poľskej literatúry Jozef Marušiak a predstaviteľka Národného literárneho centra, sekcie šírenia slovenskej literatúry vo svete SLOLIA, PhDr. Adriána Fábryová. Oboznámili účastníkov konferencie so situáciou na slovenskom knižnom trhu, ale aj so systémom dotácií na preklady slovenských kníh. Boli to veľmi cenné informácie, pretože už niekoľko prekladov kvôli vysokým vydavateľským nákladom leží u autorov v zásuvkách.

Výbornou príležitosťou na neformálne rozhovory, lepšie vzájomné zoznámenie sa slovakistov v Poľsku, ako aj horúce diskusie, bol koktail v rezidencii veľvyslanca SR.

Je to prvá slovakistická konferencia v Poľsku, to znamená, že budú nasledovať aj ďalšie, zaznalo v závarečných slovách pána veľvyslanca M. Servátku: - *nech je to podávanie všetkým slovakistom od 19. storočia, nech sú to nové impulzy v slovensko-poľských vzťahoch ...*

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

SPOMIENKA NA JÁNA VOJČIKA

Prednedávnom Život uviedol smútočné oznamenie o úmrtí jedného z našich najzaslúžilejších krajanov v Kacvine, Jána Vojčika. Chcel by som aspoň stručne priblížiť čitateľom túto v našom prostredí neobvyklú osobnosť.

Narodený 24. júna 1902 v slovenskej roľníckej rodine, musel od útleho detstva zarábať na každodenný chlieb, pomáhajúc rodičom na neveľkom hospodárstve. Ked' sa oženil - bolo to už po pripojení Spiša a Oravy k Poľsku - chcel sa spolu s manželkou čo najskôr osamostatniť, ale málovskyne gazdovstvo a vôbec všeobecne ľažká situácia v tomto období zmarili plány na založenie novej domácnosti. Preto sa J. Vojčik rozhodol, ako vtedy mnoho krajanov zo Spiša a Oravy, odísť za zárobkom za more, presnejšie do Kanady. Pobudol tam niekoľko rokov. Nebol to však pre pristáhovalcov najlepšie obdobie. Nadišli totiž roky veľkej krízy a J. Vojčik sa musel vrátiť domov, kde ho čakala manželka s dvoma dcérkami.

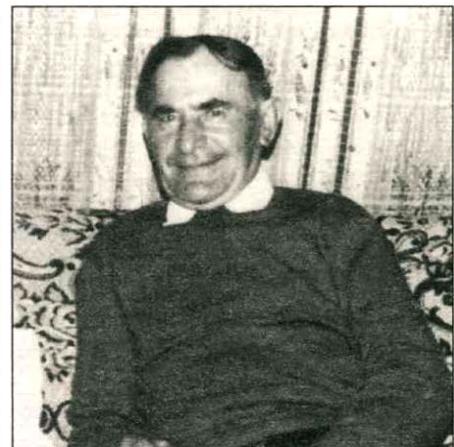
Po návrate sa J. Vojčik pustil do výstavby domu a neskôr i hospodárskych budov, aké sú na každom gazdovstve potrebné. Napriek zvýšeným povinnostiam a starostlivosti o rodinu si našiel čas aj na spoločenskú činnosť. Významne sa podielal na založení folklórneho súboru v Kacvíne, ktorý prezentoval starodávne spišské zvyky, ľudové obrady a obyčaje. Hodno podotknúť, že už vtedy, v medzivojnovej období, mal súbor vo svojom programe popri spišských aj slovenské pesničky. Akoby aj nie. - *Ved' u nás sa po slovensky* - zdôrazňoval kraján J. Vojčik - spievalo od nepamäti, či už na svadbach alebo pri iných príležitostach. Súbor vystupoval nielen doma, ale aj na rôznych podujatiach mimo Spiš a získal si veľké uznanie a

mnoho ocenení. Ked' jeho činnosť po vojne obnovila miestna skupina SSP, pôsobil istý čas aj v ňom.

J. Vojčik mal vrodený zmysel pre hudbu, znamenitý hudobný sluch. Preto neprekupuje, že účinkoval aj v kacvinskej dychovej kapele, ktorá sa v tom čase volala Hudba sv. Cecílie. Hrával na krídlovke, dodajme vynikajúco, ale dokázal zahrať aj na iných nástrojoch, a tak sa čoskoro stal kapelníkom. Zaškolil mnoho mladých muzikantov, ktorí potom posilnili rady dychovky. Pod jeho vedením pravidelne nacvičovala a dosiahla vysokú úroveň. Tešila sa v Kacvíne veľkej obľube. Hrávala v kostole, na zábavách a rôznych obecných slávnostach, zúčastňovala sa rôznych súťaží a bola vysoko oceňovaná. J. Vojčik viedol dychovku až do sedemdesiatych rokov, kedy - pre nezhody s vtedajším farárom - bola prinutena ukončiť svoju činnosť.

Nemožno opomenúť ani obetavú činnosť J. Vojčika v miestnom Dobrovoľnom hasičskom zbere. V tom čase požiarnici neboli tak dobre vybavení ako dnes, nemali ani sirénu, ktorá by húkala na poplach. Preto J. Vojčik plnil v zbere dodatočne úlohu trubača, ktorý v prípade požiaru na svojej krídlovke trúbil na poplach, buď inokedy zvolával hasičov na cvičenie a pod.

Kraján Ján Vojčik sa vždy otvorené hľásil k svojmu slovenskému pôvodu a nebál sa to prejavovať i na pôde vtedajších úradov, čo mu, najmä v prvých povojskowych rokoch, ked' sme sa opäť ocitli v Poľsku, spôsobilo hodne neprijemností. Medziiným bezpečnosť ho niekoľkokrát zatkla a podrobila tvrdým výsluchom. Ked' v prvých mesiacoch po II. svetovej vojne prišli na naše obce františkánski knázi, snažili sa odstrániť z kosto-

lov slovenské piesne. Tak bolo aj u nás. A vtedy, keďže miestny organista bol nerozhodný, sme neraz počuli jeho zvučný hlas, ako sám začínal v kostole spievať po slovensky, no a potom za ním ďalší občania. Ked' k nám neskôr prišiel z Jurgova za farára kňaz Antoni Sikora, práve J. Vojčik spolu s ďalšími krajanmi dohodli s ním zásady slovenských a poľských spevov v kostole, ktoré až do smrti tohto kňaza boli plne rešpektované. Škoda, že nie s každým administrátorom farnosti sa dalo dohodnúť. V sedemdesiatych rokoch, ako som už spomienul, vtedajší farár zakázal dychovke hrať v kostole, a tak napriek viacerým snahám kapelníka J. Vojčika o zrušenie zákazu, dychovka zastavila svoju činnosť. Odvtedy sa ju, žiaľ, nepodarilo obnoviť.

Ján Vojčik bol priam od začiatku členom Spolku a horlivým čitateľom Života. Každý mesiac netrpezljivo čkal na nás časopis a aj napriek vysokému veku sa živo zaujímal o krajanské otázky. Zostane navždy v našej pamäti!

Za OV SSP v Kacvíne
ANTON PIVOVARČÍK

ZDZISŁAW NIEDZIELA (1931-1996)

Smutný osud prenasleduje v poslednom období krakovskú slovakistiku... 19. augusta 1996 zomrela po ľažkej chorobe Mgr. Zofia Jurczak-Trojanová (nar. 1947), spoluautorka Krátkeho polsko-slovenského a slovensko-poľského slovníka, autorka dvoch učebních slovenčiny a prekladateľka slovenskej literatúry.

18. novembra 1996 krakovskou slavistikou obcou doslova otriasla správa o neočakávanej smrti prof. Zdzisława Niedziela.

Narodil sa 14. novembra 1931 v Prozorókach (vilniuska oblast'). Roku 1940 ho Sovietski - spolu s matkou a dvoma sestrami - odviedli do Kazachstanu, odkiaľ sa rodina vrátila do Poľska r. 1946. V roku 1960 abso-

lvoval štúdium slavistiky na Jagelovskej univerzite v Krakove, kde neskôr pôsobil ako asistent, docent a profesor. Zastával viaceré akademické funkcie: bol riaditeľom Ústavu slovanských filológií, prodekanom Filologickej fakulty JU a od roku 1994 vedúcim katedry slovakistiky. Bol tiež aktívny na pôde Poľskej akadémie vied a v poslednom čase (po jej obnovení) aj v Poľskej akadémii znalostí (Poľská Akadémia Umiejetností). Bol nositeľom viacerých poľských vyznamenaní a Björnsonovej pocty - vyznamenania ministra kultúry Slovenskej republiky pre zahraničných slovakistov.

Prof. Z. Niedziela napísal okolo 200 vedeckých a popularizačných štúdií a 9 kníh,

ktoré sa týkajú skoro všetkých slovanských literatúr. Najviac z nich venoval slovenskej a českej literatúre, napr. *Współczesna literatura czeska* (1971), *Współczesna literatura słowacka* (1971), *Literatura czeska w latach II wojny światowej* (1987), *Slowacja znana i*

MOST MEDZI KULTÚRAMI

Slovenská národná kultúra a slovenská literatúra tvoria nedeliteľný celok - takto by sa dalo charakterizovať hlavnú myšlienku rokovania I. európskeho stretnutia spisovateľov a vydavateľov žijúcich v zahraničí, ktoré sa konalo 8. a 9. novembra min. roka v Domove slovenských spisovateľov v Budmericiach. Podujatie pod názvom Slovenská literatúra v zahraničí - most medzi kultúrami organizovalo Národné literárne centrum.

Na stretnutí, ktoré otvoril riaditeľ NLC Drahoslav Machala, sa zúčastnili významní slovenskí spisovatelia a vydavatelia z Maďarska, Rumunska, Poľska, Vojvodiny a ďalších štátov. Z nášho Spolku boli medzi nimi tajomník Ústredného výboru SSP Ľudomír Molitoris a šéfredaktor Života Ján Šternog. Zo Slovenska boli prítomní o. i. predstaviteľia Ministerstva kultúry s riaditeľom sekcie a predsedom Spolku slovenských spisovateľov Pavlom Števčekom, Ministerstva zahraničných vecí s riaditeľom Odboru pre záležitosti krajanov Milanom Činčurom, ako aj Márioou Hrkľovou a Martínom Juhásom, námestník riaditeľa NLC Ďalimír Hajko a vedúci sekcie NLC Jarmila Gerbócová a Milan Richter, riaditeľ vydava-

telstva SSS Jaroslav Rezník a ďalší.

Stretnutie v Budmericiach slúžilo medziiným výmene informácií a skúseností. V tomto kontexte sa jeho účastníci navzájom oboznámili s aktuálnym stavom slovenskej literárnej a vydavateľskej činnosti vo svojich domovských krajinách, ale aj na Slovensku, v tom i s činnosťou Národného literárneho centra pri šírení slovenskej tvorby v zahraničí, jeho dotačným systémom a ďalšími aktivitami. Zamýšľali sa tiež nad ďalšími možnosťami šírenia a popularizácie krajaniskej tvorby, nielen u seba, ale i na Slovensku. Na druhej strane krajanskí spisovatelia a vydavatelia sa chceli podieľať na zviditeľňovaní a popularizácii tvorby autorov zo Slovenska vo svojich krajinách a vo svete. Vedľa, ako sa na stretnutí zdôrazňovalo, slovenská literatúra je jedna, nedeliteľná, bez ohľadu na to, či vzniká na Slovensku, alebo kdekoľvek vo svete. Krajanskí tvorcovia by tým súčasne prispeli k budovaniu mostov medzi slovenskou kultúrou a kultúrami vo svojich krajinách.

Účastníci stretnutia prijali spoločné vyhlásenie, v ktorom sa uzhodli pokračovať v integrovanej slovenskej literatúre vznik-

kajúcej v zahraničí do celoslovenského literárneho kontextu. Chcú to uskutočniť najmä pokračovaním vydávania spoločného časopisu Dolnozemský Slovák a realizovaním spoločných a osobitných vydavateľských projektov v jednotlivých krajinách a na Slovensku. Partnerom slovenských tvorcov a vydavateľov v zahraničí bude Slovenské národné literárne centrum, v tom najmä sekcia SLOLIA a Informačno-analytická sekcia, ktoré budú sprostredkovať potrebné informácie, propagačný materiál, knihy, časopisy a spolupracovať pri vytváraní informačných stredísk o slovenskej literatúre v týchto krajinách.

Účastníci stretnutia sa tiež dohodli, že na základe osobitných rokovania a dohôd si budú môcť navzájom distribuovať svoje publikácie.

Ako všetci svorne zdôrazňovali, Slováci žijúci v zahraničí pociťujú v súčasnosti veľký nedostatok slovenskej literatúry, najmä vydávanej po roku 1989, ale aj tlače a vôbec informácií o súčasnej tvorbe. Dúfajme, že sa po budmerických rokovaniach, ktoré všetci účastníci uznali za potrebné a užitočné, táto situácia začne zlepšovať.

J.Š.

V POVODÍ...

DOKONČENIE ZO STR. 7

roku 1990 položila ľažké existenčne podmienky družstevnému hnutiu v Poľsku - hovorí predsedca krempašského GS Józef Dlugi. - Vytvorila sa pre nás silná konkurencia, na ktorú - pravdu povediac - sme neboli zvyknutí. Kedysi sme boli monopolistami, napr. v obchode na vidieku. Preto aj valné zhromaždenie GS nám odporúčalo nákup a výstavbu príslušných stredísk. Možno aj preto v nových reálach máme právne problémy s gminou, ale aj s údržbou našich stredísk. Najhoršie roky 1991 až 1994 už máme za sebou. Aby sme zvládli situáciu, museli sme

časť budov prenajat. V našej ďalšej obchodnej činnosti mienime ich teraz získavať späť a samozrejme budeme ich využívať na vlastné podnikanie. V súčasnosti GS združuje 230 akcionárov. Ako gazdujeme? Ľažká otázka. Dozvieme sa to až po uzavretí roka, kedy všetko budeme mať na papieri. Srdečne pozývam.

To, že krempašký GS vlastní veľa budov, som sa mohol presvedčiť na vlastné oči. Hned' oproti sídlu GS sa nachádza veľké výkupné stredisko jatočných zvierat. Kedysi tu bolo veľmi hlučno, lebo vedľa sa nachádzal sklad umelých hnojív a uhlia. Miestni rolníci často využívali služby GS-u. Dnes akoby všetko vymrelo. Ako ma ubezpečil predsedca GS J. Dlugi, výkupné stredisko zvierat pre-

najali podnikateľovi z Nového Targu, ktorý jatočné zvieratá vyrába každý utorok. V ďalších častiach budov sa nachádza stredisko pre nákup ovčej vlny, ktoré prenajíma Regionálny zväz chovateľov oviec a kôz z Nového Targu. Trocha ďalej sa nachádza neveľký závod na výrobu minerálnej vody a sódovky, ktorého majiteľom je J. Paciga.

Krempašania sa okrem práce v roľníctve venujú aj ďalšej činnosti. V obci nájdeme niekoľko súkromných obchodov - s potravinami, priemyselným tovarom, ba aj lacnými odevmi. Veľmi dobre fungujú služby. Ako mi povedal richtár, v obci pôsobia tiež stolári, zámočníci, kožušníci, kováči, ba aj obuvník.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KRÁTKO Z ORAVY

13. novembra 1996 zadržala polícia na trhu v Jablonke priekupníka, ktorému bolo zabavených 148 ks CD platní a 510 magnetofónových kaziet. Ide o tzv. pirátske platne a kazety, ktoré sú predávané nelegálne.

V sobotu 16. novembra min. roka sa v Podvuku pre 45-ročného Władysława Ł. tragicky skončilo priateľské posedenie pri ohni. Nadránom po oslavе totiž jeden zo susedov našiel už len jeho spálené telo bez známok života. Usudzuje sa, že postihnutý si po

skončení oslavы ľahol spať blízko ohniska, čo sa mu zrejme stalo osudným.

V uplynulom roku sa v Jablonke z finančných prostriedkov gminy financovali o. i. tieto diela: výstavba auly pri miestnom lycée, II. etapa výstavby kanalizácie v celkovej dĺžke 11 km, dokončenie výstavby základnej školy č. 1 a opravy ulíc Energetikov, Ogrodowej, Poľnej, Tetmajera a P. Jablonkého, rozkopaných počas zavádzania kanalizácie v obci.

V Podvuku sa z prostriedkov gminy o. i. opravil úsek cesty do Furmaniec a bola asfaltovaná cesta k cintorínu. Pokračovala tiež výstavba školy č. 2.

PETER KOLLÁRIK

MARYLA PAPIERZOVÁ
Katedra slovakistiky JU

Krajania sa radi fotografiujú

Poradu otvára šéfredaktor J. Špernoga. Vedľa tajomník ÚV L. Molitoris a tajomník MS v Krakove M. Ślusarczyk

PORADA ŽIVOTA '96

Stalo sa už tradíciou, že na záver roka sa striedavo na Spiši alebo na Orave koná výročná porada Života, na ktorej sa stretáva redakcia so svojimi spolupracovníkmi, dopisovateľmi a s krajanským aktivom. Jej dejiskom po Chyžnom bola tentoraz Nová Belá. Porada sa konala 17. novembra 1996 v miestnej hasičskej zbrojnici za účasti skoro 80 krajaniek a krajánov zo spišských a oravských miestnych skupín. Bol medzi nimi i tajomník ÚV SSP Eudomír Molitoris, predsedovia obvodov a MS. Všetci účastníci sa pred jej zahájením zúčastnili v miestnom kostole sv. Kataríny na slovenskej omši, ktorú celebroval kňaz Kazimierz Koniarczyk.

Tematika porady, ktorú viedol šéfredaktor Života Ján Špernoga, bola venovaná hľavne dvom okruhom otázok: Životu, v tom najmä zabezpečeniu predplatného na rok 1997, a široko chápanej krajanskej problematike. Kým však došlo k debate o týchto otázkach, na návrh predsedu OV na Spiši Antona Pivarčíka si všetci prítomní minútou ticha uctili pamiatku krajánov, ktorí už nie sú medzi nami. Potom už nasledovalo odovzdávanie cien účastníkom súťaže v získavaní predplatiteľov Života na rok 1996,

ako aj laureátom súťaže o Zlaté pero, organizovanej každý rok pre najaktívnejších dopisovateľov nášho časopisu.

Získavanie predplatiteľov a teda plánovanie budúceho nákladu nášho časopisu sa najmä v posledných rokoch spájalo so zmenou jeho ceny. Nebolo tomu inak ani tentoraz, a je preto potešiteľné, že krajania navrhované zvýšenie a vlastne zaokruhlenie ceny Života na 1 zlotý za číslo (spojené najmä s rastom poštovného), prijali s pochopením. Ba mnohí sa zaviazali udržať počet odberateľov na vlaňajšej úrovni, popriplat ho o niečo aj zvýšiť. Verme, že tak, ako v minulých rokoch, aj tentoraz svoj slub splnia. Ich snaha udržať stálu čitateľskú základňu časopisu si naozaj zaslhuje obdiv a uznanie. Verme, že aj odberatelia prijmú novú cenu s pochopením.

Vyše dvojhodinová diskusia, ktorá sa rozprúdila, bola ako vždy veľmi živá a podnetná. Keď ide o Život, tešia slová uznania vyslovené na adresu redakcie, v ktorých sa konštatovalo, že sa nás krajanský časopis dostáva k svojim čitateľom načas, a že redakcia, napriek tomu, že pracuje len v trojčlennom zložení, neustále zvyšuje jeho úroveň a obo-

hacuje jeho obsah. Takéto slová sú zaväzujúce aj do ďalšieho zlepšovania našej práce.

Zvlášť živá bola diskusia, týkajúca sa blížiaceho 50. výročia vzniku nášho Spolku. Ako navrhoval tajomník ÚV L. Molitoris, jubilejné oslavky by sa mohli konáť v období september-november 1997 napríklad v Kavčíne, samozrejme pod podmienkou, ak bude dokončená výstavba tamnej krajanskej klubovne. O mieste a presnom termíne osláv budeme informovať. Krajania sa pochvalne vyjadrovali o.i. o novej rubrike v Živote (Ako sme začínali...), ktorý už od apríla 1996 prináša spomienky priamych zakladateľov nášho Spolku, respektívne ich príbuzných, prípadne iných ľudí, ktorí sa na toto zložité obdobie pamäťajú. Veríme, že rok 1997, rok výročia vzniku Spolku Slovákov v Poľsku, sa stane akýmsi odrazovým mostíkom do ďalšej činnosti miestnych skupín a obvodov na Spiši a Orave, že prispeje k zaktivizovaniu a skvalitneniu ich práce a k širšiemu zapojeniu do nej najmä našej mládeže. Účastníci porady preto navrhovali rozšíriť formy krajanskej práce a zvýšiť aktivity MS a súborov.

Vyslovili tiež záujem o zlepšenie spolupráce s Maticou slovenskou, ktorá by - tak ako v minulosti - mala mať rôznorodé formy, a súčasne o rozširovanie členstva v Spolku sv. Vojtecha, čím by sa naše sily ešte

Chvíľka zamyslenia

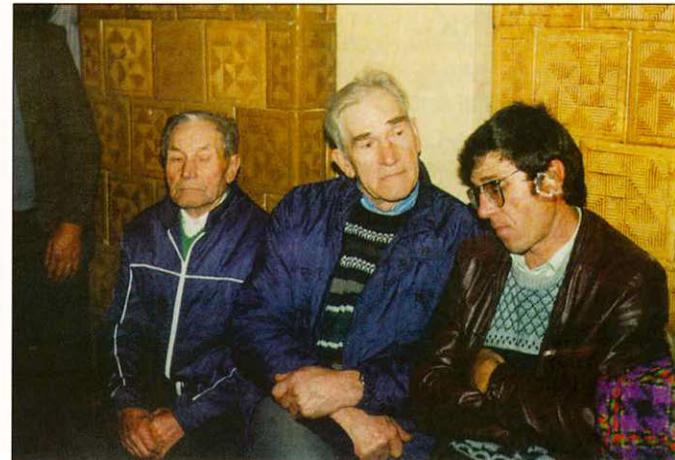

Učiteľka K. Reisová (v strede) s F. Plevom a M. Kašprákovou

Oravci ako vždy spolu

Bel'ania si posadali k peci

viach zjednotili a zosilnili. Veľký záujem prejavovali účastníci porady aj o stav prác pri príprave krajanskej karty, na ktorú už oddávna netrpezlivо čakajú. Veľa kritických slov padlo na adresu organizátorov krajanskej výstavy v Bratislave, najmä v súvislosti so zničením niektorých exponátov prepožičaných krajanmi na toto podujatie.

Mnoho príspevkov bolo venovaných kritike veľkej protikrajanskej ohováračskej kampani, ktorú v súvislosti s jurgovskými oslavami rozprúdili koncom minulého roka niektoré poľské časopisy. Všetci účastníci porady odsúdili takéto ničím neopodstatnené počinanie, ktoré škodí vzájomnému spolu- nažívaniu. Ved' tak, ako každá národnostná menšina, aj my máme právo uchovať si národné tradície, kultúru, či svoj materinský jazyk, a vyvíjať kultúrnu činnosť v krajan- skom prostredí. Aj preto, ako to mnohí vyjadrili, sa cítime ukriadení takýmto počinánim a rozhodne ho odsudzujeme.

K tradične diskutovaným témam patri školstvo. Nemohlo tomu byť ináč ani teraz. Účastníci porady poukazovali na pretrvávajúce ťažkosti našich študentov študujúcich na stredných a vysokých školách na Slovensku (v minulom školskom roku sa prihlásilo zo Spiša a Oravy 18 nových uchádzačov), najmä na ich štipendijné zabez- pečenie, nepríjemnú povinnosť platenia po-

platkov za trvalý pobyt a podobne. Ako vysvetlil prítomný L. Molitoris, na vyriešení týchto problémov ÚV spolupracuje o.i. s Ministerstvom školstva SR, a finančné prostriedky na 8 štipendii plynú aj z Ministerstva školstva PR. Konštatoval však po- tešiteľnú skutočnosť, že v súčasnosti sa na Spiši a Orave učí slovenčinu v základných školách 531 žiakov, okolo 70 mladých ľudí študuje na Slovensku, z toho 14 nastúpilo v školskom roku 1996/97. Teší aj fakt, že v minulom roku pribudla nová škola s výučbou slovenského jazyka v Tribši, kde Mária Kačmarčíková vyučuje 15 žiakov. Na porade odznel i návrh členov Spolku z Novej Belej, týkajúci sa prípravy novej pamätnej tabule, venovanej krajanom, ktorí tragicky zahynuli v období pred vznikom Spolku.

Po ukončení výstavby klubovne v Kacvine sa už v tomto roku plánuje začať práce na zriaďovaní slovenského krajanškeho kultúrneho centra v Jablonke. V zámeroch ÚV do budúcnosti je tiež založenie slovenských múzeí na Spiši a Orave.

V diskusii nechýbali ani otázky, týkajúce sa slovenských bohoslužieb v spišských a oravských kostoloch. Všetci sa zhodli v tom, že v ich zavádzaní do ďalších obcí treba rozhodne pokračovať aj v budúcnosti. Ved' napríklad na Orave je slovenská omša len v Jablonke. Do krajankej činnosti je tiež po-

trebné zapájať viacel mládeže, najmä z radov tej, ktorá študuje na Slovensku, zaktivizať prácu mnohých miestnych skupín, zakladať nové súbory alebo obnovovať činnosť tých, čo prestali pôsobiť. Ak totiž chceme seriózne myslieť o ďalších perspektívach Spolku a vôbec našej menšiny, treba týmto otázkam venovať neustálu pozornosť. Využíme k tomu aj bližiace sa 50. výročie založenia našej krajankej organizácie.

To sú len niektoré témy z bohatej diskusie na porade v Novej Belej. Preto iba pripomeňme, že sa ešte hovorilo o propagovaní poézie a kultúry v spolupráci s Národným literárnym centrom v Bratislave, o krajankej klubovniach a ich práci, o rozvíjani miestnych odborov Matice slovenskej a Spolku sv. Vojtecha a podobne. Každý mohol prehovoriť, vyjadriť svoj názor a navrhnúť riešenie k daným otázkam. K niektorým z nich sa ešte vrátíme. Po skončení diskusie sa členovia ÚV stretli na krátkom plenárnom zasadnutí.

Na záver chceme krajanom podakovať za ich ochotu a obetavosť v propagovaní Života, ziskavaní jeho predplatiteľov a doručovaní nášho časopisu. Vyjadrujeme tiež prianie, aby sa celý rok 1997 niesol v znamení zvýšenej aktivity MS a celej krajankej činnosti. Všetkým v novom roku prajeme tiež veľa zdravia, spokojnosti a úspechov.

PETER KOLLÁRIK

Na porade vládla dobrá nálada. Snímky: J.Pivočarčík

Sympatická belianska kuchárka, kr. M.Nemcová

ĽUDO ZELIENKA

ZAKÁĽAČKA

Stalo sa to v decembri. Zima už riadne pritahovala. Len tak chrupalo pod kapucami. Najlepší čas na domáce zakáľačky!

V ten deň, o ktorom vám idem rozprávať, bolo v našej lazníckej škole rovnako ako inokedy, len nášho rechtoru už po dva dni prenáramne zuby boleli. A to je veru nanič hostina...

Neborák iba vykrioval opuchnutú tvár a tíško sfkal a ujúkal. Aby sa nemusel s nami zapodievať, kázal Paľovi Babicovi, aby nám čítal rozprávku o vtákovi Ohnívákovi a líške Ryške.

Sám sa učupil do kútika k peci. Bôľom zvraštenú tvár si zabušil do vlnenej šatky a trpel. Trpel, ako vie trpieť iba ten, koho zuby bolia.

Nám šarvancom v ten čas bolo hej! Rozprávku o vtákovi Ohnívákovi a prešibanej líške Ryške sme už vedeli takmer naspmatiť. Preto nás v laviciach mrle žrali a všetci rohatí s nami šili.

Zabijali sme čas, ako sme vedeli. Jedni sa návzajom mykali, iní sa preťahovali za prsty, alebo sa hrali „o pierka“

Ked' náš kút pri obloku už raz nevedel, čo sa hrať d'alej, ako si krátiť čas, Jožo Gibala sa udrel po čele. Tajnostkársky sa zatváril a pohľadom si nás privábil bližšie k sebe:

- Chlapci, viem, ako sa budeme hrať.

- Akóóó? Vrav! - šepli sme jedným dychom.

- Na zakáľačku!

- Na za-ká-ľač-kúú? - slabikovali sme všetci prekvapene. O takej hre sa nám ani nesnívalo.

Jožo posmešne napodobil naše pochybovačné hlasy: - Áno, na za-ká-ľač-kúú!... Ale ak sa má vydarit, musíme mať kŕmnika, brava, alebo prasa.

- A kde ho vezmeš? - zasa my na to.

- Mám ho! Aha, tuje! a ukázal prstom na prekvapeného Jana Puškára.

- Jano je najtučnejší. A ešte si dobre všimnite jeho... no čo asi?

- Tvár? - vykrikol som. - Naozaj má ako naše odpytujem prasa...

- Tvoja sa skorej podobá prasačej! - zahriakol ma Jano.

- Všimnite si dobre Janovho mena: Pu-š-kár!!!

- No, a čo ti je na ňom čudné?

- Ak z neho vynecháme -r-, je z toho - puška. Naša mama volá prasiatka: - Na, puška moja, na, na, na....c-c-c....

Začalo sa nám briežiť v hlavách.

- Jano, budeš kŕmnikom. Švihni sa pod lavicu!

Z Janka Puškára sa vďaka jeho menu stala „puška“, čiže kŕmnik, tak náhlo, že si svoju premenu ani neuvedomil. Jediné, na čo sa zmohol, bolo: - Nedbám, ked' chcete, aby som bol prasa budem. Ale prečo mám ist' pod lavicu?

- Zvieš! Len hajdy! Nech si už pod Martinovou lavicou...

Tam sa cíť ako v chlieve. Ked' bude mať Martin kolená spolu, chliev je zavretý. Ked' nohy roztiahne, dvercia sú otvorené, a ty, kŕmnik, môžeš vyjst'....Len nezabudni krochkat'.

- Krochkat', ja?...Prečo krochkat'? - vyzvedal Jano.

- Trkvás, lebo si prasa, a prasa krochká, vieš?

- Viem! Začať už?

- Neskáč mi do reči! Pobalamutíš ma! - furták Jožo sa robil dôležitým.

- Skúsim zakrochtať...ponúkol sa Jano a zagrúlil tak opravdivo, že sa všetci žiaci obzreli, presvedčení, či sa azda do triedy nedostalo ozajstné prasa.

- Babrák! Čušíš ho tam! - karhali sme prelaknuto novopečeného kŕmnika a plieskali sme ho poza uši tak, ako sa to robí skutočným kŕmnikom.

- Mišo t'a bude vábit! - poučal Jožo kŕmnika.

- Nie Mišo! Ja ho budem vábiť!...Ja!...Ja!... ozvali sme sa viacerí.

- Ticho! Viem, čo robím! - odbil nás panovačný Jožo. - Mišo, ber si čiapku. Najprv ti bude ako vahanček s tlčou na väbenie prasaťa, potom hrniec na krv. Rozumieš?

- Nerozumiem; ale keď myslíš... dobre, - prisvedčil cestárov Mišo, hrdý, že ho Jožo tak vyznamenal.

- Ako ho budeš vábiť? - zisťoval Jožo.

- Najprv jazykom črkať a ml'askat'. Takto: - A spustil taký ml'askot a crkot, že sme si všetci pochytali nosy, aby nás nepodusilo od smiechu.

- Stačí, Mišo. Chlap si! Len si zachovaj, že takto vyvábíš brava spod Martinovej lavice. Ked' bude pod našou, potom ho s Adamom povaliť nabok...

- Len či sa dám! - pätil sa Jano.

- Oh, či si! Musíš sa dať. Ty si predsa kŕmnik, a nie Jano Puškár! Chytia t'a a Karol bude mať po mäsiarsky za sárou zastrčený vrchnák z peračníka. To bude ako mäsiarsky nôž. Neboj sa, vrchnák je len tupá doštička...Nemôže ti ubližiť. Ved' je to len hra, nie?

- Začnime už! - nástojil Jano a zase si akurátnie zakrochkal, aby nevyšiel z cviku.

- Vie lepšie krochkať ako rátať, - uškrnul sa Jožo. - Pripravte sa! Začiname... Martin, otváraj chliev! Daj si kolená od seba! Jano, krochkať už!...Nie tak! Tichšie! Lebo nijaký mäsiar nemá také klobásy na kline, aké ich budeme mať my, ak nás rechtor zbadá...

- A ty čo budeš robiť? - opýtal sa Joža podozrivavý Adam.

- Ja vás budem komandovať. Ostatní mihnite vše na rechtoru, či nám nehrozí nejaká skaza...Začiname! Martin, nohy!... Mišo, cfkaj, a ty Jano, krochkaj!

V triede bolo napäťe ticho. Iba hlas Paľa Babica ospalo oznamoval, čo sa práve v rozprávke deje s vtákom Ohnívákom a prešibanou líškou.

Jano, tíško krochkať, predieral sa z „chlieva“ Mišo cíkal o milých pät' a čiapkou šibrinkoval „kŕmnikovi“ popod nos. Vyvábil ho. Ani Adam nelenil. Vrchnák z peračníka ostril na svojom remeni z nohavic. Tváril sa veľmi dôležito, ako naozajstný mäsiar.

Ked' „kŕmnik“ vyšiel z „chlieva“, Adam prestal ostríť „nôž“

S Mišom sa náhle vrhli na neboráka Jana-kŕmnika. Zdrapili ho za strapatú šticu a chceli ho zvaliť.

Oj, ale trafili na pravého!

Jano sa bránil. Prestal aj krochkať. Len Mišo stále cíkal a ml'askal. Všetci traja sa v zápale hry metali, zvijali a fučali pod nízkou lavicou ako kováčske mechy.

Zrazu sa im Jano-kŕmik vyšmykol. Chcejúc sa zbaviť nepríjemných „mäsiarov“, mykol nohou, a vtom - bááác!...Kopol do rohu steny. Stará vakovka nevydržala. Zletela s veľkým rachotom na zem.

Všetci sme údivom zdúpneli.

Ked' sa kúdol prachu rozplynul, usúžený rechtor nechápavo stál pri našej lavici. Len raz strihol pohľadom po triede, a hned' sme sedeli v lavici ako prikováni.

Potom vytiahol spod lavice prekvapeného „kŕmnika“ Jana. Strach bol pozriet' na neho: rozstrapatený, ufúlaný, zaprášený Naj-

smiešnejšie bolo, že ešte aj v rechtorových rukách dobrú chvíľu sta-točne krochkal.

- Aha ho, všíváka! Čo robíš pod lavicou, háá? - spýtal sa ho rech-tor ostrým hlasom a „pohladkal” ho pozaúsi.

Prel'aknutý a popletený Jano znova krátko zakrochтал; na viac sa od laku nezmohol.

- Čo si robil pod lavicou?! - opakoval rechtor neúprosne a znova strihol Janovi po strapatej hlave.

-sím, pán rechtor.... ja som robil prasa....kŕmnika, prosím.... - jachtal trasľavo a znova zakrochkal ani ozajstné prasa.

Smiech, ktorý sme aj popri strachu len ťažko zdŕžali, zaburácal ani hrom v horskej doline. Ani rechtor sa nezdržal. Opuchnutú tvár

odvrátil bokom a smial sa aj on...a smial sa, ako už dávno nie.

Darmo sa chudák o chvíľu silil do vážnosti, darmo zastruhoval prísnu tvár, len čo pozrel na Janovu doriadenú hlavu a na Mišove naškľabené ústa, ktoré ešte aj vtedy cŕkali a mľaskali, znova ho vy-chytíl zdravý smiech, že až slzil.

A div divúci! Od smiechu i dobrej zábavy prestali nášho rechtora aj zuby bolieť. A to to bolo naše šťastie. Len nás napomenul, aby sme podobné hry nevymýšľali, lebo nejedna takáto nevinná hra sa aj zle skončila.

Z našej „zakálačky” ostala nám po rokoch iba veselá spomienka, ale chudák Jano Puškár vyslúžil si až do smrti trvalé prímenie - Jano Puškár - Krocháč...

ZÁZRAK

V nedelu ráno od brieždenia vtáčiky vy-spevovali, čierne drozd na hruške s hlavou vyvrátenou k oblohe si vyhvizdoval, akoby valach preberal na pišťalke-dvojačke. Všetko sa radovalo. Každému bolo do spevu, počnúc cvrčkom a končiac rapotavou strakou...

A predsa v jarnom spevokole prírody nie-komu sa vôbec nežiadalo spievať. Skôr mu bolo do zúfania. V to nedel'né ráno morila moje sedemnásťročné srdce zlá predtucha. Susedovie Marke som sa pri mesiačiku pri-veľmi zahľadel do čiernych okáľov ako žúžol... Ona tiež lipla za mnou; dala mi znať, že už dávnejšie nie som pre ňu lufť. Ale rad'te, mûdri ľudia, rad'te, ako dostať dvoch ľudí do páru, keď tretí pár nechce spojiť...

Markina múdra mater, len čo je pravda, nikdy ma neobišla, aby neutrúšila pekné slo-vko, ale vtedy jej ani vo sне nezišlo na my-seľ, že by som raz ja, Bicanaje „handrárik”, mal byť jej zaťkom. Oj, nechovala ona svoju Marku za takú chudobnú šepletu, akou som bol ja v jej očiach.

V najsmutnejších myšlienkach som ja-strabím zrakom zbadal, že Marka s materou už vyšli z ich lazu do kostola. Marka kráčala skrom-ne za materou, vyfintená v našom krásnom de-tvianskom kroji. Kráčala si ako pávica. V ruke sa pohrávala s pátríčkami, knižkou a s „pierkom” upleteným z kvietkov milému za klobúčik. Viem, oj, dobre viem, že by mi ho rada darovala, ale, hm, čo keď jej mať...

Zahli poza kružinu a ja som im zatiaľ nadbe-hol, akoby náhodou, do cesty. Spôsobne suse-de zaželám dobré ránko, ba sa aj pýtam, či sa dobre vyspala. Marke som ani slovka neprerie-kol. Iba čo sme si úchytkom vymenili horúce pohl'ady, až ma od nich zima zmrvila...

Bohatšie gazdiné chudobných zaťkov nemali rady. Ale zakáž srdcu! To akoby si drozdovi zakázal na jar vyspevať. Oj, ne-mienil som sa ja len tak pol'ahky vzdať Mar-ky. Nepozorované som pohladkal Markinu ruku s pripraveným „pierkom”, keď ju stará nežičlivka mne na truc zavrátila domov, že vraj voľačo zabudla privriet...

Marka s nevôľou, ale bez slovka odporu-počúvala mater. Ja som sa potešil, že si ju od-prevadím, vtom mi však susedin prisadený hlas skrížil všetky plány:

- Matúško, aha, práve zvonia...Dvom sa nám veselie pôjde, však?

- Aby ťa zimnica triasla ako osiku! - za-vinšoval som jej v duchu za tol'ké „šťastie” No vzápäť rovnako prisadeným hlasom pri-svedčam:

- Oj, tetka, ráta sa mi, že môžeme spolu do chrámu božieho.

- Viem, Matúš, že by si radšej s mladšou ako so starigou, ale čo sa dá robiť? - podpi-chovala ma.

Už-už som jej chcel odvrknúť čosi nie priam najlichotivejšie, ked' mi náhle padol zrak na čudnú vec pod jej pazuchou. Musel som si do jazyka zahryznúť, aby som sa ne-rozrehúňal. Naopak, začal som vážne, úctivo:

- Tetka, iba čo žartujete...Dobre viete, že som si vás vždy vážil ako matku. Nieto súcejšej gazzdinej pod Pol'čanou, ako ste vy... Marka je najkrajšou dievkou, nič vám nechýba, len do domu chlapa potrebujete!

- Ojojóój, Marka má ešte času na vydaj. Nezadrhnem ju s hocikým. Jej muž musí byť suhaj, čo má aj tuto, aj tuto! - a nápadne si pl'asla rukou po čele aj tam, kde sa peniaze nosia.

„Dobre, keď ty tak,” povedal som si zlo-stne, „ani ja nebudem fajnovejší!”

- Tetka, nenahneváte sa, ak sa dačo opýtam?

- Radím ti, neskusuj! - oddurila ma. - Vieš, že som prchá...Viem, o čo ide! - Svätosváte si myslela, že začenem jej Marku drankat', preto dodala: - Vieš, že zo svojho nepopustím, ale ak chceš, začni.

- Nuž, tetka, susedka naša dobrá, onô... z čoho dnes chcete v kostolíku spievať? - napäť som jej trpežlivost' čudnou otázkou.

- A z čohože sa v kostole spieva? - vyva-lila nechápavo okále. - Ved'že nežartuj so starou ženou, lebo... - Nedopovedala. Nevdajok si rukou siahla pod pazuchu a zmeravela úľakom. Namiesto modlitebnej knižky trčal jej tam zo šatky poriadny kus údených rebierok.

Farbu v tvári zmenila, ako keď sa mori-riak paprčí. Aby zlost', ako to býva, nevylia-la na nevinného, šikovne som ju predišiel.

- Nehnevajte sa, tetka, ale hned', ako som zbadal údeninu pod vašou pazuchou, prele-teľo mi vy'lakane hlavou: reku, vojdete s ňou do kostola a tam pred závistlivými ženami ju vyvalíte na lavicu.... Do smrti sa nestrasíte posmechu.

- Ďakujem ti, Matúško môj, naozaj ti zo srdca d'akujem, že si ma upozornil, - zmäkla, že som neveril ani svojim očiam, ani ušiam.

- Pánboh uchovaj len pri pomyslení, čo by som si bola navarila! - A vzápäť ju od strachu takmer porazilo. Len po dobrej chvíli sa spomätnala: - Hu, ale potom som, ja hluapaňa, nebodaj v náhlivosti fukla do hrnca s kapu-stou spevnik!

- Iha, to je hriech! - zhikol som.

- Veľký!... Veličiný! Svätú knižku kloch-niť v kyslej kapuste?! Ak ma za to pánožko nepotresce, to budem celý život na kolenách odmodlievať!

A už sa aj vracať domov ratovať modli-tebnú knižku. Po niekoľkých krokoch sa za-stavila a hlasom ako med ma takmer prosila:

- Matúško môj, len ešte o jedno ťa úpenlive prosím. Niežeby si čo len slovka utrúsil pred niekým o údenine a modlitebnej knižke! Prepadla by som sa od hanby až po samú čiernu zem. Sl'úbiš mi to?

- Sl'úbim, tetka! Budem mlčať ako hrob, ale... - zmyslel som si: niečo za niečo. Nadišiel môj túžobne očakávaný čas. - Ale aj vy sl'úbte, že nebudeste brojiť proti mne, ak s vašou Markou, onô... - náhle som neve-del, kam z konopí...

- Spoľahl si, Matúško. Možno práve tá údenina bol pre mňa znak z neba, aby som nebrojila proti tebe. Dôjdi, dôjdi k nám, kedy sa ti len zachte. Napokon si z dobrej rodiny. Nie si ani šmatl'avý, ani slepý, ruky máš zdravé a mne si vždy dal úctu ako rodnej materi. Keď príde čas, nuž čo budem zhuto-vat... Ak to tak pánožoh chce, nech je jeho vôle! - urobila mi ukazovákom na čele križik a už sa náhľivo štverala späť k lazu.

Ako sa o chvíľu Marke podarilo vykerovať pred vlastnou matkou, neuhádol som. Uznajte, mal som dôležitejšiu robotu na-porúdzi. Tak som si ju vyobjímal, že jej ko-sti prašťali. A keď zvedela, čo sa stalo, vlepila mi taký pyštek, až som zajaca z medze vyplášil zo spánku...

Presvedčený som, že nebyť tej oštary s údenými rebierkami a s modlitebnou knižkou, čo sa varila v kapuste, Marka nie je dnes ženou Matúša Bicana...

A potom že sa vo svete nerobia zázraky!

(Z knihy Detvianska nášta, Bratislava 1973)

Z PLENÁRNEHO ZASADANIA ÚV SSP

Tesne po poslednej porade dopisovateľov i spolupracovníkov Života a aktívu Spolku v Novej Belej (17.11.1996) sa uskutočnilo krátke plenárne zasadnutie Ústredného výboru SSP, ktoré viedol podpredseda ÚV Dominik Surma.

Účastníci tohto prvého pléna po 10. miemoriadnom zjazde SSP si najprv vypočuli správu tajomníka ÚV Ľudomíra Molitorisa o činnosti Spolku v pozajazdovom období. Vyplývalo z nej, že naša činnosť sa vyvíja niekoľkými smermi. V kultúrnej oblasti to bolo o.i. niekoľko väčších krajanských podujatí, ako napr. Deň slovenskej kultúry na Orave, Deň slovenskej menšiny v Krakove, recitačná súťaž školskej mládeže, divadelná prehliadka na Spiši, prehliadka dychoviek a oslavu 450. výročia Jurgova, účasť našich súborov a dychoviek na mimokrajanských podujatiach doma a na Slovensku - na prehliadkach v Ursuse, Łacku, Novom Sáči a Novom Targu, na Matičných dňoch v Komárne, na folklórnych slávnostach v Červenom Kláštore, taktiež v Starej Ľubovni, Košiciach a inde.

V investičnej oblasti sa hlavné úsilie Spolku sústredilo najmä na výstavbe klubovne MS v Kacvíne. Okrem toho sa pokračovalo v ďalšej oprave sídla ÚV v Krakove, dopĺňaním zariadení pre klubovne a vybavenia pre súbory MS na Spiši a Orave a pod. V nastávajúcom období - po dokončení kacvińskiej klubovne - sa Spolok upriami na výstavbu centra slovenskej kultúry v Jablonke na Orave. V tomto kontexte účastníci pléna splnomocnili vedenie ÚV pre podniknutie prvých finančných krokov (vrátane prípadného získania úveru) smerujúcich k realizácii tohto cieľa.

V ďalšej časti zasadania sa uskutočnili voľby na uvoľnený post podpredsedu Ústredného výboru Spolku Slovákov v Poľsku. Kandidovali štyria členovia ÚV - František Harkabuz z Harkabuza, Žofia Chalupková z Novej Belej, Albín Pacholsky z Dolnej Zubrice a Viktoria Smrečáková z Malej Lipnice. V tajnom hlasovaní bola napokon za podpredsedníčku ÚV zvolená absolventka FF UK v Bratislave Žofia CHALUPKOVÁ. Gratulujeme.

Počas zasadania sa členovia ÚV zaobrali i otázkou tohoročných slávností pri príležitosti 50. výročia existencie nášho Spolku. Medziiným sa navrhovalo usporiadať hlavné oslavy v období september-október napr. v Kacvíne - spolu s otvorením tamojšej klubovne - samozrejme pod podmienkou, ak jej výstavba bude dovedy ukončená. O mieste a termíne osláv budeme pochopiteľne informovať. Najlepším príspevkom krajanov k dôstojnému osláveniu nášho jubilea - zdôrazňovalo sa na zasadani - by malo byť zvýšenie aktivity v jednotlivých miestnych

skupinách a tým aj sústavne zviditeľňovanie našej menšiny na Spiši a Orave.

J.Š.

KRAJANSKÁ KARTA ČORAZ BLIŽŠIE

Ako už viacerí krajania vedia, vláda SR prijala návrh zákona NR SR o zahraničných Slovácoch (ako aj o zmene a doplnení niektorých ďalších zákonov), ktorý upravuje postavenie zahraničných Slovákov, ich práva a povinnosti na území Slovenskej republiky.

- *Zákon NR SR o zahraničných Slovácoch* - povedal na tlačovej besede minister kultúry SR I. Hudec - *po jeho schválení v parlamemente bude značným prínosom pre takmer tri milióny ľudí žijúcich v zahraničí a hľasiacich sa k svojmu slovenskému pôvodu.* Zákon definuje štatút zahraničného Slováka a stanovuje súhrn výhod, ktoré budú požívať jeho nositelia. Je to o.i. možnosť zamestnať sa bez povolenia, absolvovať štúdium na slovenských školách, požívať výhody dôchodkového zabezpečenia, cestovať za rovnakých podmienok ako občania SR. Zákon vytvára pre zahraničných Slovákov rovnaké podmienky, ako pre občanov SR, aj v prípade ich podnikateľských aktivít. Na druhej strane však návrh neakceptuje volebné právo zahraničných Slovákov, reštitučné nároky, ani inštitútu dvojitého občianstva. Nie je v ničom výnimočný v porovnaní s podobnými úpravami v ostatných európskych krajinách. Na priznanie štatútu zahraničného Slováka musí záujemca splniť viaceré podmienky. Patrí k im o.i. primeraná znalosť slovenčiny a vek nad 15 rokov. K otázke zákona sa ešte vrátíme. (js)

ZLATÉ PERO '96

Viete kto sa stal držiteľom Zlatého pera za rok 1996? Nie? Nuž víťazom v našej tra-

dičnej súťaži o titul najaktívnejšieho dopisovateľa Života a tým aj držiteľom Zlatého pera sa stal Anton PIVOVARČÍK z Kacvína. Ďalšie ceny získali prof. Jozef ČONGVA z Katovíc, František HARKABUZ z Harkabuza, Ján FRANKOVIČ (in memoriam) z Novej Belej a Jerzy M. BOŽÝK z Krakova. Ceny sme víťazom odovzdali na výročnej porade dopisovateľov a spolupracovníkov Života, ktorá sa konala v Novej Belej.

Laureátom srdečne blahoželáme a už dnes všetkých dopisovateľov a priaznivcov nášho časopisu pozývame na novú súťaž O zlaté pero '97. Sme zvedaví, kto vyhrá v tomto roku. Ešte raz srdečne pozývame.

REDAKCIA

STARONOVÉ SÍDLO PREZIDENTA SR

S vyhlásením Slovenskej republiky (1. januára 1993) vznikol aj problém prezidentského sídla. Spočiatku novozvolený prezident SR Michal Kováč sídlil na Bratislavskom hrade, odkiaľ sa však pre rekonštrukčné práce prestúpil dočasne do Primacionálneho paláca. Od 1. októbra minulého roka prezident a jeho kancelária sídlia na novom mieste - Grasalkovičovom paláci na Hodžovom námestí.

História tohto barokového paláca siaha do 18. storočia, keď ho dal postaviť uhorský gróf chorvátskeho pôvodu Anton Grasalkovič, pôvodne ako letný záhradný pavilón. Súčasťou paláca je aj kaplnka sv. Barbory. Počas druhej svetovej vojny v ním sídlil prvý prezident slovenského štátu dr. Jozef Tiso. Za komunistického režimu slúžil ako Dom pionierov a mládeže K. Gottwalda.

Rekonštrukčné a reštaurátorské práce na novom sídle hlavy štátu si za vyše tri roky vyžiadali takmer 280 miliónov Sk. Jeho slávnostné otvorenie sa uskutočnilo 30. septembra 1996. Počas slávnejcej recepcie za-

Grasalkovičov palác v Bratislave - sídlo prezidenta SR

účasti popredných predstaviteľov politického, hospodárskeho, kultúrneho a cirkevného života Michal Kováč prítomných uistil, že dvere prezidentskej kancelárie budú otvorené pre každého, kto to s upevnením základných pilierov modernej slovenskej štátnosti myslí naozaj vážne.

Na margo stiahovania pripomeňme, že aj v Poľsku došlo k zmene prezidentského sídla. Ešte za čias Lecha Wałęsu sa sídlo prestávalo z Belwedera do tzv. Námestníkovského paláca pri ulici Krakovské predmestie vo Varšave.

Text a foto: JOZEF PIVOVARCÍK

O MENŠINÁCH V SKAWINE

Ako sme už neraď písali, v posledných rokoch sa problematika národnostných menšíň v Poľsku dostala konečne do popredia verejnej mienky. O menšíňach sa čoraz častejšie hovorí a piše, diskutuje na vedeckých sympóziách a konferenciach, organizujú sa prehliadky kultúry národnostných menšíň a iné podujatia, ba začína sa pomaly riešiť ich problémky.

Jedným z posledných a súčasne veľmi milých podujatí venovaných problematike národnostných menšíň bola konferencia pre učiteľov základných i stredných škôl, ktorú zorganizovalo spolu s Oddelením mestského a gminného úradu Gymnázium M. Skłodowskiej-Curie v Skawine, najmä zásluhou jeho dejepisárky, rodáčky z Hornej Zubrce na Orave Zdzislawy Diurczakovej-Brzezowickej.

Medzi účastníkmi konferencie boli po pri učiteľoch aj žiaci tretieho a štvrtého ročníka gymnázia, ktorým o súčasnej situácii národnostných menšíň v Poľsku, vtom slovenskej, porozprávali: šéfredaktor Života Ján Špernoga a poslucháč Ústavu spoľočenských vied Vysokej školy pedagogickej v Krakove Piotr Bębenek. Svojimi vedomosťami o minulosti mesta a kontaktach so Slovákm, Čechmi a inými národnosťami sa s prítomnými podelil predseda Spoločnosti priateľov Skawiny Stanisław Chmielak.

Počas diskusie účastníkov konferencie zaujímalo mnoho otázok, nielen história menšíň, ich početnosť a hlavné miesta osídlenia, ale aj súčasné problémy a ich riešenie dnešným demokratickým štátom.

Teší nás záujem učiteľov a mládeže o menšíny, teší tým viac, že sa - ako neskôr vysvetlo - spája so záujmom o lepšie spoznanie ich „starých vlastí“, dejín a súčasnosti. Tak napr. skawinské gymnázium by chcelo nadviazať spoluprácu a výmenu s nejakým gymnáziom na Slovensku. Ba nielen gymnázium. Ako sa po konferencii zdôveril námestník riaditeľa miestnej elektromechanickej školy Czesław Gaśiorowski, aj jeho škola by mala záujem o spoluprácu s podobnou školou na Slovensku.

Veľvyslanec SR M. Servátka so staszowským básnikom J. Sachminským. Foto: M. Zarębski

Dúfam, že sa im niekto ozve. Bolo by to nepochybne osožné a zaujímavé aj pre školy zo Slovenska a iste by prispelo k lepšiemu vzájomnému spoznaniu. Ved', ako sa na konferencii zdôrazňovalo, žijeme blízko seba, máme spoločnú hranicu, ale ešte stále málo o sebe vieme. Je to, žiaľ, pravda.

J. Š.

STRETNUTIE SPIŠIAKOV

23. novembra 1996 sa v priestoroch bratislavského Parku kultúry a oddychu (PKO) konalo prvé celoregionálne stretnutie Spišiakov. Podujatie malo názov RANDE SPIŠIAKOV a jeho organizátormi boli Vydavateľstvo Kubko Goral a Spolok priateľov Spiša z Bratislav.

Spišský večierok otvoril riaditeľ vydavateľstva Kubko Goral Dr. Ján Kubáň, ktorý privítal zhromaždených, teda skoro pol druhej stovky rodákov zo Spiša a zarecitoval peknú báseň Kamila Pichňu Spiš, odpuščiš? Nasledoval krátky kultúrny program, v ktorom sa predstavil detský folklórny súbor Studienka pod vedením V. Masarykovej. Deti z bratislavských základných škôl dokonale zvládli základy „spištiny“ a tak ich program vyznel veľmi prirodzene a všetkým sa páčil. Po slávnostnom prípitku a večeri stretnutie pokračovalo v dobrej nálade. Do tanca začala prihŕávať folklórna skupina Gregovci zo Spišských Vlách. Za zvukov slovenských ľudoviek zábava trvala až do neskorých nočných hodín - s krátkou prestávkou na tombolu, pre ktorú vecné ceny uhradili štedri sponzori zo Spiša. Za zmienku stojí neveľká knižná výstava zo Spiša a o Spiši, ktorú pre účastníkov pripravili organizátori podujatia. Niektoré s prezentovaných publikácií o minulosti a súčasnosti tohto regiónu sa dalo kúpiť priamo na mieste, bud' objednať.

Záujem bol veľký, knižný stánok bol obľahnutý zo všetkých strán.

Spišiaci sa konečne vzchopili a v hľavnom meste Slovenska pripravili svojrázne podujatie, ktoré - až si vypracuje vhodnú formulu - môže výjsť natrvalo do bratislavského kultúrneho kalendára. Každý začiatok je ľažký, preto si myslím, že do budúcnosti by bolo treba niektoré veci doriešiť, napríklad urobiť lepšiu reklamu podujatiu, skvalitniť kultúrno-zábavný program, zvoliť vhodnejší termín, znížiť cenu vstupeniek, napr. pre študentov a mládež (tentokrát to bolo 250 Sk). Veríme, že aj Spišiakom sa podarí zviditeľniť svoj región v Bratislave, tak ako to robia rodáci z iných časťí Slovenska. Pripomeňme, že 16. novembra sa v Spoločenskej sále ŠD Mladá Garda konal výročný ples Oravcov, ktorého sa zúčastnili stovky ľudí. (jp)

SLOVENSKÉ ROZPRÁVKY PO POĽSKU

18. novembra 1996 sa v priestoroch regionálneho múzea v Staszowe konala slávnostná prezentácia zbierky slovenských povestí a rozprávok vydaných v poľskom jazyku. Vydavateľom knihy je Staszowský kultúrny Spolok, v ktorom aktívne pôsobí aj miestna skupina Spolku Poľsko-Slovensko. Možno aj preto skupina nadšencov slovenskej kultúry pri finančnej pomoci Veľvyslanectva SR vo Varšave, Ministerstva kultúry SR a Slovenského Literárneho centra v Bratislave prišpela, že kniha uzrela svetlo sveta.

Slovenské povesti a rozprávky v podaní Pavla Dobšinského, Antona Habovičiaka, Eleny Chmelovej, Antona Marca a Boženy Němcovej preložil do poľštiny Waldemar

Oszczeda, ktorý od 12 rokov býva v Žiline. Zbierku ilustráciami obohatila jeho dcéra Nadčka.

Prezentácie knihy Po druhej strone Tat (Z druhej strany Tatier), lebo taký je jej názov, sa zúčastnil aj veľvyslanec SR vo Varšave PhDr. Marián Servátka. Podujatie moderoval tamojší novinár, lekár a popularizátor slovenskej kultúry dr. Maciek Zarębski. Úryvky z knihy číral Tomasz Bielecki a zrečenzoval ju dr. Stanisław Rogala. Na záver prezentácie zazneli aj básne venované Slovensku v podaní W. Kota.

Zbierka slovenských povestí a rozprávok Z druhej strany Tatier je vlastne už treťou staszowskou publikáciou venovanou slovenskej kultúre. Kto by mal o publikáciu záujem, môže si ju objednať v tamojšom vydavateľstve za 8. zlhotých. Objednávky posielajte na adresu: Biblioteka Staszowska, ul. Jana Pawła II 17, 28-200 Staszów (jp)

BLAHOŽELÁME

A. Rusnáková

D. Grigušová

Na sklonku minulého roka sme do redakcie dostali pozdrav zo slávnostného odozdvávania maturitných stužiek. Spomenula si na nás Agneša RUSNÁKOVÁ z Jurgova a jej priateľka Daniela GRIGUŠOVÁ z Popradu, žiačky Strednej zdravotnej školy v Poprade. Obidvom pekne d'akujeme a na matruite želáme samé jednotky.

REDAKCIA

NOVÁ ČISTIČKA NA ORAVE

V Dolnej Zubrici sa 14. novembra minulého roka konala slávnosť zavŕšenia I. etapy výstavby čističky odpadových vôd, ktorá bude slúžiť pre Dolnú a Hornú Zubricu. V oboch obciach zároveň prebiehala výstavba kanalizačnej siete. Zatiaľ bolo uložených 10 642 metrov potrubia. Do siete je napojených 121 domov. Celkové náklady na výstavbu dosiahli 1 784 207 zlhotých.

Slávnosť bola zahájená posvätením zariadení čističky, ktoré vykonal mestny kňaz Tomasz Worek. Medzi pozvanými hostami, ktorí sa na slávnosti zúčastnili, nechýbal jablonský vojt Mgr. Julian Stopka, zástupcovia Gminnej rady v Jablonke, riaditeľ Oddelenia polnohospodárskych investícii vojvodského úradu v Novom Säčci p. Błaszczyk a riaditeľ Oblastného úradu vodného hospodárstva v Novom Targu p. Wapiennik, zástupkyňa riaditeľa vojvodského úradu ochrany prírodného prostredia p. Dombrowská, zástupca riaditeľa polnohospodárskeho oddelenia Vojvodského

úradu v Novom Säčci p. Pajor, zástupca Úradu práce v Novom Targu, predstaviteľ Oblastného úradu v Novom Targu a samozrejme občania z Dolnej a Hornej Zubrice.

V ten istý deň sa konalo slávnostné odozdzanie čističky odpadových vôd aj v Jablonke. Bola tým ukončená už II. etapa prác. Zariadenie posvätil kňaz Florián Kosek.

Hostia i ďalší účastníci slávností sa potom svorne zhodli v tom, že výstavba takýchto zariadení je v dnešnej dobe priam nutnosťou. Je predsa potrebné neustále zlepšovať prírodné prostredie, a to aj v tejto časti regiónu Oravy. Dúfajme, že v najbližšej budúcnosti sa čističiek odpadových vôd dočkajú aj ďalšie oravské obce.

PETER KOLLÁRIK

SVIATKY A PREMÁVKA NA SLOVENSKU

Podľa & 34 vyhlášky FMV č. 99/1989 Zb. o pravidlách premávky na pozemných komunikáciách v znení neskorších predpisov, je na diaľnici, na ceste pre motorové vozidlá, na ceste I. triedy a na ceste pre medzinárodnú premávku zakázaná jazda motorovým vozidlám s celkovou hmotnosťou prevyšujúcou 7500 kg a nákladným automobilom s prípojným vozidlom:

- a/ v dňoch pracovného pokoja v čase od 0.00 hod. do 22.00 hod.
- b/ v sobotu od 1. júla do 31. augusta v čase od 07.00 hod do 20.00 hod.

Dňom 1. apríla 1997 nadobúda účinnosť zákon NR SR o premávke na pozemných

komunikáciách, kde obmedzenie jazdy niektorých druhov vozidiel je upravené v & 36 a je zhodné s citovaným ustanovením vyhlášky FMV č. 99/1989 Zb.

V zmysle zákona NR SR č. 241/1993 Z.z. o štátnych sviatkoch, dňoch pracovného pokoja a pamätných dňoch, v znení zákona NR SR č. 201/1996 Z.z., štátnymi sviatkami sú:

- 1. január - Deň vzniku Slovenskej republiky
- 5. júl - Sviatok svätého Cyrila a Metoda
- 29. august - výročie Slovenského národného povstania
- 1. september - Deň ústavy Slovenskej republiky

Dni pracovného pokoja sú okrem štátnych sviatkov a nediel aj 6. január, Veľký piatok, ktorý v roku 1997 pripadá na deň 28. marec, Veľkonočný pondelok, ktorý v roku 1997 pripadá na deň 31. marec, ako aj 1. a 8. máj, 15. september, 1. november, 24., 25. a 26. december.

V roku 1997 je prejazd motorových vozidiel, ktorých celková hmotnosť prevyšuje 7500 kg a nákladných automobilov s prívesom zakázaný na diaľniciach, na ceste pre motorové vozidlá, na ceste I. triedy a na ceste pre medzinárodnú premávku v deň štátneho sviatku, v dňoch pracovného pokoja a v nedeľu v čase od 0.00 hod do 22.00 hod. a v sobotu v období od 1. júla do 31. augusta v čase od 07.00 hod do 20.00 hod. Pokial' štátny sviatok alebo deň pracovného pokoja pripadne v období od 1. júla do 31. augusta na sobotu, platí také obmedzenie, aké je v dňoch pracovného pokoja.

**Riaditeľka Kancelárie prezidenta PZ
JUDr. Anna Kráľová**

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 25. novembra 1996 zomrel v Dolnej Zubrici vo veku 74 rokov krajan

KAROL KULAK

Zosnulý bol účastníkom II. svetovej vojny, SNP, odbojárom, väzňom zájateckého tábora v Rusku. Patril k spoluakladateľom MS SSP v Dolnej Zubrici, bol dlhoročným členom miestneho hasičského zboru a verným čitateľom Života. Odišiel od nás vzorý krajan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Dňa 18. júla 1996 zomrela v Dolnej Zubrici vo veku 73 rokov krajanka

ANGELA KOTTOVÁ

Navždy nás opustila dlhoročná členka Spolku, vzorná krajančica, manželka jedného zo spoluakladateľov našej krajanskej organizácie Eugena Kotta, dobrá matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodinám zosnulých vyjadrujeme hlbokú a úprimnú sústrast.

**MS SSP v Dolnej Zubrici
a redakcia Života**

18. novembra 1996 náhle umrel v Krakove vo veku 65 rokov popularizátor slovenskej a českej kultúry v Poľsku

prof. ZDZISŁAW NIEDZIELA

Zosnulý, významný literárny vedec a autor vyše 200 vedeckých prác, bol vedúcim Katedry slovenského jazyka v Inštitúte slovanských filológií Jagelovskej univerzity v Krakove. Nečakaným odchodom profesora Niedziela poľská veda a kultúra utrpela veľkú stratu.

Pracovníkom Katedry slovenského jazyka, Inštitútu slovanských filológií JU, študentom a rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast.

**ÚV SSP
a redakcia Života**

Z KALENDÁRA NA JANUÁR

Záhradkári

Január je pre záhradkára mesiacom počoa a odpočinku. Je to však len zdanlivý pokoj, pretože hlboko v pôde, pod hrejúcou prikrývkou snehu, sa vytvára napätie nového bujného života. Samozrejme na budúci život záhradky sa treba pripraviť. Kým však začneme s prípravami, kontrolujeme plody vlaňajšej práce uskladnené v pivničiach či hrobliah, aby sme zistili, či náhodou nehnijú. Ak áno, každý nahňitý kus treba včas odstrániť. Ak napr. koreňová zelenina vŕdne, môžeme ju poliať roztokom 0,3-0,5 % managanistanu draselného, ktorý aspoň 2 dni predtým rozpustíme v menšom množstve vlaňajnej vody. Tak isto môžeme poliať aj vŕdnúce hľuzy georgín či mečíkov, a po obchnutí ich zasypať rašelinou buď pieskom a prikryť fóliou.

Uskladňovacie priestory treba pravidelne vetráť tak, aby teplota v nich neklesla pod nulu, ale ani nestúpla nad 3°C. Vetráme spravidla cez deň, kedy je vonkajšia teplota najvyššia. Keď kontrolujeme uskladnené ovocie, neberieme ho pri prekladaní do holých rúk, ale pracujeme v rukavičkách, pretože priamy styk s teplými rukami ovociu škodí. Ak zistíme, že ovocie vŕdne, prikrývame ho fóliou. Aby sme v skladoch udržali dostatočnú vlhkosť, polievame dlážku vodou, ba môžeme nechať odparovať aj väčší kus navlhčenej látky.

Ovocinári

V zime sa často vyskytujú náhle teplotné zmeny napr. medzi slnečným dňom a mrazivou nocou, čo nepriaznivo vplýva na ovocné stromy. Preto ak sme stromy nestriekali

vápenným mliekom už v decembri, treba to urobiť teraz. Strieka sa celé stromy spravidla za bezmrazého počasia, pričom musíme dbať na to, aby vápenné mlieko dobre priliplo na kôru.

V januári je vhodný čas na rezanie vrubl'ov jadrovín (kôstkoviny sa reže už v decembri). Po zrezaní, zviazaní do zväzkov a opatrení menovkami ich treba uložiť do tmavej chladnej miestnosti, alebo aj do vhodne upravenej jamy v záhrade na severnej strane domu. Treba tiež sledovať tvorenie námrazy a inovate na stromoch. Ak je jej veľa, treba ju striasať.

Za bezmrazého dňa možno v januári rezat' v hrubých obrysoch korunu ovocných stromov, ktoré plánujeme na jar prevrubľovať. Tak isto presvetľujeme zahustené korunku krov o.i. rezom, skracovaním výhonkov a vyrezávaním staršieho dreva. Dôležité je v tomto období ochrana stromov proti ohlodaniu zajacmi. Robí sa to rôznymi nátermi alebo obaľovaním kmeňov chráničmi z drôtu, slamy, papiera a pod.

Chovatelia

Tam, kde sú so zaobstarávaním jednodňových mláďat problémy, chovatelia sliepok si ich získavajú z vlastných násadových vajec. Keďže v januári sú dni ešte krátke, plemennej hydine treba zabezpečiť 14-hodinový svetelný deň. To zvyčajne po troch týždňoch podnieti začiatok znášky násadových vajec. Samozrejme plemennej hydine treba zároveň poskytovať plnohodnotnú výživu a udržiavať v kurínoch stálu teplotu. Za slnečného počasia a bezvetria treba hydinu aj za naj-

silnejších mrazov vyháňať do výbehu. Dobré je sliepkam pomastiť hrebene, aby im nemoramli. Kým sa hydina pohybuje vo výbehu, treba chovné priestory vyčistiť a vyvetrať a v znáškových hniezdach vymeniť aj stelivo. Vajcia zo znáškových hniezd treba v zime vyberať niekol'kokrát denne, aby nezamrzli, ale aj preto, aby nosnice na nich zbytočne nesedeli. Na pozbierané vajcia nesmie pršať ani padať sneh. Treba ich ukladať na stojato tupším koncom hore.

Včelári

V januári majitelia včelinov zvlášť dbajú o to, aby včelstvá nič nevyrušovalo. V súvislosti s tým musia zamedziť prístup k úľom domácej hydine, psom, mačkám, myšiam, sýkorkám a d'atlom. Pre včely je v zime nepríjemné aj priame pôsobenie vetra na úľe. Preto sa treba starať o to, aby sa včetom pohybujúce haluze búchaním, škrípaním alebo priamo otieraním sa o úľe včely nevyrušovali. Zimovanie narúša aj časté chodeenie okolo úľov, pílenie a rúbanie dreva v ich blízkosti a časté odpočúvanie gumenou hadičkou. I keď kontrola je nevyhnutná, zisťovať pomocou gumenej hadičky ako včely zimujú, stačí raz za mesiac.

Ak sú včelstvá zaviate snehom, odhadzeme ho. Keď je sneh sypký, z letáčov ho neodstraňujeme. Keby sa však cez deň roztopil a v noci zamrznutý ľad letáčový otvor uzavrel, musíme ho pozorne a podľa možnosti čo najtichšie odstrániť. Do úľa musí prúdiť vzduch! Kvalitu včelstva môžeme zistíť aj vytiahnutím z úľa (za teplého, slnečného dňa) podmetovej podložky, ktorá je akýmsi „zrkadlom“ včelstva. Na nej možno zistíť o.i. množstvo skonzumovaných zásob, silu včelstva, vlhkosť v úli, prípadnú stratu matky a pod. (js)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si v našej rubrike porozprávame o BORIEVKE OBYČAJNEJ, zvanej ináč *jalovec* (lat. Juniperus communis, pol. jałowiec). Keďže rastie aj u nás a všetci ju dobre poznajú, nebudem ju popisovať. Uvedme len, že v poslednom období jalovec čoraz viac mizne z našich polí a mali by sme ho chrániť.

Predmetom zberu sú najmä plody - bobule, najprv zelené a v zrelosti modrosivé až modročierne. Zberajú sa v októbri a novembri, ale možno ich nájsť aj cez zimu. Po zbere treba plody dosť dlho sušiť, najlepšie v tieni v tenkých vrstvách. Usušené majú jemne aromatický pach a sladkastú korenistú chut'. Z obsahových látok jalovecových bobúľ je liečebne najvýznamnejšia silica (až 2%), zložená najmä z terpénov, ďalej cukry, živice, horčiny, vitamín C, organické kyseliny a triestoviny.

V liečení sa bobule jalovca používajú v náleve ako močopudný prostriedok (dvakrát

denne 1 čajová lyžička rozdrobených bobúľ na šálku vody) - pri zápalných chorobách močových ciest a zadŕžovaní tekutiny v tele. Slúžia tiež ako prostriedok proti nadúvaniu, pri chorobách látkovej výmeny a na povzbudenie chuti k jedu. Silica z bobúľ sa niekedy využíva ako prostriedok na potenie, ale aj ako prísada urologických, protireumatických a tzv. krváčiacich čajovín.

Keďže jalovec má dezinfekčné účinky (obsahuje aj antibakteriálne pôsobiace fitoncidne zložky), používa sa aj zvonka pri kožných onemocneniach. Často sa tiež dáva do osviežujúcich a protireumatických kúpeľov (100 až 200 g bobúľ na 1 liter odvaru). Jalovcové plody by však nemali používať gravidné ženy a osoby s nezdravými obličkami, lebo pri dlhodobom používaní môžu obličkám škodiť. Zásadne sa neodporúča jalovec pre deti.

Poznamenanajme ešte, že k širokému využitiu plodov jalovca došlo už v stredoveku, keď Arabi zaviedli slávne liečivo - borie-

vkový lekvár (Roob juniperi), ešte dnes uvádzaný vo viacerých liekopisoch. Používajú sa tiež ako korenie v domácnostach, pri výrobe likérov, no a známej borovičky. Je zaujímavé, že ako jej prvý výrobca sa uvádzia istý Šebastián Laur zo Spišskej Belej. (js)

O KRÁĽOVI VTÁKOV A JEHO NAJLEPŠÍCH SPEVÁKOCH

Rumunská rozprávka

Kedysi veľmi dávno chcel kráľ vtákov vedieť, kto z jeho poddaných spieva najlepšie. Dal všade vyhlásiť, že na jeho kráľovský dvor majú vtáci vyslať troch najlepších spevákov, aby mu zaspievali.

Ako sa vtáci dopočuli o kráľovskom rozkaze, zletli sa a dlho vyberali troch najlepších spevákov. Napokon rozhodli, že na kráľovský dvor pôjde slávik, drozd a vlha.

Traja vybraní speváci hned' na druhé ráno zaleteli na kráľovský hrad. Prvá vošla do kráľovskej siene vlha, lebo je vrah najkrajšia, nuž nech sa kráľ poteší pohľadom na jej zlaté perie, čo sa jagá ako slnko na jasnej oblohe.

„Aha, pivúň je už tu,“ vráveli vtáci v kráľovskom zámku, lebo vlhu tak prezývali. Ale milý pivúň si nikoho nevšímal, pyšne šiel rovno pred kráľa a poklonil sa mu.

„Vitaj,“ povedal mu kráľ a milostivo ho posadil za vrchstola, ponúkol ho, aby sa po dlhej ceste osviežil a potom im všetkým zaspieval. Vlhu div neroztrhol od pýchy, ponatriasala si zlaté perie a dala sa spievať. Ticho i hlasnejšie, všetci jej spev veľmi chválili. V tej chvíli nebolo na svete pyšnejšieho vtáka od vlhy.

Potom prišiel pred kráľa drozd. Ked' hostia v kráľovskej sieni zazreli jeho zlatý zobák a hodvábne čierne perie, pekne ho vítali. Sám kráľ ho pozval, aby si prisadol k nemu za vrchstola, a keď si oddýchnie s osvieži sa, aby poteší všetkých svojím spevom.

Drozdova ľahvá pieseň sa kráľovi ešte lepšie páčila ako vlhina.

„To je ozajstná kráľovská pieseň,“ vrável spevákovi a ostatní poslucháči sa div od chvály nerozplynuli.

Napokon vošiel do siene aj slávik, úctivo sa kráľovi odo dverí poklonil, až sa

zobáčikom zeme dotkol. Ked' kráľ videl pri dverách obyčajného drobného sivého vtáčika, ani ho nepozval d'alej, iba sa mrzuto spýtal: „Čo si želás?“

„Prepáč, pán kráľ,“ reie slávik, ale nehopol sa od prahu, „aj mňa vybrali, aby som ti zaspieval.“

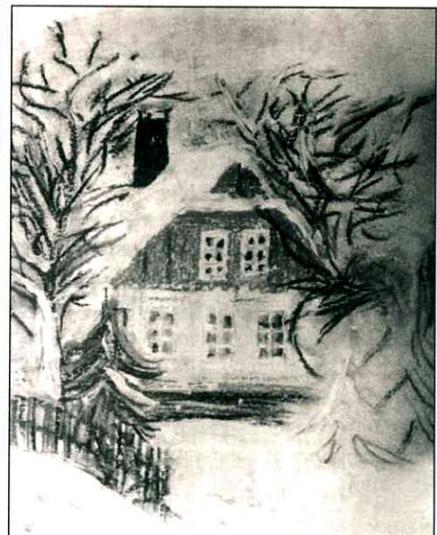
„Tak spievaj,“ kázal mu kráľ. „Uvidíme, čo vieš.“

Skromný slávik sa neodvážil ani oči zdvihnúť, ani krok spraviť, len si tíško zaodhal a potom začal spievať. Sprvu znel jeho hlas slabučko, ale pomaly mocnel. Slávikova pieseň znala chvíľu ako nárek, ale potom zjasala a bola nadovšetko krásna. Také čarovné piesne nikto na kráľovskom dvore ešte nepočul. Ledva slávik dospeval jednu pesničku, už pridal ďalšiu a dlho, dlho jeho spev nezmíkal. Kráľ i dvorania mali slzy v očiach a raz nevedeli, či sa im chce smať od radosti a či plakať od dojatia pri slávikovom neslýchane krásnom speve.

Ked' slávik napokon zamíkol, sám kráľ vstal od stola a zaviedol ho na najprvšie miesto za stolom. A keď sa slávnostný sprievod pohol do ďalšej siene, kde čakala všetkých kráľovská hostina, na čele kráčal skromný drobný slávik, za ním išiel drozd a iba potom pyšná vlha. Nikto si jej zlaté perie nevšímal a zahanbený vták sa náramne durdil.

Nuž takto vám sám kráľ vtákov potvrdil, čo od tých čias každý, kto počul slávici spev, dobre vie: najkrajšie zo všetkých operencov, koľko ich na svete poletuje, spieva slávik.

(Elena Chmelová, Rozprávky o zvieratkach, Bratislava 1976)

Zima na Orave - kresba Beáty Lyšovej (8. tr.) z Chyžného

JÁN ANDEL

JABÍČKO

V škole bola veľká prestávka.

Chlapci vybaľovali z papierov, čo im mamičky pripravovali na desiatu.

Petrik mal chlieb s maslom a dve jabĺčka.

Pri ňom sedel Paľko. Aj on začal desiatovať. Dostal však chut' aj na jabĺčko.

- Petrik, daj mi jedno jabĺčko.

- Vieš, Paľko, teraz som veľmi hladný. Dám ti inokedy. My máme jablk dost'. Nosi nám ich starý ocko. On má veľkú ovocnú záhradu. Aj zajtra budem mať jablká na desiatu.

Paľko nič nepovedal. Zahryzol do chleba a pobral sa preč. Ked' Petrik zjedol chlieb, pustil sa do jabĺčka. No ešte ani polovičku z neho nezjedol, keď zazvonilo. Žiaci sa vračali do triedy a sadali si na miesta. Petrik chytrou poobhrýza zvyšok jablka a ohryzok i s druhým jablkom vopchal za tašku do lavice.

Prešlo niekoľko dní.

Petrik potreboval ceruzku a nemohol ju nájsť. Prekutil celú tašku, no ceruzy nebolo.

- Paľko, požičaj mi ceruzu, ak máš dve!

Kým Paľko vyberal perečník a z neho ceruzu, Petrik neprestal hľadať svoju. Vopchal ruku do lavice, či by tam nemohla byť, a prsty mu vbehli do voľačoho mäkkého a mokrého. V kúte lavice bolo jablko. Celé zhniaté.

Petrika to zamrzelo. Pomyslel si;

Teraz už nemá z jablka nikto nič. Nemohol som ho vtedy radšej dať Paľkovi?

Paľko mu potom dal ceruzu.

- Zajtra ti dám dve jabĺčka, - pošepkal mu Petrik.

(Ján Andel, Klásy, Martin 1989)

Nový rok, Nový rok

Nový rok, Nový rok, odpadol nám z pece bok, ktože nám ho zamaže, keď nám dievča nemôže. Nový rok, Nový rok, nové oči ničky, lepšie jedno dievča, jak štyri vdomičky.

Nový rok, Nový rok, odpadol nám z pece bok, ktože nám ho zamaže, keď nám dievča nemôže.

Nový rok, Nový rok, nové oči ničky, lepšie jedno dievča, jak štyri vdomičky.

VESELO SO ŽIVOTOM

- Ocinko, nevieš, prečo sa Zem krúti?
- Ej, ty loptoš, priznaj sa, že si sa napiš z mojej sливовице!

- Čo tije? - pýta sa matka usedavo pláčujúca Eliška.

- Ale, znova mi narástol obyčajný biely Zub a nie taký pekný zlatý, ako má strýko Peter.

Malá Janka telefonusuje:

- Mama nie je doma, iba jej zástupca - ocko.

MÁRIA RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ

LIENOČKINO ZIMOVISKO

Plače lienka v svojom domku:
„Hu, jak hrozná zima vonku!
Vietor zhora, vietor zdola...
ako vyjdem takto holá?”

Vyjde dievča na podstienku,
čuje pláč - a nájde lienkú.
„Chúd'a, pod' do izby k našim,
dám ti všetko, čo ti načíem.”

A lienočka tam do dneška
po obloku sem-ta bežká.
Kto príde, sa každý diví,
ako sa tá lienka žíví.

A ono vám - ked' svet drieme,
prichádza k nej víla zeme
a potajme až do jara
ako mat' sa o ňu stará.

MICHAL CHUDA

NOVÝ ROK

Na nový rok! Na naše tiché šťastie!
Na rozsvietenú lampa nad stolom.
Na drobný krík, čo doma v poli rastie,
na všetko živé všade okolo.

Na cestu, ktorá pred nami sa hadí,
vitazným dúham, dúham na oblúk!
Aby sme život mali iba radi
a roztápali ľadu teplom rúk...

- Koľko máš rokov, maličká?
- Teraz päť, ale mamička povedala, že
ked' budem pravidelne piť rybaci olej, budem
mať na budúci rok šest'.

Chlapec príde domov s plácom;

- Jeden chalan ma zbil!
- A poznal by si ho?
- Samozrejme, ved' mám vo vrecku jeho
uchó.

- Miško, kol'ko je osem a sedem?

- Neviem.
- Tak si to zrátaj na prstoch!
- Vari mám pätnásť prstov?

ČO JE TO?

Čierne zrno,
biela roľa.
Múdra hlava,
čo ju siala.
Čo je to?
(ahinK)

Štýria bratia naveky
sa doháňajú,
a nikdy sa nedohonia.
Čo je to?
(ezov an áseloK)

Nežije, a predsa chodí
a človeka dobre vodi.
Čo je to?
(ynidoH)

KRESLITE S NAMI

Čo myslíte, proti akej príšernej postave bojuje odvážny rytier Don Kichot? Dozviete sa, ked' pospájate čísla od 1 do 95.

Z najkrajších malieb novembrového čísla Života sme vyžrebovali troch výhercov, ktorým pošleme slovenské knihy. Sú to: Józef Pardel z Varšavy a František Dluhý z Novej Belej.

MAJSTER PÄSTÍ

Pred niekoľkými týždňami mnohých znalcov pästiarstva ohúrila senzačná správa, že v boji o majstrovský titul prehral slávny Mike Tyson s Evanderom Holyfieldom, ktorý sa tak stal novým majstrom sveta v najťažnej hmotnostnej kategórii. Senzačné bolo i to, že Tyson, ktorý dovtedy skoro všetky svoje zápasy vyhral knokautom, sám bol knokautovaný. 34-ročný Holyfield je popri Muhammadovi Alimu druhým pästiarom, ktorý trikrát vybooval titul majstra sveta v superťažkej váhe. Nebol favoritom a jeho šance na víťazstvo sa odhadovali v pomere 1:15. Preto tiež už pred stretnutím bolo rozhodnuté, že Tyson za svoj boj dostane 30 mln dolárov, kým Holyfield len 11.

Ako Evander Holyfield dospel k troma titulom? Nebol zázračným dieťaťom, ktoré by pästiersky talent dostalo do vienka už pri narodení. Ovšem, bol silnejší ako rovesníci, ale nič viac. Na všetko, čo získal, musel tvrdovo pracovať. Pästiarstvo ho sice zaujímalo od malička, ale sa mu nevenoval. K sústavnejšiemu tréningu ho priviedol až po vychodení základnej školy učiteľ telocviku, ktorý si všimol jeho skvelé fyzické podmienky. Potom už vďaka svojej vytrvalosti, usilovnosti a silnej väli ľahko zniesol tvrdý tréningový režim. O dva roky bol už najlepším juniorom vo svojej kategórii. Dlhho mu však trvalo, kým sa prebojoval medzi najlepších seniorov. Napokon v roku 1984 ho nominovali do reprezentačného družstva na Olympijské hry v Los Angeles, kde v polťažkej váhe (81 kg) získal bronzovú me-

dailu - len preto, že v semifinále, kde mal obrovskú prevahu, knokautoval svojho súpera náhodným úderom pod pás, za čo ho diskvalifikovali.

Po OH prestúpil medzi profesionálov. Dva roky bojoval v kategórii do 81 kg a ani raz nenašiel seberovného súpera. Vtedy stretol G. Bentona, znamenitého trénera, aj keď bez väčších úspechov. Benton hned' vedel, že Holyfield je na poloťažkú váhu príliš dobrý, ale v nej nikdy nezískala také peniaze, aké by mohol získať, keby bol ľažší. Holyfield s jeho mienkou súhlasiel a začal postupne zvyšovať svoju hmotnosť. Aby nič nestratil zo svojich pästierskych schopností, pomáhal mu v tom celý štáb odborníkov, medzi nimi dokonca majstera baletu, ktorá mala dbať o to, aby rasty a svalstvo neprekážal Holyfieldovi po hybovať sa po ringu ľahúčko ako balerína.

Už o rok bol pripravený do boja o titul majstra sveta. Najprv vystúpil v kategórii do 85 kg, kde knokautoval D. Qawiea. Knokautmi sa skončili aj jeho ďalšie stretnutia, ktoré vybooval v obrane získaného titulu. V roku 1988 presedal definitívne do superťažkej kategórie. Nadľalej priberal, vyhral a čakal na svoj čas. Ten nadišiel r. 1990. Jeho súperom o majstrovstvo sveta bol J. Douglas, ktorý predtým urobil niečo nemožné - knokautoval Tysona. Holyfield ho zrazil v treťom kole. Potom v priebehu dvoch rokov vybooval tri víťazné stretnutia v obrane titulu - so skoro 50-ročným G. Foremanom, so 42-ročným L. Holmesom a so značne mladším B. Cooperom a zarobil na nich 55 mln dolárov. Napokon predsa narazil na dobrého

pästiara - R. Bowea, s ktorým prehral na body. Avšak o rok, ľažší o niekoľko kg, sa s ním opäť stretol a po druhý raz vybooval titul majstrom, keď prehral s M. Moorerom. Zdalo sa, že už musí zavesiť rukavice na klinec, tým viac, keď mu lekár povedal, že je chorý na srdece.

Pol roka nič nerobil, len chodil na kadejake vyšetrovania. Napokon mu lekárska komisia oznámila, že je najzdravší zo všetkých pästiarov superťažkej kategórie. Opäť začal bojovať. Po niekoľkých víťazných stretnutiach nastúpil konečne - v boji o tretí titul - proti Tysonovi a na všeobecné prekvapenie ho v 11. kole knokautoval. *Tento titul venujem Bohu* - povedal po zápase - ktorý ma naučil, že bez práce nie sú koláče. Pästiar, ktorý občas vie poriadne udrieť a nikoho sa nebojí.

J.Š.

Hviezdy svetovej estrády

NO MERCY

Takto sa volá vari najmladšia americká skupina populárnej hudby, o ktorej sa hovorí, že urobila bleskovú kariéru. Vznikla v r. 1995 v Miami a vlasti ju uznali za najväčší objav mládežníckej hudby v Spojených štátoch.

Skupinu založil 25-ročný vokalista a gitarista Marty Cintron, pochádzajúci z New Yorku. Spočiatku - aj keď mal pekný hlas a vedel hrať na gitare - nič nenasvedčovalo tomu, že sa raz začne venovať hudbe. Ako nadaný chlapec absolvoval strednú školu, ba začal aj študovať v collegeu. Ako 21-ročný zrazu prerušil štúdiá a odišiel do Miami na Floride, kde chcel urobiť hudobnú kariéru. Začal hrávať v kaviarňach a kluboch, kde ho po istom čase stretol známy producent Frank Farian a okamžite mu navrhol spoluprácu. Na prvú skúšku prišiel Marty aj s dvomi priateľmi - Arielom a

Gabrielom Hernandezovcami, s ktorými krátko predtým vytvoril trio No Mercy.

Po podpísaní zmluvy sa skupina začala intenzívne prípravovať na nahrávku svojej prvej platne. Bol to singel, presnejšie povedané nová verzia známeho hitu *Missing* skupiny Everything But The Girl, ktorá sa okamžite dostala do zoznamov najpopulárnejších skladieb nielen v Spojených štátoch, ale aj v Európe. Tento úspech ich veľmi povzbudil a tak sa čoskoro pustili do druhej nahrávky, taktiež singla *Where Do You Go*, ktorý bol ešte úspešnejší. Titulná, romantická pesnička z tejto platne bola niekoľko mesiacov na čele americkej hitparády. Preto neprekvaپuje, že sa platňa za niekoľko mesiacov rozpredala v niekoľkomiliónovom náklade.

V minulom roku pribudla skupine ďalšia platňa - album *My Promise*, ktorý sa dostal do predajní aj Európe a na iných svetadieloch. Ako už známe hviezdy dĺhši čas strávili vlasti na koncertnom turné po Spojených štátoch. V súčasnosti pracujú na

novom programe pre ďalšie turné, tentoraz po Európe.. Nie je vylúčené, že ich uvidíme a počujeme aj v Poľsku. Bude to iste pekný zážitok. (jš)

PLETIEME

Nielen v zime, ale aj na predjarie či jar sa nám zíde pekný sveter, napr. v čierno-bielom tóne, ako na našom obrázku. Údaje sú na veľkosť 38-40 a 42-44 (tie druhé sú v zátvorkách). Pri pletení postupujte podľa pripojených schém.

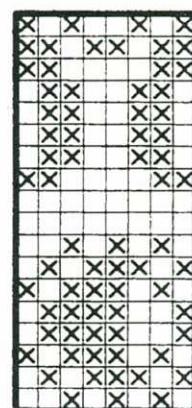
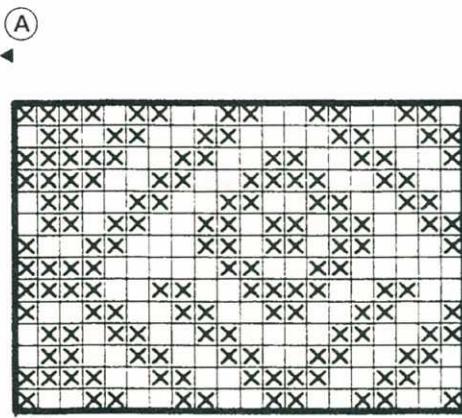
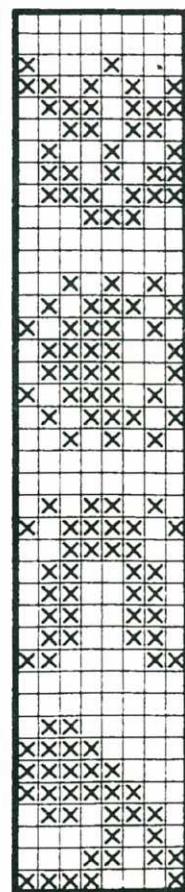
Spotreba materiálu: 250 (300) g uzličkovej čierno-bielej melírovanej vlny, 150 (200) g čiernej a 100 (150) g bielej vlny. Ihlice č. 4 a 4,5; okrúhla ihlica č. 4.

VZORY: **okrajový vzor** - 1 očko hladko, 1 očko obrátene; **džersejový vzor** - lícová strana hladko, rubová obrátene; **vzorky** - vpletáte džersejovým vzorom podľa pripojených predlôh A, B a C.

Skúška očiek: 18 očiek a 25 riadkov = 10 x 10 cm.

Predný diel: Na ihlice č. 4 nahodíte čiernu vlnou 98 (106) očiek a pletiete okrajovým vzorom 3 cm. V práci pokračujete na ihliciach č. 4,5 a vpletáte vzorky A a B podľa pripojených predlôh. Ďalej pletiete džersejovým vzorom uzličkovanou čierno-bielou melírovanou vlnou. Vo výške 41 cm od začiatku práce začnete uberať na výstrih na obidvoch stranach v každom 2. riadku 10 x 1 očko a v každom 4. riadku 8 x 1 očko. Vo výške 64 cm od začiatku práce uzavriete naraz plectia.

Zadný diel: Pletiete tak isto ako predný, ibaže neuberáte na výstrih, ale vo výške 61 cm od začiatku práce uzavriete prostredných

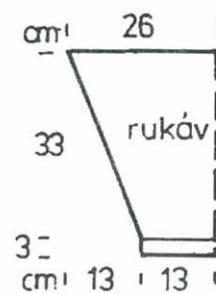
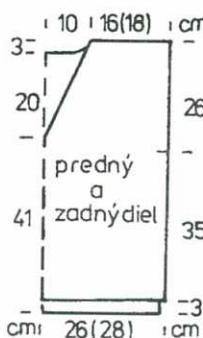
Schéma, podľa ktorej vpletáte vzorky A, B a C

26 očiek na priekrňák. Ďalej pletiete každú stranu zvlášť. Na priekrňák uzavriete ešte v každom 2. riadku na obidvoch stranach 2 x 2 a 1 x 1 očko. Plecia uzavriete ako na prednom diele.

Rukáv: Na ihlice č. 4 nahodíte čiernu vlnou 50 očiek a pletiete okrajovým vzorom 3 cm. V práci pokračujete na ihliciach č. 4,5 džersejovým vzorom a vpletáte vzorku A tretí motív a vzorku C. V práci pokračujete uzličkovou čierno-bielou melírovanou vlnou. Súčasne na rozšírenie rukáva pridávate v každom 4. riadku na obidvoch stranach 13 x 1 očko a v každom 2. riadku 11 x 1 očko. Vo výške 36 cm od začiatku práce pletenie naraz uzavriete.

Vypracovanie: Zošijete plecia. Označíte si stred rukáva a prišijete 26 cm k prednému a 26 cm k zadnému dielu. Zošijete boky pulóvra a rukávov. Na okrúhlu ihlicu č. 4 naberiate 150 očiek a upletiete okolo zadného priekrňáka a výstrihu uzličkovou melírovanou čierno-bielou vlnou okrajovým vzorom 4 riadky, pričom si označíte stred výstrihu a pletiete v každom riadku takto: 1 očko preberiete na ihlicu neuplenené, 2 očká spolu spletiete a prevlečiete cez neuplenené očko. Pletenie naraz uzavriete. (Podľa Života č. 46/96, Bratislava)

Schéma strihu pulóvra

PŁCIOPĘD ZA CZĘSTY LUB CIĄGŁY

W odróżnieniu od normalnego płciopędu, samica wykazuje płciopęd za częsty lub ciągły, uewnętrzniający się objawami posuniętymi do ostatecznych granic nasilenia, trwania i powtarzania. Podobnie jak przy braku płciopędu, nie dochodzi i tu do jajeczkowania, dlatego mimo wielokrotnego odstawiania samica pozostaje jałowa. Objawy są niekiedy gwałtowne, ciągną się znacznie dłużej ponad przeciętny okres płciopędu i powtarzają się przy tym zbyt często, lub trwają bez przerwy.

W przebiegu płciopędu za częstego krowa jest ogromnie podniecona, porykuje, dziko spogląda, kluje rogami żlob, drepce niespokojnie, zrywa niekiedy uwiązanie, w zapamiętaniu tłucze się o przedmioty, których zdaje się nie widzieć. Nie zawsze jednak objawy są tak gwałtowne i jedynie stała gotoowość do łączenia się z samcem wskazuje na chorobliwy popęd płciowy. Krowa chudnie, traci chęć dojadła, zmniejsza ilość mleka o zmienionym smaku, a w końcu przybiera

wygląd buhajowaty. Znamiennym jest, że u takiej krowy międnica pochyla się ku przodowi, wskutek czego pod nasadą ogona powstaje głęboka wnęka. Nierzadko zmienia się usposobienie krowy, tak że zwierzę dotychczas łagodne staje się złośliwe. Zewnętrzne narządy płciowe nie wykazują albo żadnych zmian, albo śluzówka pochwy jest zaróżowiona i wydziela więcej śluzu, przy czym wargi sromu zwijają się do środka.

U kłaczy choroba objawia się podobnie. Mimo odstawienia, płciopęd nie ustaje, lub zjawia się po krótkiej przerwie. Ciągle ustawnianie się do moczenia, wyciskanie małej ilości moczu i śluzu, rzenie i kwik przy dotknięciu zadu lub podbrzusza świadczą o mocno wzmożonej pobudliwości płciowej, której jednak samiec nie zaspokaja. Kłacz także może być niebezpieczna dla otoczenia, albowiem bije tylnymi nogami przy byle dotknięciu zadu lub ud, a zaprzężona często ponosi. Po pewnym czasie kłacze chudną i zdradzają objawy wartoglowienia. W tych warunkach kłacz jest najczęściej nie do użytku i przy tym niepokoi inne zwierzęta.

Za częsty lub ciągły popęd płciowy jest niekiedy wyrazem ogólnej choroby zakaźnej, jak wścieklizna, zaraza stadnicza itd.

U innych zwierząt płciopęd za częsty lub ciągły pojawia się rzadko lub nie w tej postaci, jak u zwierząt duzych. U suki widzieć

można wzmożenie płciopędu polegające na menstrualnym wylizywaniu warg sromu, lub na drapaniu ich przednią łapą. Suki suwają się przy tym tyłem po podłodze i ocierają części płciowe o wystające przedmioty. Naturalne zaspokojenie takiego płciopędu nie wystarcza, choćby je powtarzać parokrotnie dziennie. Ciągle podniecenie płciowe sprawdza w następstwie utratę chęci do jadła i wychudnięcie. Płciopęd ciągły u suki z objawami porażenia zdarza się w przebiegu wścieklizny.

W leczeniu należy wykluczyć schorzenia narządów płciowo-rozrodczych oraz choroby ogólne, które mogą być przyczyną płciopędu ciągłego. Odpowiednie ograniczenie karmy, karma lekko strawna, regularna praca, wiele ruchu w wielu przypadkach zapobiega zbytniemu gromadzeniu się energii płciowej. Płciopęd za częsty i ciągły pojawi się przy obecności torbieli jajnikowych, albo też cialka trwałego zwykłego lub olbrzymiego, przy obecności zapaleń macicy, a przede wszystkim zapaleń pochwy i sromu. Tam, gdzie istnieją torbiele, a równocześnie są objawy płciopędu ciągłego lub za częstego, należy je zniszczyć - co należy już do lekarza. To samo należy zrobić po stwierdzeniu cialka trwałego.

Tam, gdzie żadną miarą istniejących objawów usunąć nie można, stosuje się kastra-

TEL'ACINA NA OBED

TEL'ACIE REZNE SO ZELENINOU.
400 g teľacieho mäsa zo stehna, 40 g masti alebo masla, 80 g mrkví a petržlenu, 20 g rajčiakového pretlaku, 10 g hladkej múky, voda, soľ, zelený petržlen.

Teľacie rezne naklopeme. Očistenú zeleninu pokrájame na hranolčeky, ktorými popreťahujeme rezne. Potom ich posolíme, pomúčime a na horúcej masti sprudka opečieme. Podlejeme vodou, pridáme rajčiakový pretlak a dusíme do mäkkia. Na koniec pridáme posekaný zelený petržlen. Podávame s ryžou, zemiakmi alebo tarhoňou a s uhorou.

TEL'ACIA HRUĎ AKO BAŽANT.
500 g teľacej hrude, 40 g údenej slaniny, 20 g masti, 20 g cibule, 10 g hladkej múky, voda, soľ, borievky (jalovec).

Vykostenú teľaciu hrud' popreťahujeme prúžkami slaniny, posolíme, okoreníme mletými borievkami, položíme na pekák,

pridáme cibuľu pokrájanú na plátky a mast'. Hrud' trochu podlejeme vodou a v rúre za občasného polievania upečieme. Upečenú vyberieme, šťavu zaprášime múkou, počražíme, zalejeme vodou, povaríme a predláme na mäso. Podávame so zemiakmi alebo ryžou a so šalátom.

TEL'ACIE RAGÚ. 320 g teľacieho mäsa z pliecka, 40 g masti alebo masla, 100 g mrkví, 50 g zeleného hrášku, 50 g kalerábu, 30 g hladkej múky, 1 a 1/2 dl mlieka, soľ, voda, zelený petržlen.

Teľacie mäso pokrájame na menšie kocky a varíme v posolenej vode. Pred dovrarením pridáme uvarenú zeleninu pokrájanú na kocky. Z masti a múky pripravíme bledú záprážku, ktorú zalejeme mliekom a vodou zo zeleniny. Prilejeme ju k uvarenému mäsu so zeleninou a spolu ešte povaríme. Podávame s knedľou, tarhoňou alebo ryžou.

POLIEVKA HAŠÉ. 120 g hovädzieho mäsa, 30 g masti, 30 g cibule, 30 g hladkej múky, 2 dl mlieka, soľ, voda.

Cisté mäso vložíme do studenej vody a varíme. Z masti a múky pripravíme ružovú záprážku, pridáme do nej postrúhanú cibuľu, zalejeme ju mliekom, vývarom z mäsa,

osolíme a povaríme. Uvarené mäso pomelime a dáme do polievky.

ŠALÁTY

KURACÍ ŠALÁT. 100 g majonézy, 1 lyžička horčice, 2 hlávkové šaláty, 2 tvrdé rajčiaky, mäso z polovice uvareného kurčaťa, 1 šalátová uhorka, 2-3 vajcia uvarené na tvrdzo.

Do majonézy zamiešame horčicu, pridáme hlávkový šalát pokrájaný na rezance, mäso z uvareného kurčaťa zbavené kože a pokrájané na kocky, pokrájané rajčiaky, a všetko spolu zliahka, ale dobre premiešame. Pre zlepšenie chuti môžeme pridať trochu soli a mletého čierneho korenia. Šalát urovname na misu a ozdobíme kolieskami šalátové uhorky a vajec uvarených na tvrdzo.

MÚČNIKY

JABLKÁ V ŽUPANE. 250 g hladkej múky, 250 g margarínu, 1 žltok, 20 menších jablk, 200 g práškového cukru, mletá škorica.

Z múky, margarínu, soli, octu, žltka a vody urobíme obyčajné lístkové cesto, ktoré vyvalíkáme na obdĺžnik a pokrájame na 20 štvorcov. Do prostriedku každého položíme umyté a olúpané menšie jablko zbavené jaderníka a obalené v škoricovom cukre. Rožky

cję jedno- lub obustronną. Decyzja należy tu do lekarza.

NIESZTOWICA

Jest to choroba wywoływaną przez wirusy i przenosząca się łatwo z owcy na owcę. Choroba wylega się przez 6-8 dni. Zarazek atakuje skórę warg powodując powstawanie krost i strupów. Po odpadnięciu strupów powstaje ciemnoczerwona, często krwawiąca powierzchnia skóry. Na skutek dodatkowego zakażenia mogą powstać ovrzodzenia i zropienia. U stabszych sztuk choroba przenosi się na język, policzki i podniebienie. Te zmiany znacznie utrudniają pobieranie pokarmu. Zarazek wraz z ropą może ściekać do śródtoki i stąd atakuje szparę międzyracicową. I znów w tych miejscach pojawia się obrzęk, zwierzę kuleje. Młode jagnięta mogą również przenieść chorobę na wymię matki. Przy łagodnym przebiegu choroby nie trzeba stosować żadnych zabiegów. Przy cięższym zaś - krosty na wargach pędzli się jodyną lub smaruje 10 % maską ichtiolową. Przy zajęciu jamy ustnej dobrze robią przepłukiwanie środkiem odkażającym. Choroba ta po przechorowaniu pozostawia odporność na około 10 miesięcy.

HENRYK MĄCZKA

cesta potrieme bielkom a preložíme cez stred jablka tak, aby boli všetky 4 rožky na sebe, a prepichneme ich šprádlom. Jablká pečieme v horúcej rúre. Z upečených šprádla vytiahneme a namiesto nich dáme olúpané mandle zastrúhané do podoby klinca.

ORECHOVÉ CHLEBÍČKY. 150 g mäsła alebo margarínu, 150 g práškového cukru, 150 g orechov, 130 g hladkej múky, 2 žltky, citrónová kôra, škorica.

Maslo alebo margarín rozdrobíme s mûkou, cukrom a zomletými orechmi. Potom pridáme tlčenú škoricu, postrúhanú citrónovú kôru a žltky. Všetko spracujeme na cesto, z ktorého formujeme rovnaké gulky veľkosti orecha. Pokladieme ich na suchý plech a pečieme v stredne teplej rúre. Po upečení ich posypeme cukrom.

Gulky pokladieme na plech v dostatočnej vzdialnosti, lebo pri pečení sa cesto trochu rozleje a popuká do tvaru malých chlebíčkov.

KOKTAILY

KAKAOVÝ KOKTAIL. 100 g medu, 10 g kakaa, 4 dl mlieka, 100 g čistého ľadu.

Med, kakao a vajce dáme do šťáhača a ušľaháme na penu. Potom prilievame vychladnuté prevarené mlieko a potlenčený ľad a spolu ešte dobre vyšľaháme.

PRAWNIK

ZDAŇOVANIE DÔCHODKOV

V súvislosti s otázkou viacerých krajanských dôchodcov pýtajúcich sa, či ich dôchodky - posielané do Polska - sú na Slovensku zdaňované, prinášame odpoveď z ústredia Sociálnej poisťovne v Bratislave.

...Oznamujeme, že dôchodky poukazované dôchodcom trvale žijúcim na území Poľskej republiky a poberajúcim dôchodky zo Slovenskej poisťovne, ústredie Bratislava, nie sú zdaňované. Výšky dôchodkov, ktoré sú vyplácané však závisia od platného prepočítacieho kurzu Zlatého voči USD v čase výplaty dôchodku. Vzhľadom na túto okolnosť sa jednotlivé mesačné výšky menia. Taktiež je možné, že peňažné ústavy v Poľskej republike si účtujú aj úradné troyky.

*Vedúca oddelenia zahraničných agend:
JUDr. Jana Staneková*

POWTÓRKA Z PODATKÓW

Od początku tego roku coraz większe zainteresowanie budzą sprawy podatku dochodowego, płaconego przez nas wszystkich. Przypomnienie obowiązujących w tej materii przepisów pozwoli nam lepiej wykorzystać dogodne dla nas ulgi i odpisy

Co nam wolno odliczyć

Podstawą obliczenia podatku stanowi dochód (przychód minus koszty jego uzyskania, o ile oczywiście nie jest on zwolniony w ogóle z tego podatku) po odliczeniu ulg, wśród których najważniejsze to:

* **darowizny** - odliczane do wysokości 15% dochodu m.in. na cele naukowe, oświatowe, kulturalne i wychowawcze itp., a do wysokości 10% dochodu m.in. na cele dobroczyńne i charytatywne, kultu religijnego i ochrony środowiska. W 1996 roku w dalszym ciągu można odliczać darowizny uczynione na rzecz osób fizycznych, a powodem ich wyłożenia może być w szczególności pisemna umowa darczyńcy i odbiorowanego, w której ten ostatni zobowiąże się wykorzystać darowiznę zgodnie z jej przeznaczeniem.

* **alimenty** - ustalone w wyroku sądowym, z wyjątkiem alimentów na rzecz dzieci (w grę wchodzą więc głównie alimenty na byłego małżonka, rodziców lub wyjątkowo rodzeństwo). Alimenti na rzecz dzieci nie są ani odliczane od dochodu osoby, która je płaci, ani też doliczane do dochodu osoby je pobierającej,

* **wydatki na remont i modernizację budynku mieszkalnego lub lokalu mieszkalnego** - czyli tzw. ulga remontowa, zwana też małą ulgą budowlaną jeżeli w roku 1996 wyniosły przy najmniej 327,60 zł, przy czym górny pulap tego odliczenia to 2457 zł (jest to ulga przysługująca wspólnie jako jedna obojgu małżonkom),

* **wydatki na budowę lub rozbudowę albo nadbudowę budynku na cele mieszkalne, za-**

kup nowego budynku od gminy lub osoby, która go wykonała w ramach swojej działalności gospodarczej oraz na zakup wkładu budowlanego (własnościowego) lub mieszkaniowego (lokatorskiego) w spółdzierlii mieszkaniowej - do wysokości 64400 zł. liczonej z uwzględnieniem ewentualnie wykorzystanej części ulgi z tego tytułu poczawszy od roku 1992 (ulga ta też przysługuje wspólnie obom małżonkom).

* **wydatki na zakup własności lub użytkowania wieczystego działki pod budowę domu mieszkalnego** - do wysokości iloczynu 350 m kw. i ceny za 1 m kw. (możliwa do wykorzystania też raz od 1992 roku i też wspólnie dla małżonków),

* **wydatki na odpłatne dokształcanie i doskonalenie zawodowe podatnika** - do wysokości 915 zł w roku 1996,

* **wydatki pracownika na zakup przyrządów, pomocy naukowych** - programów komputerowych i wydawnictw fachowych (m.i. prasy) związanych bezpośrednio z wykonywaną pracą (zawodem) do wysokości 915 zł w 1996 roku,

* **wydatki na zakup obligacji Skarbu Państwa** (ale nie świadectw udziałowych) do wysokości 2868,64 zł w roku 1996,

* **wydatki na dojazdy** - własnych i adoptowanych dzieci do szkół podstawowych, zawodowych i średnich do wysokości udokumentowanej imiennymi okresowymi biletami komunikacyjnymi,

* **wydatki na czesne** - dzieci własnych i adoptowanych uczących się w szkołach niepublicznych z uprawnieniami szkół publicznych, jeżeli czesne to nie było wyższe w 1996 roku niż 3276 zł za rok kształcenia - do wysokości 1651,90 zł na każde dziecko,

* **wydatki na cele rehabilitacyjne** - podatnika będącego osobą niepełnosprawną (inwalidą) lub takiej osoby, będącej na utrzymaniu podatnika, m.in. na zakup leków za kwotę powyżej 61 zł w każdym miesiącu, za przystosowanie samochodu do potrzeb inwalidzkich (wg faktycznego kosztu), za utrzymanie psa-przewodnika osoby niewidomej do 915 zł w roku 1996.

ULGI DLA SAMOTNYCH I MAŁŻONKÓW

Dodatkowo zmniejszyć podatek mogą osoby samotnie wychowujące dzieci (małeletnie zawsze, a niepełnosprawne, na które przysługuje zasiłek pielegnacyjny - bez względu na wiek) opłacając podatek w podwójnej wysokości od połowy uzyskanych dochodów. Mniejszy podatek mogą też zapłacić małżonkowie, którzy cały rok pozostawali w związku małżeńskim i nie mają rozdzielnosci majątkowej (tzw. intercyzy), obliczając go w podwójnej wysokości od połowy łącznych dochodów małżonków.

Rozliczenia wspólne małżeńskie lub „z dziećmi” są szczególnie atrakcyjne, gdy jedno z małżonków lub osoba samotnie wychowująca dzieci osiąga dochody z wyższych niż 21% progów podatkowych.

HVIEZDY O NÁS

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Vodnár je typ so zvláštnou povahou. Je vážny a súčasne spoločenský, vtipný, ale nie ostro-vtipný. Má veľké duševné schopnosti, zmysel pre priateľstvo, ale nikdy sa nevzdáva svojej individuality. V tomto mesiaci čaká vodnára dôležité stretnutie, ktoré by mal po premyslení dobre využiť. Môže to byť práve ten najdôležitejší životný okamih. Nesmieš ho premárnit.

RYBY (19.2.-20.3.)

Zdá sa, že t'a opäť čaká isté nedorozumenie, navyše aj nerozhodnosť v niekoľkých dôležitých momentoch. Bude schopný splniť očakávanie svojho okolia? Nebude to také jednoduché. Musíš sa vzchopit'. Ba, nielen to. Predovšetkým neber na seba naraz príliš veľa povinností, lebo sa môže stať, že nezvládneš ani jednu. Rozvážne zhodnot svoje sily a možnosti a rob to, čoho si si stopercentne istý.

BARAN (21.3.-20.4.)

V tomto mesiaci, tak ako aj v predošom období, sa stretneš s klebetami. Nemusiš sa ich obávať. Najdôležitejšie je tvoje vlastné čisté svedomie. Zachovaj kľud a rozvahu, onedlho sa všetko ujasní. Už je najvyšší čas, aby si ukázal svojmu partnerovi viac pochopenia a srdečnosti. Je to veľmi dôležité, lebo tým môžeš zabrániť zbytočným nepríjemným konfliktom a nedorozumeniam.

BÝK (21.4.-20.5.)

V poslednom období si sa viackrát ocitol v nešikovnej situácii. Totiž aj keď sa snažíš udržať istý odstup od všetkého, čo sa okolo teba deje, okolnosti t'a nakoniec vždy prinútia zaujať k veciam rozhodný postoj, čo sa nie vždy zhoduje s mienkou okolia. Neriad sa zaujatostou a nedaj sa ani ovplyvniť cudzími názormi. Vždy si všetko najprv dobre premysli a až potom konaj.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Celkom sľubné obdobie. Čaká t'a uznanie nadriadených, za ktoré vďačíš radám svojich priateľov. Všetko, čo v tomto mesiaci začneš, prinesie ti v budúcnosti úspech a zá dostučenie. Nie je vylúčené, že sa to odrazí aj v zlepšení finančnej situácie. Všetko nasvedčuje tomu, že t'a v najbližej budúcnosti čaká kratšia cesta, ktorá ti však môže naro biť hodne ťažkostí. Preto ak môžeš, snaž sa spomínanú cestu odložiť na iné obdobie. Opatrnosti nikdy nie je nadostača.

RAK (22.6.-22.7.)

Musíme otvorené povedať, že v tvojich osobných záležitostiach ešte veľa vecí čaká na vysvetlenie. Nesmieš to dlhšie odkladáta. Váhavosť nijako nezlepší tvoju situáciu. Predovšetkým musíš byť veľkorysý, ale v základných otázkach nesmieš nijako poľavit'. Chceme zároveň podotknúť, že napr. úprimný rozhovor medzi štyrmi očami môže priniesť výrazný obrat k lepšiemu. Tak teda nepremární šancu, všetko je v tvojich rukách.

LEV (23.7.-23.8.)

V tomto mesiaci by si mal byť mimoriadne opatrny, a to i každej záležitosti. Tak napr. musíš si dávať veľký pozor na peniaze, lebo ich môžeš vlastnou nepozornosťou ľahko stratiť pri nakupovaní. Tvoja finančná situácia v tomto mesiaci si vyžaduje zvlášť veľa rozvahy. Predovšetkým nezabúdaj na starú dobrú radu: Každý peniaz dvakrát obrátiť, kým ho utratíš. Po čase sa všetko (teda aj finančné otázky) urovná.

PANNA (24.8.-23.9.)

Po búrkach a nedorozumeniach sa ovezdušie v práci a doma pomaly ukludní, čo bude mať priaznivý vplyv na tvoje chovanie a vzťah k okoliu. Totiž doteraz si vlastne mal všetkým všetko za zlé, a to bez väčnejších príčin. Predovšetkým musíš sa naučiť pokojne prijímať priateľskú kritiku a srdečnosť odplácať srdečnosťou, úsmevom a pomocou. Navyše nemôžeš chyby hľadať len u iných, ale aj u seba. Všetci sme len ľudia.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Ked' sme pri iných znameniacach nabádali k opatrnosti a rozvahé, platí to aj pre váhy. Nedávno si sa napr. zbytočne zapletol do bezvýznamných sporov, ktoré môžu mať nepredvídané následky. Preto bude radili, aby si v najbližšom čase nezačínať žiadne veľké podujatia, lebo by si naraziť priam na neprekonateľné ťažkosti a prekážky a nakoniec by si sa ocitol v oveľa horšej situácii, než si teraz. Teda viacej rozvahy!

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Mesiac sa začne celkom sľubne. Medziiným t'a poteší správa, ktorá t'a presvedčí o stálosti citov niekoho blízkeho, na ktorom ti veľmi záleží. Bude to zároveň obdobie dôležitých rozhodnutí, predovšetkým v osobnom živote, ale nielen. Pomaly zabudneš na všetky nedorozumenia a spory, na staré závisti, námetky a výčitky. Skrátka pred tebou obdobie pokoja, šťastia a spokojnosti, ináč povedané - nebo bez mráčika.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Po týždňoch plných namáhavéj práce, nervozity, zhunu a kadejakých „vybavovačiek“ príde konečne uvoľnenie. Zišla by sa ti aspoň krátká dovolenka. Tak či onak čaká t'a niekoľko príjemných stretnutí, ktoré môžu vniest do tvojho života veľa nového a zaujímavého. Navyše tvoja inteligencia, osobné kúzlo, vtipnosť a dobrá nálada ti v spoločnosti prinesú úspech a pomôžu ti získať nových priateľov. Máš sa teda na čo tešiť.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Nadišiel čas, aby si seriózne porozmyšľal o sebe, svojej povahе, chovani a vzťahu k okoliu. Často sa ti stáva, že aj keď dobre vieš, že nemáš pravdu, nechceš sa k tomu priznať. Daj si pozor, lebo v najbližšom období sa môžeš ocitnúť v situácii, v ktorej sa tvoje staré chyby obrátia proti tebe. A to by si iste nechcel. Máš šancu predišť nepríjemným situáciám. Trochu sebkritiky ti vyjde na osoh. (jš)

NÁŠ TEST

Ako s partnerom vychádzate?

Ludia majú rôznu povahu. Jedni sú kľudní, iní hned' vybuchnú, niektorí odpustia aj väčšiu chybu, iní nepoľavia ani v maličkostach. Samozrejme, že s tým kľudnejšími a tolerantnejšími sa žije ľahšie. Veľa záleží aj na partnerovi. Niekomu stačí láskavé slovo, iný však potrebuje pevnú ruku. Predstavíme vám šesť situácií, v ktorých vieme, čo hovorí jedna osoba. Odpoveď druhej osoby si vyberte z troch uvedených možností.

- Pri reklamácii chybnejho tovaru predavačka povie: Vrátime vám plnú čiastku. *Odpoveď:* a/ Aj cestovné? b/ Kedy? c/ Chcem aj písomné ospravedlnenie!
- Dvojica na prechádzke vidí okoloidúceho muža. Ona povie: To je môj bývalý priateľ. *Odpoveď:* a/ Čo robí v našej

b/ Nepozdraviš sa s ním? c/ Mám na chvíľku odísť?

- Párik ide do kina. Pred vchodom ona povie: Zabudla som doma lístky. *Odpoveď:* a/ Kúpim nové, kvôli tomu neschudobnieme; b/ Rýchle sa pre ne vrátim; c/ Prepáč, tak sa pre ne vrátiť!
- Manžel opravuje televízor a povie: Hned' som hotový. *Odpoveď:* a/ Najvyšší čas! b/ Aj tak ho neopraviš a budeme volať opravára; c/ Tak už dosť, jedlo je už studené!
- Počas prechádzky partner spadne a udrie sa. Ona povie: Ani ist' nemôžeš? *Odpoveď:* a/ Robím ti starosti, však? b/ Pomôž mi vstat! c/ Nechaj ma!
- Dve priateľky vidia známu zamilovanú dvojicu. Jedna povie: Zdá sa, že je to veľká láska. *Odpoveď:* a/ Ale nie pre neho; b/ Ak vydržia; c/ Asi sa rýchlo vezmú.

Teraz si určte body podľa tejto zásady: Situácia 1, 2, 5 - odpovede C (po 3 body), 3 a 6 - odpovede A (po 3 b.), 4 - odpoveď B (3 b.).

Určite budeš spokojný. Od dnešného dňa som začala... šetriť!

Malá Karin oblizuje rukáv na šatách svojej tety, ktorá prišla na návštěvu.

- Čo to robiš, dieťa?

- Chcem sa presvedčiť, či naozaj nosíš nechutné šaty, ako to tvrdí naša mama.

Do kozmetického salónu vchádza holohlavý muž.

- Je naozaj ten liek taký účinný ako píšete v reklame?

- Ba dokoncu ešte viac. Nedávno postúpil u nás liečebnú kúru jeden zákazník, ktorý mal hlavu holú ako vy. No, a keď sme mu po troch týždňoch liečenia predložili účet, tak si trhal vlasy na hlave.

Kozmonaut sa vrátil z Maršusa a na tlačovej konferencii sa ho istý novinár opýtal:

- Ako vyzerajú Mart'anky?

- Ako naše ženy, - odpovedal kozmonaut, - s tým rozdielom, že poprsie majú na chrbte.

- Ej, ved' je to veľmi nepohodlné a nevhodné! - zvolal novinár.

- Naopak, - povedal kozmonaut. - Viete, ako príjemne sa s Mart'ankami tančuje blues!

Sudca:

- Pán Čierny, ste obvinený, že ste viedli auto pod vplyvom alkoholu. Čo chcete uviesť na svoju obhajobu?

- Slávny súd! Len čo som zbadal, že som pod parou, zamieril som autom rovno na chodník!

Dvaja stroskotanci na opustenom ostrove nájdú prázdnu flášu. Rýchlo napišú papier s výzvou o pomoc, vložia do fláše a hodia do mora. Po týždni sa fláša objaví opäť na ich brehu.

- Čuduješ sa, - povie jeden, - ved' sme sa tam zabudli podpísat!

Dve deti pozerajú, ako sa muž a žena bozkávajú.

- Čo to robia? - opýtalo sa jedno dieťa.

- Myslím, že muž chce vziať tej žene žuvačku, - vysvetlilo druhé dieťa.

Za každú inú odpoved' si dajte 0 bodov. Celkovo môžete získať 18 bodov.

0 - 6 bodov: S vami možno celkom slušne vychádzať. Ste tolerantnejší ako väčšina ľudí. Niekoľko to až preháňate. Netreba všetko odpúšťať, ved' často ani niet čo.

9 - 12 bodov: Je to taký zdravý priemer. Uznate, čo uznat' treba, odpustíte, čo je bežná ľudská slabosť. Z ničoho nerobíte „veľký prípad“. Patrite k dobrému priemeru. Dokážete byť aj nekompromisný, keď vec stojí zato.

15 - 18 bodov: Žít' s vami nie je veľmi pohodlné. Možno niekoľko úplne pritlačenému vyhovuje, že niekoľko iný zaňho rozhodne, čo je správne, a čo nie. Myslite si, že máte patent na rozum a nikto vás nepresvedčí o opaku. Našťastie patrite k menšine, lebo ináč by bol život dosť zložitý. Ovšem, ste dosť inteligentný, preto zmeniť sa by vám nerobilo ľažkosti. (jš)

MENO VEŠTÍ

MATILDA - jasné, dobré, belasé, srdečné meno. Najčastejšie tmavovláška alebo brunetka, pomerne nízka, respektívne priemerne vysoká, so šedými, hnedými alebo čiernymi očami. Má obyčajne podlhovastú tvár, občas však aj trochu zaokrúhlenú, no a pomerne silné nohy. Býva veľmi pohostinná, prívetivá a priateľská voči ľuďom, úslužná a citlivá na každú ľudskú krivdu a nešťastie. Má veľké opatrovnícko-vychovávateľské, ba aj ošetrovateľské schopnosti. Nikoľko neopustí v nešťastí, pomôže každému, kto jej pomoc potrebuje. Doma často plní úlohu pestúnce mladších súrodencov a zastupovania i ošetrovania chorlavej matky.

Matilda sa častejšie ponáša na otca a iba občas na matku. Niektoré Matildy sú mimoriadne nadané. Väčšina je však priemerne schopná, ale na druhej strane neobvykle pracovitá a systematická. Stáva sa, že občas stretneme aj Matildy mimózy, citovo neobyčajne jemné, s taktným, jemným správaním, ktoré možno ľahko urazit'. V každodennom živote praktické a vecné, v skutočnosti sú však romantické idealistky, humanistky. Majú vlohy skôr pre všeobecnovzdelávacie a humanisticke predmety ako pre prírodrovedecké.

Matildy sú, ako sme už spomenuli, mimoriadne pracovité, ako prísopečné včielky, vďaka čomu často dosiahnu v živote veľmi veľa. Obyčajne však netúžia po sláve, majetku, luxuse, ale sú spokojné s tým, čo majú. Dá sa povedať, že v živote mávajú viacej práce, starostí a problémov, ako šťastia a radostí. Nest'ažujú sa však na to a tešia sa šťastím a úspechmi iných - rodiny, detí, známych a priateľov. Matildy sa vydávajú za mûdrych, dobrých a čestných mužov, ktorí sa vzorne starajú o rodinu. Stáva sa však, že niekedy manželia zomierajú skôr ako ony, a vtedy musia samé vychovávať deti, najčastejšie 2-3 synov, ktorí sú veľmi schopní a nadaní. Niektoré Matildy majú komplexy zo svojich trochu silnejších nôh. Keďže majú dobré srdce, kolegyne, známe, ba aj rodina ich často využívajú. Znášajú to s pohodom. Dlho si uchovávajú mladistvý vzhľad a peknú, zdravú pleť, možno aj preto, že nepreháňajú s kozmetickými prostriedkami. Sú z nich dobré manželky, matky, gazdiné, učiteľky, krajčírky, ošetrovateľky, vedúce obchodov a malých dielní a pod. Možno sa na ne vždy spoľahnúť'. (jš)

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to ostatne iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

Hrať na lotériu - utrpíš stratu (peniaze, majetok a pod.); vyhrať - budete mať nepriateľov; prehrať - niekto sa ti posmievá.

Hrb, mať ho - získaš rôzne výhody; iného s hrblom vidieť - tvoje postavenie sa zlepší.

Hrdličku vidieť - dobré rodinné vzťahy.

Hriech páchat' - počúvaj, čo ti svedomie hovorí.

Hrmiet' zd'aleka počuť - hádka v domácnosti.

Hrnčiar - čaká ťa prechodné nebezpečenstvo.

Hrobár - niekto čaká na tvoju smrť.

Hrobka - dostaneš zlé, nemilé správy.

Hrom počuť burácat' - čakáj ťa otriasné správy; a blesk - tvoje nádeje budú zmarené; s d'alekým, neškodným bleskom - neočakávané nešťastie.

Hromada hnoja - zlá finančná situácia ťa prinúti šetriť'.

Hrozba, počuť ju - ocitneš sa v nepríjemnej situácii; vyslovit' ju - konáš nesprávne.

Hrozienka jest' - hádka so susedmi.

Hrozno vidieť lisovať - dobrá práca ti prinesie úspech;

jest' - máš viac cítieľov alebo etiteliek.

Chatrč vidieť - dostaneš neočakávané veľkú odmenu.

Chryzantému vidieť - dostaneš správu od veľmi vzdialenej osoby.

Iskry vidieť lietať - radosť z úspechu.

INTELIGENTNÍ. O hollywoodských hviezdach sa klebetí všeličo, ale skoro nikdy sa nehovorí o ich inteligencii. Nevyžadujú

to od nich ani producenti a režiséri, ani obdivovatelia. Nedávno však pri príležitosti 50. výročia svojej existencie sa spoločnosť ľudí s nadpriemernou inteligenciou MENSA obrátila na viaceré známe osoby, vtom aj z Hollywoodu, aby sa podrobili testu na inteligenciu. Poznamenajme, že priemerní ľudia majú inteligenčný kvocient (IQ) v rozpäti 85-100 IQ, ktorý najvynikajúcejší dosahujú okolo 150-160 IQ.

Ako test ukázal, herci dopadli veľmi dobre. V prípade Jodie Fosterovej, o ktorej vieme, že má za sebou literárnovedné štúdiá a zaujíma sa aj o iné vedné odbory, výsledok 140 IQ nikoho nešokoval. Ale to, že známa sexbomba Sharon Stoneová dosiahla až 154 IQ, je veľkým prekvapením. Nikto by tiež neupodrobzieval z nadpriemernej inteligencie „silného človeka“ Silvestra Stallonea. Test však dokázal, že má 141 IQ. Nuž čože, to, že niekoľko má peknú tváričku, superpoprsie alebo gigantické svaly, nie vždy stačí, aby sa stal hviezdom, aj keď sú - nielen v Hollywoode - viaceré výnimky. Na snímke: S. Stallone so synom.

IBA ZA TRI MESIACE sa podľa učebnice a kaziet dokázalo naučiť po nemecky štvorročné dievčatko z britského Walesu. Chantelle Colemanová, ktorá má inteligenčný kvocient 152 IQ, sa po prvý raz stretla s nemčinou, keď za ňou do jej dediny St. Atham prišla skupina nemeckých reportérov. Novinári prišli natočiť interview, pretože Chantelle je najmladším členom Mensy - tamojšieho klubu nadpriemerne inteligentných ľudí. Dievčatko bolo svojím prvým kontaktom s nemčinou fascinované a rozhodlo sa ju naučiť. Dnes už dokáže nemecky hovoriť plynule. „Niekoľko ma to dráždi, pretože Chantelle si napr. ráňajky pýta zásadne iba po nemecky“ - priznáva jej matka, ktorá hovorí len po anglicky. Chantellini rodičia zistili genialitu svojho dieťaťa v deň, keď bolo dievčatko prvý raz v škôlke. „Po príchode domov nám odrecitovala mená všetkých svojich spolužiakov v abecednom poradí“ - ho-

vorí otec. - „Kúpil som jej neskôr detské hodinky, aby sa naučila rozoznávať čas, ale ona to zvládla za hodinu. Potom ich už nechcela a musel som jej kúpiť skutočné hodinky.“

KOLKO ZA ROZVOD? Ich „love story“ trvalo nepretržite 20 rokov. Všetci zo sveta šoubiznisu si mysleli, že Mick Jagger a Jerry Hallová zostanú spoločne. Avšak bývalá modelka, ktorú Mick, slávny hudobník, neprestajne podvádzal, sa napokon rozhodla ich manželský zväzok zrušiť a požiadala o rozvod. V súčasnosti prebieha súdne konanie. Jej advokát robí všetko, aby vysúdili čo najväčšiu sumu. Ide pochopiteľne o ľažké milióny. Pre zaujímavosť uvedme, že v zozname najlepšie zaopatrených exmanželiek je na čele bývala manželka slávneho režiséra Spielberga - Amy Irvingová, ktorá si po 3 rokoch šťastného manželského spolužitia vysúdila okrúhlych 100 miliónov dolárov. Na druhom mieste je Lady Di, ktorá sa však nemá čím pochváliť, lebo na rozvodovom konaní vybojovala „len“ 28 mln dolárov. Naproti tomu Cindy Costnerová získala od Kevina Costnera 8 mln

dolárov. Na ďalších miestach sú Maggie Eastwoodová a Ivana Trumpová, ktoré od svojich bývalých manželov dostali po 5 mln dolárov. Na snímke: Ivana Trumpová.

SCHUMACHEROVO DOBRODRUŽSTVO. Slávny šampión formuly 1 prežil vlastnú prihodu, pri ktorej takmer prišiel o život. Bol práve so svojou, vtedy ešte snubenicou, Corinnou na dovolenke v Brazílii. Spolu s hotelovým manažerom a učiteľom potápania sa v jeden slnečný deň potápali nedaleko jachty asi 20 km od pobrežia. Schumacher sa vynoril prvý, aby vyliezel na palubu, a vtedy zistil, že jachta odplávala a je z nej len bodka na horizonte. O chvíľu sa vynorili aj ďalší dvaja potápači a všetkým bolo jasné, že im ide o život. Po dlhom potápaní boli všetci vyčerpaní. Schumacher sa predsa len rozhodol plávať za jachtou, aj keď bola ďaleko. Asi o hodinu sa jachta zrazu obrátila

a plávala mu v ústrety. Keď sa neskôr o tom rozprávali s posádkou - Corinnou a manažerom W. Weberom, vyšla najavo zaujímavá skutočnosť. Obaja v popoludňajšom teple zaspali a tak more začalo jachtu unášať. Po čase Webera zbudilo akési tiché písanie. Zdalo sa mu, že kdeľko vzdialosti vzdialosti. Obzeral sa dookoľu, ale vtáčik nevidel, zato v diaľke zbadal akúsi pohyblivú bodku. Keď skontroloval polohu jahty a zistil, že sa vzdialili od miesta potápania, jachtu obrátil. Takto Schumacher vďaka rozhodnosti a dobrej kondícií zachránil seba a priateľov. W. Weber si však myslí svoje a celý prípad považuje za zázrak. Vedľa kde by sa nad morom mohol objaviť malý vtáčik, ktorý spieval ako slávik?

PROTI VÍTANIU. Robert E. Swindle, univerzitný profesor z Glendale (USA), vyvíja energickú kampaň proti... podávaniu rúk pri vitaní. „Je to veľmi nebezpečné - tvrdí vedec - lebo touto cestou sa prenášajú baktérie, vírusy a mykózy.“ R.E. Swindle zároveň podotýka, že dnes tento zvyk už nemá taký význam ako voľakedy. Nikto sa totiž už neobáva, že ktosi, s kym sa máme zvítať, schováva v ruke nož alebo dýku.

VELKORYSÁ RAQUEL. Keď sa známa herečka Raquel Welchová (55-ročná) objaví na pódiu, obecenstvo jej ešte vždy tlieska dlhšie ako dvadsaťročným topmodelkám. Nevzdávajú hold len jej hereckému talentu, ale aj sexappealu. A ten jej napriek veku skutočne ani dnes nechýba. Prednedávnom na adresu svojho stále pekného tela povedala: „Odváčaúce sa mi za to, že som ho nikdy netrápila tými strašnými posilňovacími prístrojmi.“ Nedávno ho oblečené v priliehavých červených šatách prepožičala dobrej veci. Vystúpila na súkromnom večierku na podporu boja proti AIDS a usporiadatelia aj jej zásluhou vyzbierali množstvo veľkorysých darov. Na snímke: stále pekná R. Welchová.

Steny zdobili maľované hrnčeky a taniere (Korkošovo múzeum v Čiernej hore)

Takúto peknú truhlicu na šatstvo dostávala nevesta do výbavy (Vyšné Lapše)

ZARIADENIE STARODÁVNEJ SPIŠSKÉJ IZBY

FOTO: J. PIVOVARČÍK A J. ŠPERNOGA

V takejto posteli sa iste dobre spalo (Korkošovo múzeum)

Ako na výstave - vyšívané kelimčeky, dvojačky, džbánky...

Hajaj, búvaj, dieťa krásne... (Korkošovo múzeum)

Krút' sa kolovrátok, krút'... (na spišskom trhu v Kežmarku)

Nakladanie guľatiny v Kacvíne. Foto: J. Pivovarčík

DRUKARIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW WYKONUJE:

jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7/4, 31-150 Kraków
tel.: 34-11-27, 32-66-04, fax: 33-09-41
nr konta: BDK w Lublinie II O/Kraków 333401-2017-132

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Slowacy w Polsce cz. I</i> , (rocznik), Kraków 1993	3,00 zł
Almanach, <i>Slowacy w Polsce cz. III</i> , (rocznik), Kraków 1995	3,50 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Slowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	2,50 zł
Zbigniew Tobijaniński, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	5,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	5,00 zł